TÜSTAV
Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

TKP MK Dış Bürosu

1962 KONFERANSI

Belge
8

TÜSTAV
TKP MK Dış Bürosu 1962 KONFERANSI

TKP MK Dış Bürosu

1962 KONFERANSI

TÜSTAV
Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

Genel Sıra No: 8
Belge Dizisi: 4

© TÜSTAV - Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı
Bu yapıtın telif hakları TÜSTAV'a aittir,
izin alınmadan kullanılamaz.

1. Basım Kasım 2002

ISBN: 975-8683-09-8

TÜSTAV İktisadi İşletmesi
İstiklal Cad. Bekar Sok. No: 9
Kat: 2 Beyoğlu - İstanbul
Tel 0212 249 95 70
Faks 0212 244 24 49
Url www.tustav.org
e-posta bilgi@tustav.org

Kapak Tasarımı: Bülent Aydın
Ofset Hazırlık: Mavi Grafik
Baskı: Ladin Matbaacılık ve Ambalaj San. Tic. Ltd. Şti.

TÜSTAV (Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı);
ülkemiz işçi ve sol hareketinin tarihini eksiksiz biçimde
kucaklamayı, bu tarihin belge ve canlı tanıklıklarını toplamayı,
bu alana yönelik araştırmaları özendirmeyi kendine görev biliyor. Bu
çerçevede oluşturduğumuz TÜSTAV Yayınları olarak; ülkemiz işçi ve sol
hareketi tarihini ilgilendiren belge, anı ve araştırmaları tarihseverlere
ulaştırarak ülkemizin aydınlık geleceğine katkıda bulunmayı umuyoruz.

Açıktır ki, TÜSTAV bugüne dek çalışmalarında benimsemiş olduğu bu
tarihin "olduğu gibi" yansıtılması anlayışını, TÜSTAV Yayınları'nda da
sürdürecektir. Buna uygun olarak, yayımladığı belge, anı ve
araştırmalardaki tez, görüş ve yaklaşımlar konusunda, bir kurum olarak
taraf olmamaya özen gösterecektir. Nitekim aynı tarihsel döneme ilişkin
olabildiğince farklı tarafların görüşlerini yansıtan belge, anı ve
araştırmalara yayınlarında yer vermeye çalışacaktır.

TÜSTAV
Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

TKP MK Dış Bürosu

1962 KONFERANSI

Belge

İçindekiler

Sunu 7

1962 Konferansı Tutanağı 9

Zeki Baştımar'ın Raporu 47

SBKP XXII. Toplantısı Raporu 83

1962 Konferans Kararı 91

Zeki Baştımar'ın 1962 Konferansı'ndaki son sözü 99

Ekler 111

- Budapeşte Grubunun Kısa Çalışma Raporu 111
- Budapeşte Grubunun Teklifleri 120
- Bir Yaşam Öyküsü, Vartan İhmalyan 137
- Anadolulu Bir Ermeni Komünistinin Hayatından Anılar Dr. Hayk Açıkgöz 143
- Bir Sözlü Tanıklık Bilal Şen 154
- Tüzük (Yasa) 158
- Faaliyet Programı 168

Sunu

Türkiye Komünist Partisi, 1937 başlarında uygulamaya konan desantralizasyon kararı çerçevesinde, Dış Bürosu'nu da dağıttı ve Marat (Laz İsmail, İ. Bilen) uzun yıllar yurtdışında TKP mümessili olarak bulundu. Türkiye Komünist Partisi'nin yurtdışında bir büro oluşturarak yeniden organlı parti çalışmasına başlaması, Türkiye Komünist Partisi MK Dış Bürosu ile memleket dışındaki parti grupları aktiflerinin müşterek toplantısıyla, kısaca 1962 Konferansı'yla oldu.

Bu kitapla, TKP'nin 1962 Nisanı'nda Leipzig'de toplanan Dış Büro ve yurtdışı aktifi temsilcilerinin konferansının belgeleri, Türkiye işçi ve sol hareket tarihiyle ilgilenenlerin gündemine ilk kez sunuluyor.

1961 Ağustosu'nda Zeki Baştımar'ın [Yakup Demir] yurtdışına çıkmasının ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi 22. Kongresi'ne TKP Temsilcisi olarak katılmasının ardından toplanan bu Konferans'ın çağırıcısı, Zeki Baştımar'ın [Yakup Demir] sekreterliğini üstlendiği ve Marat [Laz İsmail, İ. Bilen], Nâzım Hikmet, Abidin Dino ve Aram Pehlivanyan'dan [A. Saydan] "teşekkül etmiş" Dış Büro'dur.

Bu kitapta 1962 Konferansı'nın Sevgili Gün Benderli (Togay) tarafından tutulmuş tutanaklarının yanı sıra, Yakup Demir'in sunduğu Rapor'u ve SBKP 22. Kongresi Raporu'nu, Yakup Demir'in Konferans'taki son sözünü, Konferans'ın kabul etmiş olduğu kararı, *Ekler* bölümünde Budapeşte grubunun Kısa Çalışma Raporu'nu ve Budapeşte grubunun Teklifleri'ni, Vartan İhmalyan'ın, Dr. Hayk Açıkgöz'ün anılarında ve Bilal Şen ile 30 Eylül 2000'de İstanbul'da yapılan sözlü tarih çalışmasında bu Konferans'la ilgili olarak yer alan

bölümleri bulacaksınız. Kitapta, son olarak, bu Konferans bağlamında gündeme gelen TKP tüzük ve programı konusunda, Konferansa katılanlara iletilen 1936 tüzük taslağı ve faaliyet programı yer alıyor. Sevgili Gün Benderli'nin 1962 Konferansı ile ilgili olanlar da dahil olmak üzere anıları, Aralık 2002'de Belge Yayınları'ndan çıkacak.

TÜSTAV'ın Türkiye işçi ve sol hareketi tarihi üzerinde çalışma yapanlara ve bu tarihe ilgi duyanlara 1962 Konferansı ile ilgili belgeleri sunabilmesi, Sevgili Bilal Şen'in ve Sevgili Gün Benderli'nin (Togay) bunları Vakfımıza bağışlamalarıyla olanaklı oldu. Kitabı yayına hazırlayan kişi olarak kendilerine bu vesileyle bir kez daha teşekkür ediyorum.

1962 Konferansı ile açılan süreçte, Nâzım Hikmet'in 1963 Haziranı'nda yaşama gözlerini yumması ve Abidin Dino'nun Dış Büro toplantılarına katılmaması üzerine, yerlerine Bilal Şen ve Gün Benderli (Togay) koopte edildiler [atandılar]. 1965'te TKP Dış Bürosu içinde ciddi tartışmalara ve kimi üyelerin dışlanmasına yol açan gelişmelere ilişkin belgeler de, TÜSTAV arşivlerinde eksiksiz olarak biraya getirildikçe yayımlanacaktır.

Ekim 2002
Erden Akbulut

1962 Konferansı Tutanağı

Leipzig Konferansı
Dış Büronun yurtdışındaki aktiflerle yaptığı toplantı
2.IV.1962 - 6. IV. 1962

KATILANLAR:

Yakup Demir (Zeki Baştımar), Marat (İsmail Bilen), Nâzım Hikmet, Abidin Dino, Bilal Şen, Sabiha Sertel, Yıldız Sertel, Ahmet Saydan (Aram Pehlivanyan), Vartan İhmalyan, Doktor (Hayk Açıkgöz), Fahri Erdinç, Gün.

Toplantı açılmadan önce Dış Büro'nun kimler tarafından seçildiğine ilişkin olarak sorulan iki soruya yanıt: Dış büro seçilmemiştir, teşekkül etmiştir.

GÜNDEM:

1) SBKP'nin 22. Kongresinin ışığında memleketin ve partinin durumu hakkında rapor
2) 22. Kongre hakkında TKP delege heyet raporu
3) Memleket dışındaki parti çalışması
4) Basın yayın bürosu seçimi

Zeki raporunu okuduktan sonra yapılan konuşmaların tutanakları Fahri Erdinç ve Gün tarafından dönüşümlü olarak tutulmuştur.

Gün tarafından tutulanlar (Okunabildiği kadarıyla ve kullanılan dil otantik olarak yani arılaştırılmadan) dizilmiştir.

Bilal: Bu Parti hayatında yapılan ilk rahat konuşmadır. Raporda memlekette derebeylik kalıntıları var deniyor. Memlekette kapitalizm mi, yarı kapitalizm mi var?

Zeki: Memlekette kapitalizmin süratli bir gelişmesi gözlenmektedir.

Şarkta ise tamamiyle derebeylik münasebetleri hakimdir. Orta ve Doğu Anadolu'da derebeylik kalıntıları var. Bu her şeye rağmen mevcut ve kuvvetli bir iktisadi unsurdur. Kapitalizm mi derebeylik mi kuvvetli. Bunu tayin zor. Fakat derebeylik kalıntılarını daima göz önünde bulundurmak lazım. Zengin toprak sahipleri ve gerici burjuvazinin oynadığı rol unutulamaz. Kulakların (hacıağaların) partiler içinde oynadıkları rol var. Ziraatta hakim olan unsurun kapitalizm mi derebeylik mi olduğunu tayin etmek zor.

Bilal: (sorusunda ısrar ediyor.)

Türkiye'de hakim olan unsur kapitalist unsur mudur, derebeylik unsuru mudur. Bunun kati olarak tespiti gereklidir. Türkiye'nin bugünkü objektif durumu nedir ve hangi sınıflar vardır. Hangi harekette hangisinin ilerici, hangisinin gerici olduğunun tespiti gerekir.

Türkiye'de bir sosyalist devrim için mi çalışıyoruz, bir burjuva demokratik devrim için mi, yoksa Milli bağımsızlık vesaire gibi hareketler için mi. Bunun tespiti gerekir.

Raporda Partiler hakkında yapılan değerlendirmelere iştirak etmiyorum. Türkiye'de 1945 e kadar, 1923-45 arasındaki burjuvazinin ayrışmasındaki seyir DP yi doğurdu. 1945 de kendi içindeki gruplar bu çerçeveyi yıktı. CHP içindeki hakim unsur sanayi ve ticaret burjuvazisidir. Fakat bu komprador grubu temsil etmiyor. Kompradorların hakimiyet kurduğu DP idi.

Zeki: Hakim unsur toprak burjuvazisi ile mürteci burjuvazidir.

Bilal: Her partide aynı unsurlar olduğuna göre aralarında mukayese yapılsın ve hakimiyet dereceleri gösterilsin.

Parti içi savaşlarında parti birliği meselesi bir tarafa bırakılmış. Bu mesele üzerinde daha derin olarak durmak lazım. Rapor bu bakımdan tarafgirane [yanlı] ve eksik. Şahsi münasebetlerin dışına çıkmak ve prensip meseleleri üzerin-

de durmak gerekir. Kırgınlıkları bir tarafa bırakmak gerekir. Bütün hayatları boyunca bu adamların kötü iş yaptıklarına inanmıyorum. Son tevkifatla ilgili olarak tevkifatı Sevim'e bağlamak doğru değil. Polis pek çok şey biliyordu. Reşat ve Mihri'nin rolleri çok fena gösterilmiş. Eğer biz bu tevkifatı şahıslara bağlarsak bundan sonra da aynı hatalara düşeriz. Şefik Hüsnü'nün partiyi legalize ettiği ve böylece de polisin girişinin kolaylaştığı doğrudur. O zaman Türkiye'de legalite doğrudur havası oynadı. Bu strateji ve taktiğe göre çalıştık. Yapılan çalışmalar yarı legal oldu. Objektif şartlara partinin sübjektif görüşü katıldı. Biz artık bu davranışı tasfiye etmeli sübjektif şahıslara bağlamamalıyız. Bunlardan ders almamız gerekir. Kısacası şahısları ithamdan vazgeçmek gerekir. Ben ideolojik bir ayrılık bir prensip ayrılığı fikir ayrılığı görmedim. Yanlış kararlar alınmış olabilir. Yapılan bütün hatalar yalnızca ideolojik sapıklıkla izah edilemez. Parti kolektif çalışmamış daima hizip faaliyeti olmuş. Bizde şahsa tapma da olmuştur. Bu konuda raporda tahrip az deniyor. Bence çok. Şefik Hüsnü'nün verdiği emre körü körüne itaat edilmiştir. Bizde şahsa tapma diğer partilerde olduğundan çok daha zararlı olmuştur. Kolektif çalışmayı başlıca baltalayan sebeptir. Teknik sekreter ve diğerlerinin şahısları hakkında söylenenlerle aynı fikirdeyim. Fakat ideolojileri hakkında söylenenlerle değil. Zararları olmuştur ama davaya ihanet etmediklerine kaniyim. Teknik sekreterin ihtiyarları tasfiye etmek istediği hakkında konkre delil yok. Bazı vazifeleri niçin gerçekleştirmediği konkre olarak bilinmiyor. Acaba gerçekten kadroların merkeze olan güvenini kırmak için miydi. Stalin'e karşı konuşmalar yapması mutlaka Sovyet aleyhtarı olmasını icap ettirmez. Ben daima birleşilmeden yanayım. Türkiye halkının önünde duran meseleler hakkında prensip bakımından bir ayrılık

var mı? İş prensip meselesine gelmemiş sekreterlik davasında kalmıştır. Türkiye'de son on yılda partinin teşkilatlanmaması iç birliğinin kurulamamasının sonucudur.

Fahri: Raporun birinci kısmı açık, vazıh. İlerici akımları tutmak, işbirliği yapmak vs.

Sosyalizm uğrunda mı savaşıyoruz yoksa ilk hedefimiz başka mıdır gibi bir soru mevzubahis olamaz. Bu stratejik bir hedeftir. Oysa rapor yakın hedeflerin raporudur. Raporun ikinci kısmına gelince. Yurtta likidatör ve provokatörlerin bir zihniyeti var. O da dışarıdaki çalışmaların kökü dışarıda olacağı şeklinde. Bu likidatörleri likide etmek gerekir. Bunun için ve parti birliğini kurmak için mücadele etmeliyiz. Bu gruba büyük ödevler düşüyor. Bizim Radyonun bu işte çok etkili olması lazım. Radyomuzla memleket içindeki kadrolara tesir etmeye çalışacağız. Biz bu ters akımlara karşı Bizim Radyo ve basın yoluyla kavgamızı yapalım. Fakat bu imkânlarla kısa bir zamanda bu kavgayı kazanacağımızı sanmıyorum. Burada yurt içindeki partili arkadaşlarımızın da yardımı lazım.

İkinci bir husus olarak, açık konuşalım dendiği için söylemeye cesaret ediyorum, bu raporu oy birliği ile bile kabul etmiş olsak yapılan değerlendirmeler tek taraflıdır yani ancak bu kolektifin malı olabilir. Hukuken de bu böyledir. İtham edilenin de müdafaasını dinlemek gerekli sayılır. Gerçi hareketleri belki tutumlarını gösteriyor ama, ben bu işleri o kadar yakından bilmiyorum. Rapor bu bakımdan şüphe bırakmayacak kadar sarih görünüyor. Ama raporu oylarken Bilal'in öne sürdüğü tehlikelere düşmeyelim. Onlarla işbirliği yapmak zorunda olabiliriz. Bu noktanın daha açık bir şekilde açıklanmasına ihtiyaç görüyorum.

Doktor: Parti içi faaliyette şahıslar tenkit ediliyor. Öte tarafın da kendini savunmasını gönül isterdi.

Soldan sağa: Sabiha Sertel, Aram Pehlivanyan (A.Saydan), Anjel Açıkgöz (Merih), Zekeriya Sertel, Fahri Erdinç, Marat (İ. Bilen)

Bazı vakalar sıralanıyor ama ben başka türlü olduğunu söyleyeyim. Askerlikten dönüş olayı Stalingrad zaferinden sonra olmuş gibi gösteriliyor. Ben başka türlü hatırlıyorum. Parti ondan evvel teşkilatlanmıştı.

Bayer'de çalışma meselesine gelince. İşi yok, sanatı yok. Tercüme işi bulmuş. Parti kendisini beslemiyor ki. Madem bulduğu iş tenkit ediliyor, sanki kendisine başka iş bulmuşlar da ret mi etmiş.

İllegal iyi çalışmamaya gelince, legal çalışma zaruri idi. Profesyonel çalışma şartları temin edildi de bunları kabul mu etmedi. Ben bütün söylenenlerin tersini söyleyebilirim. Ama bence eski meselelere fazla girmeyelim. Bütün meseleleri bilmiyoruz. Bunları bir yana bırakalım,. Ve şimdi birliğin

kurulması için ne yapmamız gerektiğine bakalım, bu bakımdan bizim basın ve yayınımızın çok büyük rolü olabilir.

Sonra eskiden şu şu hatayı yaptı deniyor. Neden o zaman uzaklaştırılmamış ödevden? Bizde Stalin'in estirdiği terör yoktu ki. Merkez Komitesi ne yapmış o zaman? Bırakalım bunları.

Fahri: Likidatörlere karşı mücadelenin başarılı olması için dışardan çalışmak yetmez.

Raporda savunulan görüşleri içerde yüksek kademelerde benimseyen sorumlular var mı? Onlar olmadan dışardan iş yürümez.

Sabiha: İçerde, birlik kuracağımız Merkez Komitesi faaliyeti var mı?

Zeki: Merkez Komitesi üyelerinden likidatör faaliyetlere katılmayan insan var.

Ve bunun dışında pek çok müspet eleman var. Mesele müspet elemanları teşkilatlı hale sokmak. Buna mani olan da gene likidatörler. Parti hattına bağlı pek çok eleman çalışmak için imkân arıyor. Fakat bugünkü şartlarda tanınmış arkadaşlarla faaliyete geçmek tehlikeli. Tanınmamış arkadaşlarla faaliyete geçmek lazım. Mevcut olan tehlike şimdi yalnız polis tehlikesi değil, teşkilatlı çalışmak istemeyen elemanlar var. Bu tanınmamış insanlar arasında merkez komitesi üyesi de var.

Sabiha: Genel sekreter kim?

Zeki: Genel sekreter tabiri bizde kullanılmamıştır.

1937 yılında Komintern tarafından Reşat parti sekreteri olarak gösterilmişti. 1944 de içeri girdi. 47 de ben, MK üyesi olarak ve politbüro üyesi olarak parti faaliyetini yeniden kurdum. Fiilen de partinin sekreteri olarak çalıştım. 49-50 de Merkez komitesi üyelerinin bir kısmı İstanbul'a gelince bir merkez komitesi toplantısı, Cihangir toplantısı yapıldı. Başta ben olmak üzere bir sekretaryat kuruldu. Ben

ve iki sekreter, biri teknik sekreter biri sendika sekreteri. Şimdi memlekette parti sekreteri diye kimse yoktur. Bir tek ben varım MK tarafından seçilmiş. İçerde teknik sekreter var ve sendika sekreteri olan da ölmüştür.

Vartan: Merkez komitesini kim seçti?

Zeki: 1932 senesinde 4. Parti kongresi seçti.

Marat: Merkez Komitesi 4. kongrede seçildi.

1934 yılında büyük bir konferans yapıldı ve sekreterlik politbürosu seçildi. 1937 ye 38 e kadar bu şekilde çalışıldı. 34 yılındaki konferansta sekreterlik şöyleydi: bir yıl biri bir yıl biri çalışacak. İlk yıl sekreterlik Reşat'a düştü, propaganda ile teknik bana düştü. Reşat gidince ben sekreter kaldım. Ben bitirdim Reşat döndü. O zaman sekreterliğin bir yıl münavebe ile yapılması konuşulmuştu. Ondan sonraki çalışmalar değişti. O seçimde MK seçilenlerden çok az kişi kaldı. Bir kısmı öldü bir kısmı tasfiye edildi.

Vartan: Yani bugün Merkez Komitesi yok mu?

Zeki: Üyeler var fakat teşkilatlı bir merkez komitesi yok.

Bir merkeze bağlı teşkilat yok. Münferit çalışan pek çok insan var. Çeşitli sosyal teşekküllerde birçok elemanlar var. Grup halinde çalışan pek çok arkadaş var. Fakat bu tam bir çalışma değil.

Vartan: Merkez Komitesi fonksiyonunu görmek üzere tasarlanan bir şey var mı?

Zeki: Gayet tabii.

Buradaki grubumuz da buna çeşitli şekillerde yardım edecek. Çeşitli imkanlar arayacağız. Merkez Komitesi'ni faaliyete geçirmek için. Bizim buradan içerdeki faaliyete ilk hamleyi vermemiz lazım.

Doktor: Merkez Komitesi üyeleri bulunduğuna göre niye bir araya gelmiyorlar. Merkez Komitesinde herkes birbirine karşı mı?

Nâzım: Hepsi üç dört kişi.

Zeki: Teşkilatlı faaliyet yok. Bizim tezimizi savunanlar ve buna karşı gelenler var.

Nâzım: Bütün rapordan bir takım ihtilaflar olduğu meydana çıkıyor.

Çeşitli devirlerde olayları değerlendirme farkları var. Mesela Alman Sovyet anlaşması devrinde. Prensip meselelerinde, teşkilat meselelerinde ne gibi ihtilaf var?

Zeki: Prensip meselelerinde açık bir ihtilaf olmadı.

Almanlara karşı takınılacak tavırda münakaşa oldu. Bu meseleyi öğrenmek üzere bir arkadaş dışarı çıktı. Ve bir beyanname ile geri döndü. Fakat bu beyanname dağıtılmadı. Örtbas edildi. Almanların Türkiye'ye hücuma hazırlandıkları iddia edildi. Bu bir prensip meselesidir. Sekreter arkadaş toplantıda hiçbir zaman aykırı bir prensip meselesini müdafaa etmedi. Diğer arkadaş, teknik sekreter, bütün meselelerde hep ters fikirle karşı çıktı. Fakat eski sekreter teknik sekreterle açık bir işbirliği yapıyormuş Bunu geç öğrendik. Sevim'in sonuna kadar müdafaa edilmesi bunu gösteriyor.

Marat: Grupçuluğun olduğu yerde çok şey oluyor.

Hele bu merkez komitesi üyeleri arasına girince. Olayların değerlendirilmesi üzerindeki fikir ayrılığı bir ayrılıktır. (Almanlarla ilgili tutum) böyle bir hataya düşülebilir. Bence sorulan şu: Ana prensiplerde ayrılık var mı? Bizde bu grupçuluğun sosyal sınıfsal kökenleri var. Küçük burjuva muhalefetidir bu.

Köylü işçi meselesinde, sendika meselesinde, parti kuruluşu meselesinde böyle bir ihtilaf var mı?

Nâzım: Benim de bildiğim köylü meselesinde böyle bir ihtilaf vardı.

Dino: Var!

Marat: Hüsamettin [Özdoğu] köylü hareketini kökünden inkâr ederdi.

Aramızda en büyük kavga köylü meselesindeydi. İşçi meselesinde de trade unionist idi. Böyle likidatörlüğün,

bozgunculuğun kökü havada değildir. Partiye gelen elemanlarla beraber geliyor. Gizli çalışma darlıklarından, Marksist-Leninist terbiyenin verilememesinden ileri geliyor. Bizim parti sekterdi. 40 yıldır partideyim. Bir defa 1927'de topraklarda köylü hareketi kurduk. Öteden beri bizim partinin eksik ve kaypak tarafı köylü hareketidir. Sekterliği buradan geliyor.

Dino: 39 senesinde iki tecrübem var.

Alman ordusu Yunanistan'ı zaptetmiş. Yunan mültecileri kaçıyor. Türkiye'de ilk defa genel efkâr bizim ne olduğumuzu kaçan Yunanlılar yardımıyla görüyor. Benim vazifem o zaman İstanbul şehrinde basın işleriydi. Dedim ki "faşizm Türkiye'de nazari değil, hudutlarımıza gelen bir kuvvet olarak açıklanmalıdır." Reşat bunu kabul etmedi.

Diğer bir konu: CHP harbin yaklaştığını görüyor, toprak reformu vaat etmek zorunda diye bir konuşma yapılıyor. Bir toplantı yapıldı Toprak durumunun incelenmesi istendi. Reşat'ın cevabı: "Bunlar 1927 senesinde konuşuldu. Bu meseleyi büyük arazi sahibi olduğun için ortaya atıyorsun."

Biz ana davalarda yapılan hataları belirtmeliyiz işleri yürümek için.

Nâzım: Geçmişin tahlilinden hal için netice çıkartmak gerek.

Bugün memleketteki reel kuvvetleri kendimizi aldatmadan görmeliyiz. Türkiye'de teşkilâtlı çalışan komünist var mı, yok mu? Yapılan bazı hareketleri de reel olarak görmek gerek, eski teşkilattan kalma kalıntıları da reel olarak görmek lazım. Dar görüşlülüğü, sekterliği unutmamak lazım. 1928 yılında esnaflar vs. ile birleşme hakkında parti beyannamesi çıktığı zaman, parti küçük burjuvalaştı dendi. Bunları açık görelim. Birçok hatalar bu sekterliğe dayanır. Ben Reşat'ı gayet az tanırım. Fakat onun karısına yazdığı mektubu karısı bana okudu. Zeki için yazılmıştı bu mektup. İn-

tibaım hiç de müspet olmadı. Bir sürü iftira ve küfürle doluydu.

Tabiî karşı taraf da burada olsaydı ve görüşünü savunsaydı iyi olurdu. Fakat buna rağmen bazı noktaları ortaya koymak lazım.

Vartan: Bu konuşmalardan sonra rapor okunduğu zamanki tereddüt zail oluyor.

Reşat'ın zaman zaman nükseden bu ideolojik farklılıklarına rağmen Reşat niye ekarte edilmemiş, hangi hatalar bunu tutmaya sebep olmuş.

Dino: Bir misal.

O Anadolu'ya giderken biz trende aynı koridorda idik. "Reşat hakkında ne düşünüyorsun, hareketlerine rağmen neden tutuyorsun" sorusuna "ne yaparsa yapsın o bizim liderimizdir" yanıtı alınıyordu. Stalinci yaklaşımla izah ediyorum bunu. Ben de bana yapılan alçakça darbelere rağmen harekete geçmedim, bekledim.

Zeki: Bir arkadaşın çeşitli hataları olur. Bazı şartlar dahilinde merkez komitesi harekete geçmez. Ama bunlar birikir ve taşarsa o zaman değerlendirmek zaruri olur.

O zaman Merkez Komitesi Reşat'a karşı bir harekete geçemezdi. Şahsa tapma şartlarında mühür kimde ise, Süleyman oydu. Fiili bir şekilde harekete geçmeye imkan yoktu. Bir arkadaş bir toplantıda çok sert tenkide geçtiği zaman ben uzlaştırmak zorunda kaldım. Bu zaruriydi. Arkadaşların çoğu sürgündeydi. Birkaç kişi kalmıştık. Ekseriyette olduğumuz halde fiili harekete geçmemizin müspet netice doğurmayacağından emindik. O zaman Komintern vardı. Komintern'le temasa geçmek lazımdı. Bu da imkânsız gibi bir şeydi. Derhal parti dışı edilip, provokatör damgasını yiyebilirdik. Ölüm tehlikesi yoktu ama, buna [göz] göre göre boyun eğmeye mecburduk.

Sabiha: Parti içindeki anlaşmazlıklardan biz burada haberdar olduk.

Fakat ben hâlâ bu iki grubun birleşmesi lâzım olduğu kanaatındaydım. Şimdi söylenenleri dinledikten sonra böyle bir birleşmenin imkânsız ve faydasız olduğu kanaatıma vardım. Bu durumda bu insanlar partiden uzaklaştırılamazlar mı? Buradan bugün bu iş yapılamaz mı?

Bilal: Burada Zeki, Dino, Nâzım ve benim dışımdaki insanlar hislerinden daha uzak kalabilir ve objektif olmakta bize yardımcı olabilirler.

Örneğin Alman meselesinde Komintern'in kendisi hataya düştü. Mesele bence şudur. Bu adamlar belki hareket içinde tasfiye edilebilirler ama, samimi olarak işçi sınıfı için çalışmışlarsa işçi sınıfının kurtuluşu için her kuvvetten yararlanmak gerekmektedir. Türkiye'deki bütün kuvvetleri yapıcı olarak debelendirmeliyiz. Ben burada anlattıklarımdan çok daha fazlasını anlatabilirim. Ama gene de bu fikrimde ısrar ediyorum. Biz öyle bir kararla çıkalım ki "Bu işin yöneticisi falanca gruptandır" hissini vermesin. Türkiye'de ana hatlarıyla iki grup ta olsa grup içinde de bir sürü grup var. Bunların yanında namuslu binlerle komünist binlerce sempatizan var. Bu sempatizanlar bizler için çok mühim. İç kavgalar bu kuvvetleri yemesin.

Marat: Sabiha yoldaş bunların atılmasından bahsetti.

Burası çıkarıp atma yeri değil. Atarsak gene eski yola girmiş oluruz. 20 yıldır parti kongresine hazırlanılıyor. Burası teşkilatlanmanın ilk yeri olacak. İyi çalışırsak bunu yapmak yolunda ilerleyebiliriz. Atma meselesi parti kongresinde konuşulur. Orası yetkilidir karar almaya. Sen beni, ben seni partiden çıkaramayız.

Raporla Dış Büro hemfikirdir. Yalnız Zeki'ye mal etmeyin. Raporu olgunlaştıralım, gerekli yerleri değiştirelim. 30 yıldır Merkez Komitesi birçok şeyi görüyor fakat söyleye-

miyordu. Temas çok zordu. Ben bir defa Türkiye'de bir yıl oturduğum halde gene de temas kuramadım.

Reşat hâlâ Merkez Komitesi üyesidir. Hatalarını ortaya koymak gerekir. İleride kendisini savunma imkânını bulur.

Zeki: Şimdi Türkiye'de nasıl bir tavır alacak, partiye karşı nasıl bir tutum alacak pek çok şey buna bağlıdır. İlerde belki partiden çıkarılacaktır.

Dino: Biz bir mahkeme heyeti değiliz. İleriki çalışmalara ışık tutmaya çalışıyoruz. Maksat birini vurmak değil çalışma prensiplerini koymaktır.

Yıldız: Bu toplantının mahiyeti hâlâ bana malûm değil.

Türkiye'deki hareket nasıl gelişebilir, biz bunu nasıl yoluna koyabiliriz? Bunun için bu grubun yetkisi var mıdır? Karar almaya hakkı var mıdır? Parti demokrasisinden bahsediliyor. Dış Büro teşekkül etmiş. Biz büromuzu kendimiz seçemez miyiz? Bu daha demokratik olmaz mı?

Marat: MK'nin dışarıda iki üyesi var. Parti tüzüğüne göre Dış Büro kurmaya ve üyeleri kooptasyon [atama] yoluyla almaya yetkisi var. Evvela büro kuruluyor.

Dışarıda şimdiye kadar tek adam vardı. Şimdi Zeki gelince, Büro kurulabildi. Bunun ilk işi de dışarıdaki aktifi kurmak oldu. Biz buraya herkesi getirmek istiyorduk. İş bakımından kabil olmadı. Kolektif çalışmanın ilk adımı bir büro kurmaktır. Eskiden vardı. Sonra yalnızca temsilcisi kaldı. Şimdi yeniden kurma imkânı oldu. Parti tüzüğünün dışına çıkmadık.

Sabiha: Parti tüzüğünü şimdiye kadar görmedik. Kabilse görelim.

Marat: 1934 yılında geçici tüzük yapıldı. Gösterilecek.

Zeki: 30 senedir devam eden bir tüzük ve programın yeniden gözden geçirilmesi lâzımdır.

Bu ilk atılan adımdır. Daha geniş bir toplantıda bu da yapılacak. Tüzük, Lenin'in tespit ettiği ana prensipleri ihti-

va etmektedir. Herhangi bir parti kooptasyon usulünü kabul etmeyebilir. Fakat ağır şartlarda çalışan partiler buna mecburdur. Daima plenum [tam üyeli toplantı], kongre vs. yapılamaz. Türkiye'de bazı şartlarda demokratik santralizm [merkeziyetçilik] prensibine riayet edilmediği olur. Santralizm ağır basar. Gizlilik şartları buna zorlamaktadır. Fakat her vaziyette program ve tüzüğü tarihi bir vesika olarak incelemek, ve eksik lüzumsuz yerlerini değiştirmek üzere incelenmesi için gruplara vermeliyiz.

İKİNCİ Gün 3 Nisan 1962

Nâzım'ın teklifi üzerine ilk günkü konuların tartışılması yerine memleket dışındaki parti çalışmalarına geçiliyor.

Marat: 1950 yılından beri Partinin dış memleketlerdeki çalışmaları hızlandı.

Önce Paris'te başlayan çalışmalardan sonra, tevkifler üzerine arkadaşlar sosyalist ülkelere nakledilmeye başlandılar. Başlangıçta ne iş yapılacağı hiç belli değildi. Elimizde yalnız Radyo ve Barış Yolu, Tek Cephe gibi dergiler tecrübesi vardı.

İlk iş olarak buraya geçirdiğimiz arkadaşlara ne iş yaptıracağımızı bilmiyorduk. Arkadaşları tanımıyordum. Radyo alanında bir tek Moskova Radyosu tecrübesi vardı. O da geniş tecrübe sayılamazdı.

Bugün aktif rol oynayan Bizim Radyo ve Budapeşte Radyosu'dur. Bizim Radyo planı çok eskidir. Fakat buna fazla aldırış edilmemişti. Bizim Radyo ve Budapeşte Radyosu'nun asıl gelişmesi 20. Kongre'den ve Macar olaylarından sonra olmuştur.

Budapeşte Radyosu: Legal ve açık bir radyodur. Halka

söz söyleyebilme yolunu açmıştır. Bu Radyo'nun çok gelişmesinin de başlıca iki etkeni olmuştur:

Macaristan'da sekterliğin sona ermesi, yeni idarecilerin iş başına geçmesi

Orada çalışan arkadaşların ve parti grubunun yaratıcı, inisiyatifli olması.

Radyo çalışmalarıyla birlikte parti grubu teşkilat ve bilgi bakımından da gelişti. Bugün yurtdışındaki çalışmaların iki ayağı vardır: Bizim Radyo ve Budapeşte Radyosu. Budapeşte'de çalışan arkadaşlar kendi kendilerini de yetiştirdiler. Mesela Atilla (Yılmaz) canlı ansiklopedi oldu. Radyoya gelen mektuplar arkadaşları birçok şeyi öğrenmeye zorladı.

Bizim Radyo ve Budapeşte Radyosu memlekette halk üzerinde sürekli etki yapan bir faktördür. Memlekette partili yoldaşlar bu radyolara o kadar önem vermiyor hatta mektup alındığına bile inanmıyorlar. Türkiye şu anda üç milyon radyo alıcısı vardır ve yayınlara gösterilen ilgi büyüktür.

Budapeşte Radyosunda arkadaşların yayınların dinlenmesine göre çıkardıkları politik harita da bu ilgiyi göstermektedir. Arkadaşların yaptığı güzel işlerden biri de Türkiye'nin politik coğrafyasını çıkarmaktır. Çalışmak için büyük malzeme vardır elimizde. Radyolar şehirde kalmadı köye de gitti.

Moskova, Sofya ve Bükreş Radyoları o kadar ilgi toplamamıştır. Program ve çalışmaları gayet sekter ve dardır. Ve bunları değiştirmek, idareciler buna yanaşmadığı için çok zordur. Sovyetler Birliği'ndeki konuşmalarımız sırasında her defasında olur dediler fakat hiçbir şey değişmedi. Moskova'da iyi bir yayın yapılsa çok şey değişir. Oraya mektup yazılmaması korkuyla izah edilemez. İlk zamanlarda Budapeşte'ye de yazılmıyordu.

Çin Radyosunun kendine göre başka darlıkları vardı. Bir

kere Türkiye ile ilgileri yoktu. Gazeteler iki ayda geliyordu. Asıl bu yayınları durdurmamızın sebebi Çin Radyosu'nun, sosyalist birliği bozucu yayınlar yapmaya başlamasıdır.

Varşova Radyosu'nun yayınlarının gelişeceğini umuyorduk Fakat yayınları onlar kendileri kaldırdılar.

Budapeşte Radyosu'nu ve Bizim Radyo'yu dinleyenler memlekette olan bitenden haberdar olmaya başladılar.

Bütün bu radyo çalışmalarında amacımız ne idi?

1. Büyük yıkıma uğrayan komünist partisinin kalkınmasına, kendisini toparlamasına yardım etmek,
2. Memleketteki siyasi gelişmeleri bir yöne doğru yöneltmek.

Bu ana amaçlarda, yüzde 80 başarı kazandık sayılır. Bir dinleyici ortamı yarattık. Partinin kalkınması ile ilgili konkre az şey söyleyebiliriz. Fakat Bizim Radyo'yu dinleyen partililer memleketteki halk hareketlerini bir yöne dökmek vaziyetini kavramaya başladılar Doğrudan doğruya etki yaptığımız olaylar da oldu. Örneğin 27 Mayıs. Herkes Bizim Radyo, Budapeşte Radyosu ne diyecek diye dinliyordu.

Memleketteki siyasi gelişmeyi belli olaylar, konular üzerinde topladık: Milli bağımsızlık, demokrasi, tarafsızlık politikası, barış politikası. Bugün ana dava milli bağımsızlıktır. Kurtuluş savaşıdır. Demokratik düzen her şeyden önce geliyor. Sosyalist devrime gitmek için olayların üzerinden atlayamayız. Düşman Amerikalı. Amerikalıyı tutan da büyük burjuvazi. Savaşı buna göre ayarlamalıyız.

Bugün Türkiye'de Amerika düşmanlığı gittikçe şuurlu bir hal alıyor. Bu Bizim Radyo'nun yayınlarının sonucudur da.

Memleket, bağımsızlığını yeniden yitirmiş olduğunu zor kavrıyor. Bu bakımdan propaganda zor. Amerikalı doğrudan doğruya bir istilacı olarak gelmedi. Şekilde Türkiye ba-

ğımsız. Amerika, ancak yaptığı kötü hareketlerle göze çarpıyor. Amerikalının yaptıklarını anlatabilmek davası bunun için en başta geliyor.

Bu bakımdan halkı teşkilatlandırmak zor. Radyo teşkilatçılık bakımından gazete gibi değil. Bu ancak kolektif dinlenen yerlerde olmaktadır. Buna işçi, köylü, memur arasında rastlanmakta, Parti'nin halka söylemek istediği ne varsa Bizim Radyo kanalıyla realize ediyor. Bizim Radyo bilhassa ordu içinde kendine sempati kazanmıştır. Yayınlar yoluyla memlekette her tabakanın içine girme imkanı bulundu ve Parti'nin çalışmasına bir zemin hazırlandı. Şimdi mesele meyveyi kimin toplayacağında. Bunun için memlekette parti teşkilatlarını harekete geçirmek lazım. Aksi taktirde bu zemini kaybederiz.

Radyonun bir önemi daha var. Bizim Parti'nin hastalık ve zorluklarını konuşurken bir sürü nedenler ortaya çıkıyor. Görüyoruz ki memlekette çalışmak için objektif şartlar çok verimli. Parti kuruluşundan bu yana yığınlara seslenmek imkânını bulamadı. 1934-35-36-37 yıllarında parti yayını muntazamdı. Ama en çok bassa 1500 basardı. Dağıtması da çok zordu. Bu bakımdan yayınlar çok önemli.

Parti'nin sekterliğinin en büyük nedeni de belli yerlere toplanmış olmasıdır. Geniş yığınlara karışmamış olmasıdır. Bugün Türkiye'de büyük bir gelişme var. Parti için genişleme, yayılma imkânları doğuyor. Halkın nabzını yakından yoklamak ve günün olaylarını seçebilmek lazım.

Komünist Partisi'nin ülküleri geniş yığınlara mal olduğu zaman ve geniş yığınların desteğini gördüğü zaman başarı yoluna girmiş sayılırız.

Bu bakımdan dıştaki parti gruplarının gerçekten başarısı vardır. Fakat bütün bunlara rağmen her şeyi yaptık demek değildir. Eksiklerimiz çoktur. Budapeşte yapmak istiyor,

imkan vermiyorlar. Bizim Radyo'da değişiklik yapıp daha da iyileştirmeliyiz.

Uzun yıllar boyunca Komünist Partisi'nin sekter kalmasının bir nedeni de olaylara seyirci kalmış olmasıdır. Şimdi yayınlar vasıtasıyla doğrudan doğruya, harekete katılmış oluyor. Her iki radyo da bu bakımdan sekterliğin ortadan kalkmasına yardım etmektedir. Artık, bir bakıma, parti yığınlardan uzak değildir, diyebiliriz.

Bugün yepyeni bir parti çalışmasına başlamak zorunluğu vardır. Bugünkü milli kurtuluş savaşı eskisinden çok farklı. Dış faaliyeti geliştirmek lazım. Bazı denemeler yapıldı. Gençlik teşkilatı, barış konseyi, vs.'den istifade edildi. Dergi, beyanname çıkarıldı. Fakat bunlar hep geçiciydi. Deneme halinde kaldı. Şimdi program hazırlanıyor. Bunların hepsini teşkilatlandırmak lazım. Dışarıda çıkarılacak bir dergiyi memlekette dağıtma yollarını bulmak lazım. Bu da teşkilatlanmaya yardım eder. Broşürler çıkarılabilir. Bütün bu işler basın-yayın bürosunun işi olmalıdır.

Parti'nin çelişkilere düşmesinin bir sebebi de kadro yapısıdır. Bazen bir beyanname yazacak adam bulunamıyordu.(İşçi aydın düşmanlığı)

Radyo yayınları TKP'deki dogmatikliği de yıkmaktadır. Kadrolar yıprandı. Okuyanlardan çok az insan kaldı.

Köye girmek meselesini iyice incelemek lazım. Köy değişiyor. Kendiliğinden gelme bir hareket var köyde. Radyo'nun bu tarafını da kuvvetlendirmek lazım.

Milli azınlıklar meselesine de önem vermek lazım. Bunu sistemli bir program haline sokmak lazım.

Legal ve illegal mücadele yollarını bulmak lazım. Ordunun içindeki ayrışmayı zorlamak lazım. Gerici kuvvetleri, turancıları, faşistleri deınaske etmek lazım.

20. ve 22. Kongreler'in çalışmalarımıza tesirini unutma-

malıyız. Mesela Radyo, 20. Kongre'den sonra kurulabildi. Parti'nin gelecek programı için 22. Kongre büyük bir temel vermektedir. Her tabakada kuvvetlenen millî bağımsızlık isteğinden azami istifade etmek lazım.

Maratın konuşmasından sonra söz alanlar.

Aram: Radyo konkre olarak komünist yoldaşlar üzerinde ne gibi tesir yapıyor bunu geniş olarak bilemeyiz. Ama az da bilsek faydası olacak. Mesele tarihi anı kaçırmamak, zamanında müdahale etmek meselesidir.

Kütüphanemiz yok, haber kaynaklarınız zayıf. Olayların arkasında kalıyoruz.

Fahri: Tek cepheyi geliştirmekten söz edildi. Bizim Radyo propaganda organı mı, yoksa teşkilatçı mı? Sosyalist şiarları Türkiye'de atıyorlar. Acaba bu durumda tek cephe şiarıyla biz mi geride kalmaktayız? Sosyalist akımları da desteklemeli miyiz, dozumuz ne olmalı?

Bizim Radyoyu geliştirmek için şu teklifleri yapıyorum:

1. Radyo programlarında edükatif [eğitici] yöne önem verilmeli.
2. Teşkilatlanmak lazım. Ama nasıl? Örneğin teşkilat normları ve örnekleri verebiliriz. Mesela bir köyde komite nasıl kurulur gibi.
3. Üst kademenin yardımı az. Zamanında yetişemiyor. Muayyen devrelerde ne şekilde hareket edeceğimizi tayin edemiyoruz. Üst kademenin yardımı devamlı ve zamanında olmalı.
4. Eğitim
5. Spiker.

Gün: Budapeşte'de gurupta hazırlanan raporun okunması. [Raporun tam metni *Ekler* bölümündedir]

Sabiha: [Söyledikleri Fahri Erdinç tarafından not edildiği için bu tutanakta yok.]

Dino: Zeki ve Marat oportünizm ve sektarizm sorunlarından bahsettiler. Bunlar bizde kol kola yürümüştür. Bunun başlıca sebebi nazariye eksikliğidir. Türkiye durumu bu bakımdan konkre olarak ele alınmamış. Bu eksikliğin biran önce yok edilmesi lazımdır. Bu bakımdan alt kademelerde çalışan arkadaşlardan da istifade edilebileceğini, onların da bunu yapabileceğini Biraz önce dinlediğimiz raporda görüyoruz. (Budapeşte grubunun raporu) Hepimiz bu hususta düşünmeliyiz. Son karar tabii üst kademeye aittir. Bunu bir an önce gidermek lazım. Nazariye olmadıkça aksiyon olmaz.

Paris'te ve diğer şehirlerde Türk gençlerinin düşünceleri, Türkiye'nin çok kritik ve korkunç bir safhada bulunduğu merkezindedir. Türkiye'de hiç bir zaman böyle bir şey olmamıştı. Bunu gayet derinden duyuyorlar. Fakat kurtuluş yolunu kesin olarak duymuş değiller. Fakat sosyalizm meselesi sıkça ortaya konuyor. Sefarette söylüyorlar, mesela Atatürk'ün ölüm yıldönümünde yapılan bir merasimde bir arkadaş bunu açıkça söyledi ve alkışlandı.

Sosyalizmin ne olduğu ve nasıl uygulanabileceği hakkında iki tutum var.

Selim Sarper de sosyalist olduğunu söylüyor. Sosyalizm burjuvazinin son bir halkası olarak ortada dolaşmaya başladı. İnönü'nün bazı ileri adamları etrafında toplayarak hareketi ellerinde tutmaya çalışıyorlar. Bu bir çifte oyundur. Bizim de sesimiz duyulsun diye bu oyunu kabul edenler var. Mesela *Yöncüler*, arasında çok daha ileri düşünceler olduğu halde bu platforma razı.

Sendikalarda da aynı durum var. İnönücüler bu hareketi ele geçirmeye çalışıyorlar. Diğer taraftan samimi insanlar da çok. Bunlar da bir yol arıyorlar ve mesela Paris'teki arkadaşlardan broşür, kitap vs. istiyorlar. Birçok muhitler na-

zari bakımdan takviye bekliyor. Radyolardan beklenenin bir kısmı da bu.

Materyal eksikliği çok ciddi bir sorun. Ben size Türkiye'de toprak meselesi hakkında materyal göndereceğim. Bu konularda materyal eksikliğinin telafisi mümkündür. Bunu da yapacağım. Fakat bazı şeyler hakkında bilgi Türkiye'de de çok az. Devlet Planlama Enstitüsü'nden biri beni ziyaret etti. Malzemelerinin gayet az olması nedeniyle istatistik bile yapamadıklarını anlattı. Planlama dairesinde bize yakın kimseler çalışıyor.

Bir ziraat anketi yapılması gerekiyor. Buna imkan da var. İmece ve Köy Enstitüleri yoluyla. Örneğin Türkiye'yi 20-30 bölgeye ayırarak.

Paris'te yaşadığım şu on yıl içinde ilk zamanlar herkes benden kaçardı. 27 Mayıs'tan sonra ise herkes aramaya başladı. Yani komünistlerden cevap beklemeye, medet ummaya başladılar. Bu çok önemli.

Türkiye'de ordu sivil idareye karşı iyi ve kötü sebeplerle çatışma halinde. Orduda çeşitli cereyanlar var. Erkanlı, N.Berkes'i aradı, sosyalist olduğunu söyledi. Fakat ihtiyatı elden bırakmıyorlar. Elbette menfi unsurlar ve çıkışlar da oluyor. Son zamanlarda hava kuvvetleri İnönü cuntasını desteklediği için kara kuvvetleri tarafından aforoz edildi. Yani orduda karışık bir ortam var. Hem sağa, hem sola kayma gözleniyor. Sivil idare giderek zayıflıyor. Son kozları oynama meselesi var. Bu diktatörlük mü olacak? Türkiye'den gelenlerin söyledikleri bir şey var. Bu idare şekli az sürecektir. Dört ay, altı ay, bilemedin bir sene.

Önümüzdeki yıl, yeni gelişmeler olabilir.

Arım: Sabiha hanım çalışmalar hakkında yanlış bir tablo çizdi. Her şeyi merkezden bekliyoruz, merkezden gelmedikçe bir şey yapamayız demesi doğru değildir. Geniş bir yetkimiz

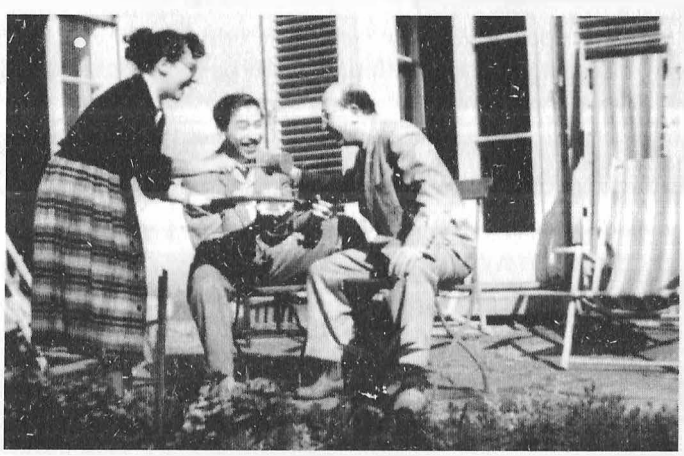
var. Radyo'da izleyeceğimiz siyaseti kendimiz tayin ederiz. 22 Şubat'ta şaşırma falan olmadı. Oturup hadiseyi tahlil ettik. Konkre bir şekilde meseleyi koyduk. Sonra Marat'tan yazı geldi Olayı koyuş şekliyle aramızda koyuş farkı yok, açı farkı vardı. Sabiha yoldaşın konu ettiği gibi bir mesele yoktur. Parti toplantılarında aksama da yoktur. Son ay yapılamadı. Bunun da nedeni tercüme işinin son ay bizi yorması ve arada hastalık da olmasıdır. Bu nedenle parti toplantısı bir ay gecikti.

Sabiha: Bu sene seminer yaptık mı ?

Aram: Yaptık. 22. Kongre'yi program temeli yapacağız dedik. Ama ilkönce tercümeyi yapalım dedik. Aramızda lisan bilmeyenler var. Ama tercüme işi uzadı.

Fahri: Dino'dan konkre olarak yayınlar hakkında, fikirlerini, eleştirilerini, perspektifler ve temenniler bildirmesini istiyorum.

Yıldız: Bizim Radyo'nun faaliyetinden bahsedildi. Zekeriya bey bize yardım etti. Fakat partili olmadığı için bu toplantıya katılınıyor. İşten ayrılması da bir takım münakaşalar neti-

Soldan sağa: Yıldız Sertel, Fahri Erdinç, Hayk Açıkgöz

cesinde olmuştur. Bu arkadaşa en azından bir teşekkür edilmeli, sembolik olarak da bir tekaüt maaşı bağlanabilirdi. Bu toplantıda bu meselenin konuşulmasını ve hizmetine teşekkür eden bir karar alınmasını istiyorum.

Dino: Dış Büro bu hususta bir karar alsın.

Doktor: Fahri'nin sorusuna cevap versin Dino.

Dino: İki radyonun yaptığı gerçekten çok önemli. İlericilerin umutlarını dışarıya vurarak gericileri kemiren bir ses. Daha ileriye gitmesi kabil.

Teknik sebeplerle ben daha ziyade Bizim Radyo'yu dinleyebiliyorum.

Türkiye'de beliren yeni bir hadise de gençliğin getirdiği yeni bir stil ve çalışma tarzıdır. Eskiden Türkiye'de Köroğlu tarzında iddialı bir konuşma kâfi oldu. Bugün daha derin ve daha ciddi olma meyli var. Bizim Radyo bu bakımdan iyi. Fakat ajitasyonu daha sakin, daha tahlile dayanan bir çalışma stili lazım. Bu bir yandan muhteva bir yandan da biçim problemidir.

Muhteva: Köylü meselesinde eksiklikler var. Bunların tamamlanması lazım.

İşçi problemleri eskisine nazaran daha iyi. Fakat konkre çalışma yolları kendilerine gösterilebilir. (Budapeşte grubunun raporuna dikkat edilmesi)

Orta tabaka ihmal edilmemeli. Bu tabakanın sola kayması ihtimali mevcut. Orta tabakanın çeşitli dertleriyle daha fazla ilgilenmek lazım.

Şekil: Ankara ve İstanbul Radyoları'yla mukayese edilince çok daha Avrupai ve müspet. Buradan daha da ileri gitmek mümkündür. Teknik yenilikler ve imkanlardan faydalanmak ihmal edilmemelidir. Muayyen bir hadiseyi beraber yaşanıyormuş gibi nakletmek iyi olur. Şekilde cesur olmak gereklidir.

Vartan: Moskova grubunun raporunu okudu. [*Ekler* bölümünde Vartan İhmalyan'ın anılarının ilgili bölümü yer alıyor]

Ayrıca söyledikleri: Bizim Radyo'nun çalışması yanında memleketten de teşkilata ihtiyaç var. Memlekette her vaziyette teşkilat kurulmalı. Tek cephe meselesinde mesela Bizim Radyo, tek cepheye ilişkin olarak, Komünist Partisi bunu yapacaktır diyor. Ama millet soruyor. Komünist Partisi nerede? Gösterin, gidelim yapalım! Bunu her vaziyette düzeltmek lazım.

Marat: Bizim Radyo'dan Marksist-Leninist yayın yapmak kabil değil. Bunu Budapeşte'ye aktarmak istedik, fakat yürümedi. Budapeşte Radyo İdaresi iki yıldır bunu sallıyor. Bunu en güzel yapabilecek olan Moskova Radyosu'dur.

Vartan: Böyle bir yayın yapılacaksa bunu en sevilen ve en çok dinlenen radyonun yapması lazım.

Bir noktayı ilave ediyorum. Nâzım yoldaşın Parti içinde faal olarak çalışmasını istiyorlar. Siyasetle uğraşsın istiyoruz. Bir de Dış Büro nedir, nasıl kuruldu, kim seçti, nasıl seçildi?

Nâzım: Benim iki türlü siyasi faaliyetim oldu. Marat Moskova'dan çıkamazken, onun dışarıda yapması gereken teknik işleri onunla konuşarak ben yapıyordum.

Aynı zamanda barış hareketinde çalışıyordum. Bu da siyasi bir harekettir.

İkinci devir: Marat dışarı çıkabilince tabii teknik işleri de aldı. Benim hiçbir yetkim, sıfatım vs. yok. Ondan sonra bu işleri yapamadım, kongrelere filan da gidemedim. Bu sahada bana iş kalmadı.

Ben iki yolda kaldım:

1. Barış hareketi. Daima kongrelere giderken Parti mümessilinin fikrini sordum.
2. Arada bir Bizim Radyo'ya geliyordum. Az geliyorum.

Son zamanlarda Bizim Radyo'da yapılacak bir işim yoktu. Arkadaşlar işe alıştılar ve piştiler. Bizim Radyo'da benim en mühim rolüm yazı yazmam değil, sanatkar fantezisiyle şu veya bu tekliflerde bulunmak, Bizim Radyo'yu şiir kuvvetiyle desteklemektir. Ama bana memleket havası lâzım. Gazete lâzım. Marat yoldaş bu işle uğraştı, fakat bu iş bir türlü hallolmadı. Siyasi hayattan uzaklaşmış değilim. Eskisi kadar faal olmamamın sebebini anlattım. Salahiyetim yok. Ben nihayet bir şairim. Kardeş partilerden yardım falan temin edemem. Ama şimdi biraz daha faal olabileceğimi tahmin ediyorum.

ÜÇÜNCÜ GÜN 4 Nisan 1962

DÖRDÜNCÜ MADDE
Basın yayın komitesi üyeleri:
Sabiha, Bilal, Fahri, Vartan, Gün

Yıldız: Pratik çalışma bakımından üyelerin buluşmaları güç olmayacak mı?

Marat: Hepsinin bir yerde olmasına şimdilik imkân yok. İlerde belki bir araya toplanırlar,

Nâzım: Büroda üç parti grubundan üye olmasını ben beğeniyorum. Çeşitli dilleri konuşan ve çeşitli ülkelerde yaşayan arkadaşların bu büroda bulunmasında ben büyük fayda görüyorum.

Zeki: Bu büro memleket dışındaki parti yayınlarını idare edecek. Teknik, dil, fikir bakımından kontrol edecek. Esas vazifesi bu. Bu işleri nasıl yapacaklarının programını da kendi aralarında konuşup çözecekler. Burada daha ziyade radyolar arasında iş birliği söz konusu. Belki de 5-6 aylık bir program çizilebilir.

Neşriyat için de bir program ve plan çizilmesi gerekli. Memleketin ihtiyaçlarına göre konuların tespiti vesaire gereklidir.

Marat: Basın yayın bürosu dergi vesaire işlerini idare edecek. İşleri daha ziyade teknik olarak idare edecek. Çeşitli teklifler, tecrübe teatisi vs. işlerini organize edecek. Büronun üyelerinin salahiyeti daha başka olacak. Radyoların kendi redaksiyonları kendi işlerini yapacaklar.

Sabiha: Tecrübe teatisi için konuşmak meselesi güzel. Fakat müşterek program olamaz.

Zeki: Diğer arkadaşların fikirleri ve tavsiyelerinden istifade edilecek.

Aram: Bu büro radyo yayını hakkında fazla bir şey yapamaz. En önemli fonksiyonu basın için olabilir. Materyal bulmak, ihtiyaçları tespit etmek, kitap sağlamak gibi. Bu büronun işleyişindeki ideolojik taraf Dış Büro'nun kontrolü altında olacaktır.

Sabiha: Genç arkadaşlar bu işi üzerine alsın. Onlar daha inisiyatiflidirler. Onlara verilsin.

Zeki: Kâfi derecede genç arkadaş var.

Sabiha: Gençler uğraşsın teknik işlerle vesaire ile.

Vartan: Bu arkadaşlar tek başlarına çalışmayacaklar, grupları yardımcı olacak.

Fahri: Abidin yoldaşın böyle bir basın yayın bürosunda önemi çok fazla. Abidin yoldaşın listeye alınması çok iyi olur.

Dino: Dünden cevabı verilmemiş bir soru kaldı. Zekeriya beye bir teşekkür mektubu hazırlanacak. Bu yarın okunacak.

Dış büro ile ilgili soruya gelince: Dış büro üyeleri kimlerdir. Parti gizli çalışıyor. Kongre yapılamadı. Buradaki toplantı bir kongre olmadığına göre koopte [atama] usulüyle takviye edilen Merkez Komitesi üyelerinden müteşekkil bir Dış Büro'dur bu. Bu itimatsızlık falan değil. Fakat gizli

çalışmak zorundayız. Dış Büro üyelerinin hepsinin adını söylemeye ihtiyaç yok. Yalnız üç kişinin adını veriyoruz. Nâzım, Marat, Zeki.

Yıldız: Dış büro kaç kişi?

Zeki: Onu da bilmeye ihtiyaç yok.

Yıldız: Bu toplantının önemini ve faydasını bir kere daha belirtmek isterim. Bizim Radyo grubu toplantıya hazırlıklı olarak gelemedik. Resmi bir tebligat yapılmadı bize.

Dış faaliyette ana meselelerimiz şunlardır:

1. Sosyalizm akımı meselesi. Önümüzdeki ilk hedef sosyalist inkılâp mı, burjuva demokratik inkılâp mı? Bana göre biz geride kalmadan ortaya çıkmalıyız. Bu hususta mevcut tereddütler izale edilmelidir [giderilmelidir].
2. Memlekette inkılâp için objektif ve sübjektif şartlar mevcut mu? Bir çok arkadaşlara göre bu mesele aydın değil. Objektif şartlar bakımından birçok arkadaş hemfikir, sübjektif şartlar bakımından değil.
3. İnkılâp hangi kuvvetle yapılacak ve inkılâbın itici kuvveti kim olacak? İşçi sınıfıyla ise başkadır ödevler, milli burjuvazi ise gene başka.
4. Bu şartlar içinde ordudan, askeri darbeden ne beklenebilir. Bu konuda tutumumuz ne olacak.
5. Memleket içindeki çelişkiler meselesi. İçteki partilere ilişkin strateji ve taktiğimiz ne olacak. Bunları tespit ederken zümre kavgaları da ortaya çıkıyor. Demokrat Parti, Halk Partisi'nden çıktı derken bunun niçin çıktığını söylemek lazım. Bunu bazı sosyal şartlar zorladı. Bir de partilere oy veren kişiler arasındaki farklılıklara bakmak lazım. Bu meselenin derin olarak incelenmesi lazım.
6. Yazılarda, vaktinden evvel inkılâba çağırmamak lazım. 22 şubat olaylarında Bizim Radyo grubunun tutumu

şuydu: Bu, burjuvazinin en gerici kısmına karşı bir hareket olduğu için tutmak lazımdır, dedik.

Halkın bazı isteklerini ortaya koymakla beraber her isteğini ele almıyorlardı.

27 Mayıs olayları da köklü bir değişiklik yapılmayacağını göstermişti.

Hareketi tutalım fakat şöyle tutalım dedik.

Marat'ın yazılarındaki hava ile bizim yazılarımız farklıydı. "Halk sokağa çıkmadı. Bu adamlar istekleri ortaya koysaydı halk tutardı" şeklinde koydu.

Marat'la konuşamamak işi biraz güçleştirdi.

Radyoda çalışma tarzı

Teknik zorluklar yanında diğer zorluklar var.

Tenkit meselesi halledilemedi. Ya çok aşırı taarruzlara gittik. Tenkitlerin zararlı olduğu kararına vararak tenkitleri durdurduk.

Parti toplantılarımız geç de olsa oldu. Fakat kişileri kırmama meselesi ortaya çıkıyor. Tenkitler formel hale geldi, hatta tenkitten vazgeçildi. Otokritik yapmamız lazım.

Birçok meseleleri konuşmak konusu da ortaya çıktı. Konuşma uzuyor, lüzumsuz laf ediliyor havası ortaya çıktı. Oysa konuşmadan işi yürütemeyiz. Konuşacak şeylerimiz var ve konuşma imkânlarını yaratmak lazım.

Bize bu toplantı resmen bildirilmedi. Ne olduğunu bilemeden geldik. Evvelden haber verilseydi iyi olurdu dendiği zaman "sen konuşmasan da olur yahu" dendi. En az enteresan olan konuşmadan da öğrenecek şey olabilir.

Fikirlerin söylenmesi, fikrilerin çarpışması doğru yolun bulunması için baş şarttır.

Tekliflerim:

Konuşmalarda Romanya dışarıda kaldı. Orada da işe yarayan insanlar var. Basın-Yayın toplantılarına oradan da ar-

kadaşlar katılabilir. Yahut Romanya Radyosu'nda çalışan arkadaşlarla diğer radyolar takviye edilebilir.

Bizim Radyo ve Budapeşte Radyosu arasındaki münasebetin sıkılaştırılmasını destekliyorum.

Dış memleketlerdeki işe yarayacak bütün insanları toplayıp reorganizasyon yapılması. Dış Büro bunu yapsın. Ma-Le [Marksizm-Leninizm] okunması ile ilgili olarak ben bu işe gönüllüyüm. Dış Büro ilk olarak beni düşünsün.

Marat: Bazı noktaları açıklamak lazım. Tüzük, program ve bu toplantı.

Dış Büro anlaşılan arkadaşların kafalarında iyi anlaşılmadı. Eskiden böyle bir büro vardı. Bu Merkez Komitesi üyelerinden kurulmuş ve kooptasyonlar yapılmıştı. Bu, Merkez Komitesi'nin kendi işlerini yürütmek için zor zamanlarda kurulmuştu. Bugün gene ihtiyaç oldu. Bu dışarıdaki arkadaşların toplanıp büro kurması değildir.

Tüzük, program yenilenmeye muhtaçtır. Yenilemek mutlaka lazımdır. Bunu ancak kongre yapar. Biz iyi çalışırsak bu işi başarabiliriz. Dış Büro ve Basın-Yayın bürosuna bunun tasarısını hazırlamak işi düşecek.

Radyonun çalışmasıyla ilgili konulara gelince objektif, sübjektif şartlar vesaire gibi meseleler vardı. Bizim gayemiz ne yapıp yapıp işçi sınıfını teşkilatlandırmak. Bugün en önemli iş bugünün şartları içinde baş düşmanı bulmak ve adım adım gitmektir. Atlamamaktır.

22 Şubat olayları ile ilgili olarak gönderdiğim yazının altına ilave etmiştim görüşlerim diye. Kararı size ait demiştim.

22 Şubat çok karmaşık bir olaydı. Bu durumu biraz daha açıklamaya çalıştım. Arkadaşların inisiyatifini kırıyorsam bunu da söyleyin. Bence bu karışıklıklar hâlâ durulmuş değil.

Soldan sağa: Kristina Pehlivanyan, Aram Pehlivanyan (A. Saydan), Marat (İ. Bilen)

Bu toplantıda edindiğim bir görüş var ki o da şu: Nereye gidiyoruz, yolumuz ne? Bu mesele üzerinde duruluyor. Bu da kararlarda formüle edilecek tabii. Eğer bizim aktif hâlâ ne yapacağını bilmiyorsa, köylü, işçi nereden bilecek. Biz ne yapacağımızı teorik olarak bilmeliyiz.

Aram: Bazı açıklamalar yapmak zorundayım. İşin içinde olmasam Yıldız'ın konuşmalarından şu çıkıyor. Bizim Radyo'da izlenen doğrultuya ne karışma hakkı, ne de tenkit hakkı var.

Tenkit: Filhakika tenkitler yapılıyordu. Fakat bu tenkitler mekanik ve haksızlıklara sebebiyet verecek hale döküldü. Tenkidin bu şeklinin verimli olmadığı hakkında bir fikir doğdu. Arkadaşlar bırakalım dedi. Bugünkü durum tamamen kendiliğinden husule geldi.

Konuşmalar: Bunların kesilmesi falan konu değil. Sabahları toplanıp konuşuyoruz. 9-1 arası bizim en verimli, en

sıkı zamanımız. Bunu titizlikle kullanmak teklif edildi. 10 buçuk, 11'e kadar münakaşalarla zaman geçiyor. Haklı olarak dendi ki, saat 10'dan sonra konuşmayı keselim işimize bakalım. Kolektif kabul etti. Parti toplantılarında bile bu hususta karar aldık. Tahdit bu şekilde kondu. Kimsenin kimseyi tahdidi diye bir şey yok. Tenkit de öyle. En verimli şekli yayına gitmeden önce yapılan tenkittir. Yayına gitmeden önce yazıları okuyup tenkit etmek lazım. Halbuki herkes yazıları okumuyor. Bu tenkidi yapan arkadaşımız da yazıları okumayanlar arasında. Fakat her şeye rağmen tenkit kapısı daima açıktır.

Meseleleri iyice incelemeden tenkit etmek doğru değil. Biz mesela Anayasa'yı didik didik ettik. Anayasa'nın metni geldi. Ama toprak reformunun metni gelmedi.

Fahri ve Doktor'un konuşmalarının metni Fahri tarafından tutulduğu için Gün'ün notlarında yok. [Doktor Hayk Açıkgöz'ün konuşma metni tam olarak kendisinin anılarında var ve *Ekler* bölümünde yer alıyor.]

Nâzım: Tabii böyle bir rübriği üzerime alabilirim.

Sabiha yoldaşa bir şey söylemek istiyorum. Radyonun bir prensibinin ortadan kalktığı iddia edildi. Filhakika bir vakitler böyle bir tenkit yapılırdı. Bu faydalı bir hale gelmemişse, dejenere olmuşsa Sabiha yoldaştır kabahatli olan. Çünkü kendisi Radyo'nun idarecisidir. Budapeşte grubunun böyle bir toplantıdan haberi var. Moskova'nın da haberi var. Buradan Radyo sorumlularından da böyle bir rapor beklerdik. Marat yoldaşın raporu Bizim Radyo'nun raporu değildir. Dış faaliyet hakkında rapordur. Bizim Radyo için ayrı bir rapor lazımdı. Sorum bu yoldaşlara bu niçin zamanında bildirilmedi.

Bizim Radyo'nun kolektif bir teşkilatçı rolü var. Bunu iki türlü yapabilir.

1. Pratik yollar gösterir,
2. Halkın bugünkü şartlar içindeki kavgasını, günlük kavgayı ele alır. (Budapeşte grubunun raporunda söylendiği gibi bugünkü konular içinde)

Bizim Radyo etrafına bir istihbarat servisi kurulabilir. Bu şekilde bir nevi teşkilatlandırmanın nüvesi olacaktır.

Memleket içinde bu Radyo'yu müşterek dinleyenler var. Bu da çok mühim. Onun için biz şartları göz önünde tutarak hareket edelim.

Sabiha: Toplantının seviyesini düşürmemek için tenkit meselesi üzerinde yapılan konuşmalara girmeyeceğim. Tenkitle ilgili bir parti grubu kararı alındığını bilmiyorum. Bana neden söylenmedi.

Aram: Tenkidin formel olmaktan çıkarılmasıyla ilgili bir karardı.

Doktor: Alınan karar şu: Sabah konuşmaları uzun sürüyor. Neticede yayınlar geç çıkıyor. Bunu tahdit edilmesi parti toplantısında kararlaştırıldı. Yoksa tenkit yapılmayacak diye karar alınmadı.

Marat: Hatadan kaçınmak lazım. Bizim Radyo'da çalışanları adamdan saymamak diye bir şey hatırımızdan geçmedi. Mesele rapor hazırlamakta değil. Bu demek bir hata oldu. Haber vermemek meselesi falan mevcut değil.

Nâzım: Rapor bizim için mühimdir. Vesika bakımından gayet önemlidir.

SON ÇALIŞMA GÜNÜ 6 nisan 1962

Raporlarla ilgili kararların alındığı gün

Zeki: Burada ilginç sorunlar ortaya atanlar oldu. Bunlara cevap vermem gerekirdi. Fakat notlarım karışık ve tanzim edemedim. İlerde bu meseleleri yeniden konuşabiliriz.

Yıldız: Teklif münasip. Bundan sonra toplantı ne zaman yapılacak

Zeki: Ben buradayım. Bunu yazılı olarak da hazırlayabilirim ve diğer arkadaşlara da göndermek kabil olur.

Marat: Bazı sorular soruldu. Bunları açıklamak lazım. Fakat vakit yok. Bunu ilerde açıklayacağız.

Zeki: **Karar tasarısı**nı okuyor.

Fahri: Terimler olarak bazı yanlışlıklar var. Bunların düzeltilmesi.

Kürt meselesi: Şimdiye kadar Kürtlerin azınlık olduklarını destekledik şimdi Kürtlerin milli kurtuluş savaşının desteklenmesi ilk olarak ortaya atılıyor. Bu mesele münakaşa edilmeli.

Sabiha: Raporda Kürtlerin istiklali meselesi mi mevcut?

Zeki: Partinin esas itibariyle görüşü her milletin kendi mukadderatını tayin etmesi hakkını tanımaktır. Kürtler milli demokratik haklarını istiyorlar. (Dil, mektep, iş.) Şüphesiz parti esas prensiplerine bağlı. (Her milletin kendi mukadderatını tayini.) Yalnız bugün bu şiar etrafında mücadele edilmiyor tabii. Bugün demokratik haklarını tanımak meselesini destekliyoruz.

Marat: Komünist Partisi baştan beri milli azınlıkların Leninci prensipler üzerinden (ayrı bir hükümet kurmaya kadar) bütün haklarını tanıyor. Kararda tasrih etmeli [belirtmeli]. *Prensiplere sadık kalan TKP, bugün* şeklinde kesin olarak belirtilmeli.

Kürtlerden değil milli azınlıklardan bahsetmeli. Fakat en büyük azınlık olduğu için bugün konkre olarak Kürtler'dir bahsedilen.

Zeki: Bugün milli mukadderatlarını tayin etme durumunda bulunanlar Kürtler'dir. Mesela Lazlar henüz milli isteklerini ortaya sürmüş ve bu uğurda mücadele etmiş değiller. Kürtler'dir bu durumda olanlar.

Marat: Bütün milli azınlıklar diye tasrih etmek gerekir.

Aram: Parti eskiden beri otonomiyi savunmuştur. Fakat yaptığı yayınlarda çoğu zaman açıklamamıştır. Mesela Bizim Radyo'da bağımsızlık diye bir konu ele alınmamıştır. Şimdi deniyor ki TKP Kürtler'in bağımsızlık savaşını destekliyor. Bu partiye karşı bir mücadeleyi başlatabilir. Bunu yayınlamayalım.

Nâzım: Bunu formüle etmek lazım. Fransız Komünist Partisi'nin Cezayir'e karşı düştüğü duruma düşmeyelim. Mesela milli dil. Türkiye'de Kürt hareketini yürütenler de bundan başkasını istemiyor. Kararda bu konu üzerinde önemle durularak redakte edilmesi gerekir.

Vartan: Türkiye'de diğer azınlıkların çeşitli teşekkülleri var. Kürtler'in yok. Biz ilk planda bunu istiyoruz. Bu Leninci prensiplere ters düşmüyor.

Marat: Demokratik haklar derken derebeyliğe karşı mücadeleyi falan anlıyoruz.

Bilal: Bağımsızlık hakkını tanımak herhangi bir formüle tabi değil. Bunu Türk halkının, kurtulmasıyla bağlamak lazım.

Marat: Raporda var.

Nâzım: Var ama Leninci prensibe göre bu yok. Mesela Fransız halkı kurtulmadı diye Cezayir halkı kurtulmasın mı? Türk halkı kurtulmadan da Kürt halkı kendi kurtuluşu için savaşabilir.

Doktor: Kürt halkı Türk halkının kurtulmasıyla da bağlıdır.

Nâzım: Evet ama evvel de yapabilir.

Marat: İki madde daha konmalı: 1. Partinin Leninci teori bakımından kuvvetlenmesi. 2. Parti yeniden teşkilatlanırken Leninci teşkilat prensipleriyle kurulması.

Nâzım: Şu sarih olarak konmalıdır. 1. Partimizin bugünkü mücadelesinde bütün dava bağımsız, demokratik, barışsever, tarafsız Türkiye şiarı etrafında toplanmaktır.

2. İşçi sınıfı da dahil halk yığınları arasında anti-komü-

nist propagandanın mevcut olduğunu söylemek lazım. Bu hâlâ büyük tesir yapıyorsa, ki yapıyor, o zaman yayınlarımızda bu tarafı destekleyen propaganda yapacağız.

3. Bir formül var. İşçi sınıfı kuvvetleniyor diye. Ve bu şuurlanma [bilinçlenme] ile birlikte ele alınıyor. Yani Türkiye'de işçi sınıfı kuvvetlenerek şuurlanma merhalesine vardı mı? İşçi sınıfı son zamanlarda çoğaldı, bu gerçek. Fakat başka sınıflardan gelenlerle çoğaldı. O gelenler de, geldiği sınıfların tesirini taşımıyor mu? Bütün Türk işçi sınıfı tam manasiyle şuurlu bir sınıf mıdır? Benim kanaatıma göre değil. İşçi sınıfının ileri kadrolarında bu şuur çok daha fazla gelişmiştir.

Zeki: Heyeti umumiyesiyle [Genel olarak] işçi sınıfı sınıf şuuruna ulaşmıştır. Siyasi şuur bakımından henüz ulaşmamıştır. Bunları birbirinden ayırmak lazım.

Marat: Sosyalizm ve komünizm ülküleri memlekette yayılıyor. Bunun çeşitli sebepleri var. Fakat düşman sınıf da boş durmuyor. Moskof düşmanlığı devam ediyor. Kendi içinde sınıf ve kendisi için sınıf meselesi teşkilatlanması, politik partisini kurmasıdır. Biz hangi merhaledeyiz. Sendikası var. İşçi partisi de var. Yani kendisi için sınıf ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki işçi sınıfı hem sayı, hem de şuur bakımından dünkü değildir.

Bilal: İşçi sınıfı meselesinde ilk aşama işçi sınıfının iktisaden ezildiğini anlamasıdır. Bu Türkiye'de olmuştur. Bunu ekonomik mücadeleler gösteriyor. Ama işçi sınıfı sınıf şuuruna kendiliğinden varamaz. Bunun için komünist partilerine gerek vardır. Türkiye de işçi sınıfı, şuurun birinci aşamasındadır.

Aram: Türkiye'de işçi sınıfı birinci merhalede donmuş kalmıştır, diyemeyiz. İkinci merhaleye de topyekun diyemeyiz. Ancak işçi sınıfını öncüleri ikinci merhaleye gelmiştir. Son zamanlardaki büyük işçi hareketleri bunu gösteriyor.

Doktor: Ben de Bilal'le hemfikirim. İşçi sınıfı işçi sınıfı olarak varolduğunu biliyor. Başka bir sınıf tarafından sömürüldüğünü de biliyor, ama bundan nasıl kurtulacağını bilmiyor.

Vartan: Raporda işçi köylü birliği zaruretinden bahsediliyor. Bu bana çok şematik geliyor. Acaba bu bir köy öğretmeninin eline geçse ona yeter mi. Bunu biraz tahlil etmek lazım. Sonra bu birlik nasıl olacak? Bunun da üzerinde durmak lazım.

İşçi sınıfı şuura ulaştı derken olayları gerçekte olduğu gibi görmeliyiz. İkinci merhaleye eriştiğini ben de zannetmiyorum. Parti'nin 40 yıllık varlığını inkâr bile etmek anlamına gelse, bu gerçek söylenmelidir. Ben hiçbir işçi hareketinde anti-emperyalist bir gelişme görmedim.

Nâzım: Merhaleden bahsederken bir seyir meselesini unutuyoruz. Siyasi şuura doğru akma seyri devam ediyor. Ve bizim bunu hızlandırmak için çok daha ağır basmamız lazım. Bu pratik çalışmamız bakımından mühim.

Aram: Marks diyor ki işçi sınıfının yaptığı her türlü sosyal savaş ayanı zamanda siyasi savaştır.

Nâzım: Marksizm işçi hareketinin içinden doğmadı dışından geldi. Sınıf savaşı bütün merhalelerinde siyasi kavgadır daima. Ama siyasi şuur o değildir.

Bilal: Biz iki merhaleyi birbirinden metafizik olarak ayırmıyoruz. Fakat ikisi arasında bir keyfiyet farkı görülür. Bizde hakim unsur birinci merhalededir diyorum. Her iktisadi mücadele politiktir demek, o sonucu verir demektir. Partiyi inkâr etmeye gelince böyle bir şey yok. Partinin kurulması zaten şuur vermek için değildir.

Aram: Birinciden ikinciye geçiş bütün işçi sınıfı şuurlandığı anda mı olacak. Şuur toprağa atılmıştır. Partinin vazifesi bunu geliştirmektir. Bu şuur bütün işçi sınıfına yayıldığı anda mı diyeceğiz şuur oluşmuştur diye.

Nâzım: Bütün mesele kemiyet meselesi değil keyfiyet meselesidir.

Soldan sağa: Zeki Baştımar (Yakup Demir), Sabiha Sertel, Kristina Pehlivanyan, Hayk Açıkgöz (ayakta), Anjel Açıkgöz (Merih), bilinmiyor, Aram Pehlivanyan, Mehmet Oktay (Veli Gündüz), Svetlana Nuri-Şen, Bilal Şen

Mesele, yeni meydana gelecek şeyin keyfiyeti değiştirecek etkisi var mı? Etki meselesiyle ölçmezsek olmaz.

Doktor: İşçi bugün bu hükümeti devirmek istiyor. Ama bu devrilince yerine yenisi gelecek. Mesele rejimin değiştirilmesi gerektiğini kavramasındadır.

Nâzım: Bizim bugün davamız içinde her unsur olan halk hükümetlerinin kurulmasıdır. Sosyalizmi kurmak değil, sosyalizme giden yolu açmak istiyoruz.

Marat: Sosyalist cephe, Sovyetler Birliği ve TKP'nin bunlara ilişkin durumunu belirtmek gerekir.

Bizim Radyo'nun siyasi platformumun doğruluğu kararda ayrıca belirtilmelidir.

Nâzım: Bu raporun tashihlerle ve teklifler göz önünde bulundurularak kabulünü teklif ediyorum.

22. Kongre raporu oybirliği ile kabul edildi.
Zekeriya Sertele mektup oy birliği ile kabul edildi.
Basın yayın bürosu kuruldu.

Dış Büro'nun Temennileri

Nasıl bir dergi çıkarılması gerektiği hakkında taslak.
Basında yapılan faaliyet iki çeşit olacak.

1) Dergi: Kapitalist memleketlerdeki Türk işçilerine, öğrencilerine vesaireye kendi davamızı anlatacak, orada teşkilatlanmamıza imkan verecek bir dergi çıkartmak.

Bu oradaki arkadaşların teşkilatlanmasına da yardım eder, memlekete de girer.

Dergi yurt içindeki ve yurt dışındakilerin sorunlarını da tanıtacak bir TKP organı olacak. Fakat bunun TKP organı olduğu söylenmeyecek. [Tutanak burada son buluyor]

Zeki Baştımar'ın Raporu

2.IV.1962

SBKP'nin XXII.ci Kongresi'nin ışığı altında bugünkü Türkiye'nin ekonomik ve politik manzarası ve Türkiye Komünist Partisi'nin durumu

Türkiye Komünist Partisi I. Sekreteri Zeki Baştımar'ın (Yakup Demir) MK Dış Bürosu ile memleket dışındaki parti grupları aktiflerinin müşterek toplantısındaki raporu:

Yoldaşlar,

Yıllardan beridir memleketimizde hüküm süren ve zaman zaman politik buhran ve sosyal huzursuzluklara yol açan ekonomik zorluklar iki yıl önce bildiğimiz kesin sonucu doğurdu. Siyasi emelleri aynı olan, fakat memleketin soygunundan eşit hisse alamayan gerici burjuvazinin bir kısmı, ordu eliyle bir hükümet devrimi yaptı, ayaklanma şekli almaya, halk yığınlarına sirayet etmeye yüz tutan kaynaşmaların, gösteri hareketlerinin genişlemesi, emperyalizme ve topyekûn gericiliğe karşı dönmesi tehlikesini önledi.

Aradan iki yıl geçti. Memlekette adeta müzminleşen ekonomik buhran bugün bütün sonuçlarıyla hükmünü yürütmekte devam ediyor. Buhranın ana kökleri beslendikçe, memlekette ekonomik ve politik bir istikrar kurulamaz. 27 Mayıs hükümet devirmesini zaruri kılan ve bugün bütün maddi sebepleriyle hala ortada duran ekonomik e sosyal bozukluğu kuru bir Anayasa ile ortadan kaldırmaya, daha doğrusu, örtbas etmeye çalışmak, halkı avutmak, aldatmak hiçbir şeyi değiştirmez.

Bozukluğun, buhranın ana kökleri nerededir?

I

Yukarıdaki sorunun cevabını vermeden önce, milletlerarası durum hakkında komünist ve işçi partilerinin 1960 yılı Moskova bildirisinde çizilen tablonun kısa bir özetini vereceğim:

Sosyalizmin yeryüzünde gittikçe genişlemesi, kuvvetlenmesi, sosyalizm için savaşan kuvvetlerin büyümesi, milli kurtuluş hareketlerinin gelişmesi, sömürgecilik sisteminin büsbütün çökmeğe yüz tutması bugün yeryüzünün en büyük sömürücü kuvveti haline gelen Amerikan emperyalizminin saldırgan çehresini gittikçe daha açık göstermesine yol açtı. Gerici burjuva hükümetleri, Amerikan yardımlarına güvenerek bir taraftan halkların sosyal ilerleme yolundaki hareketlerini boğmaya, öbür taraftan da bu halkların bütün milli gelir kaynaklarını, varlıklarını askeri hazırlıklara harcamaktadırlar. Emperyalistler sosyalist cepheye karşı savaşmak, işçi ve milli kurtuluş hareketlerini boğmak için Amerikanın önderliği altında siyasi birlikler kurmakta, harp hazırlıklarına hız vermektedirler. Fakat halklar uyanıyor, Amerikan kukla hükümetlerine karşı ayaklanıyor.

Türkiye emperyalistlerin kurduğu ve kurdurduğu siyasi birliklerin içindedir. Emperyalistler Türkiye'yi Doğuya, yani Sosyalist Cepheye ve milli kurtuluş bayrağını açmış milletlere karşı bir kale diye ilan etmekten nedense pek hoşlanıyorlar. Kendi kendilerini aldattıklarına pek ihtimal verilemez, Türk halkının, Türk ordusunun gururunu okşamak lüzumunu sık sık duymuş olsalar gerek. Ama köle haline getirilmiş bir milletin, emir kulu gibi kullanılan bir ordunun gururu kolay kolay okşanamaz. 27 Mayıstan evvel de, sonra da Türk halkı fırsat buldukça türlü çıkışlarla bunu açıkça gösterdi. Amerika'ya bağlı hükümetlere karşı ayaklanan halklar arasında Türk halkı da vardır. Bu ayaklanmanın hedefine ulaşmamış olması onun asıl mahiyetini değiştirmez, önemini küçültmez.

Bugünkü ekonomik çöküntünün sebebi, sefaletin, gericiliğin kaynağı milli bağımsızlığımızı hiçe indiren Amerikan harp politika-

sıdır. Bu politika değiştirilmeden onun sonuçlarını değiştirmeye uğraşmak boşunadır. Demokrat Parti hükümetini uçuruma götüren yol hiçbir partiyi, hiçbir hükümeti selamete götürmez. Memleketin bilhassa 27 Mayıs hükümet devirmesinden sonraki ve bugünkü durumu bu gerçeği adeta haykırıyor.

II

İkinci Dünya Harbi yıllarında ve harpten sonra Türkiye'de iktidarı ellerinde tutan gerici zümreler batıda ve doğuda gittikçe genişleyen sosyalist inkılaplarını, işçi ve milli kurtuluş hareketlerini boğmaya hazırlanan batı emperyalist çevreleri için, bilhassa tekelci Amerikan militaristleri için avlanmaya, saldırgan emperyalist blok hesabına kullanılmaya pek elverişli idi. Harp içinde güttüğü halka karşı politika yüzünden halkın güvenini tamamiyle kaybeden iktidardaki gerici sınıfların dışarıda bir destek, tutunacak bir kuvvet aradığı Amerikan sömürgecilerinin de gözünden kaçmıyordu. Türkiye'yi emperyalistlerin askeri bir peyki yapmak, Avrupa'da, Asya'da birçok pazarlarını kaybeden Amerikan tekelcilerinin boyunduruğu altına sokmak, bir sömürge haline getirmek için şartlar elverişli idi. Memleketin bugün içinde bulunduğu ekonomik çöküntüyü hazırlayan, sözümona, yardımlarla işe başlandı.

"Truman Doktrini" ve "Marşal Planı" adları altında başlayan bu "yardımlar" memleketimizin siyasi ve askeri bağımsızlığını yok etti. Türkiye komşu olduğu sosyalist memleketlere karşı kurulan askeri ve saldırgan Nato paktına alındı, Yakındoğu'da milli kurtuluş ve halk hareketlerini boğmak için yine Amerikan emperyalistlerinin emriyle Sento Askeri Paktı kuruldu. Türkiye Amerikan militaristlerinin bir talim meydanı, milli mücadelenin kahraman ordusu emperyalistlerin elinde bir emirber ordu haline sokuldu.

Amerikan "yardımları" Türkiye'ye askeri ve siyasi kölelik getirmekle kalmadı, memleketin ekonomik bağımsızlığı da yok edildi.

Milli Kurtuluş Savaşından sonra çıkarılmış olan, yabancı sermayenin memleketimize başıboş girişini önleyici kanunlar Amerikan tekelcilerinin baskısı ile yürürlükten kaldırıldı. Yapılan diğer ekonomik anlaşmalar sayesinde tekelci kumpanyalar, bilhassa Amerikan korporasyonları memleketin bütün ekonomi alanlarına sızmak imkanını buldular. Bir sürü Türk Amerikan şirketi kuruldu. Amerikan tekellerinin kontrolü ve idaresi altında bulunan bu şirketler Türkiye'nin bütün petrol sahalarına el attılar; metalürji, çimento, kimya, elektroteknik gibi belli başlı sanayi alanlarına, kömür, bakır, krom, manganez v.s. gibi bütün istihraç sanayiine yerleştiler. 1950 yılında kurulan "Sanayi Bankası" Amerikan tekellerinin kontrolündeki milletlerarası bankanın Türkiye'deki bir şubesinden başka bir şey değildi.

Böylece Amerikan hükümetinin ekonomik, teknik ve askeri "yardımlariyle" birlikte memleketimize sokulan Amerikan tekelci sermayesi Türkiye'nin ekonomik hayatını kontrol altına aldı. Fakat bu işte "yardımların" Amerikan devlet organlarına sağladığı imkan özel yatırımların sağladığı imkandan çok daha geniş ve tesirlidir. Amerikan devlet sermayesi özel sermayenin Türkiye'ye dilediği gibi girmesine yol vermeyen engelleri ortadan kaldırdı, ona elverişli şartlar hazırladı. 1927'de Ankara hükümeti yabancı firmaların kendi yatırımlarının kârlarını memleket dışına çıkarmalarını yasak etmiş, yabancı sermayenin Türkiye'de dilediği gibi at oynatmasını ciddi suretle engellemişti. Bu kanun ve Amerikan tekellerinin işine gelmeyen diğer bütün kanunlar Daha emekleme çağını yaşayan milli sanayii himayesiz bırakmanın doğuracağı sonuçlar önceden bilinmeyecek bir şey değildi. Ama devletin başındakiler memleket menfaatlerinin değil, yabancı sermayelerin korunmasında, doğrudan doğruya ve dolayısı ile menfaatleri olan kimselerdir. Daha Amerikan yardımlarının ilk yıllarında partimiz, yabancı sermayenin gümrük engellerini yıktığını, Türkiye piyasalarını ele geçirdiğini sanayie ve bankalara sokulduğunu, milli zenginliklere el attığını, milli bağımsızlığımızı tehdit ettiğini açık ve gizli yayınlarında defalarca be-

lirtti. Milli sanayii koruyucu duvarların yıkılması acı meyvalarını vermekte gecikmedi. Memleketin yerli sanayi müesseseleri, fabrikalar, imalathaneler birbiri ardından kapanmaya başladı, küçük el sanayii memlekete akan Amerikan mallarının rekabeti karşısında tutunamayarak dağıldı, birçok fabrikalar fabrikalarını kısmaya, istihsallerini daraltmaya başladılar. Binlerce işçiye yol verildi, iş ücretleri yarı yarıya azaltıldı, işçinin hayat seviyesi düştü, hayat pahalılığı sefalet arttı.

İşte Amerikan "yardımlarının" milli sanayi üzerindeki tesirleri böyle oldu. Tarım alanındaki sonuçlar daha parlak olmadı.

Türkiye'de milli gelirin yarısından çoğunu köy ekonomisi, tarım verir. İhracatın %85 ini ziraat mahsulleri teşkil eder. Nüfusun %80 i ziraat ile uğraşır. Köyde gerçek bir kalkınma olmadan memleketin kalkınmasından söz etmek boşunadır. Köyde kalkınmanın ilk şartı ise köklü bir toprak reformudur. Bu gerçeği bugün memleketin bütün namuslu insanları, yurtsever aydınları anlamışlardır.

Demokratlar devrinde köy kalkınmasından çok bahsediliyordu. Demokratların en çok övündükleri şey de bu sözde köy kalkınması değil miydi? Demokrat Partinin daha çok köyden kuvvet aldığı, köye dayandığı vaktiyle hemen herkesin ağzında dolaşan bir laftı. Demek ortada bir gerçek var. Bu gerçeği kokmuş Amerikan buğdayını bile satın almaya gücü yetmeyen bugünkü aç Türk köylüsü kadar iyi anlayan olmasa gerektir. Amerikan "yardımlarından" sonra köyde pek çok değişiklikler oldu, buna şüphe yok, ama bu değişikliklerin kalkınma ile bir ilgisi de yok. Ziraat mahsullerinin, bilhassa hububat ihracatını arttırmak, Nato Avrupası'nı beslemek, Nato'nun Türkiye'ye verdiği bir vazifeydi. Türkiye'nin Nato'ya girmesini bir başarı sayan hükümet idarecilerinin bu vazifeyi yerine getirmeleri lazımdı. Zaten askeri masrafların karşılanması, dış ticaret açıklarını kapatılması için başka çare de yoktu.

Türkiye'yi Nato'nun erzak ambarı haline getirecek planları hazırlayan Amerikalı uzmanlar arasında, parçalı ve dağınık toprakların

Soldan sağa: Bilal Şen, Aram Pehlivanyan, Zeki Baştımar

küçük işletmelerin çoğunlukta olduğu Türkiye gibi bir memlekette traktörlerin, ziraat makinelerinin pek iş göremeyeceğini ileri sürenler oldu, ama dinleyen olmadı. Çünkü büyük toprak sahipleri için, büyük işletmeler için bu mahzur bahis konusu değildi.

1950 yılında Türkiye ziraatında yeni bir gelişme safhasının başladığı söylendi, bu yıl görülmedik bir gelişme yılı olarak gösterildi. Halbuki ortada öyle büyük bir gelişme yoktu. Kore harbinin ve o sıralarda çok yakın görülen umumi bir harp ihtimalinin doğurduğu görülmedik bir fiyat yükselişi vardı. Avrupa'da, Amerika'da dokuma fiyatları birkaç misline yükseldi. Bu arada Türk pamukçuları iyi bir vurgun vurdular. O yıllarda hububat mahsulünün bereketli oluşunun, büyük toprak sahiplerinin, hacıağaların vurgun vurmasının zirai kalkınma ile pek ilgisi yoktur. Kazanç hırsı ile ekilen ekin saha-

ları artırıldı, otlaklar, çayırlar tarla haline getirildi. 1948-58 yılları arasında otlak ve çayır sahası 9 milyon 200 bin hektar azalmıştır. Buna karşılık buğday, arpa, mısır ve diğer hububat ekilen sahalar dört milyon 475 bin hektar arttı. Marşal planı gereğince büyük çiftlik sahiplerine, ağalara sağlanan traktörler yüz binlerce ortakçı, yarıcı ve ırgat ailesinin topraklarından sürülüp çıkarılmasına, büyük çiftlik sahiplerinin, hacıağaların palazlanmasına yaradı. Otlakların, çayırlıkların tarla haline getirilmesi sonucu ise, otlaksız, yemsiz, barınaksız kalan hayvanların mahvolması, hayvancılığın gerilemesi oldu. Artan nüfus hesaba katılırsa, nüfus başına düşen hububat miktarında bir değişiklik olmadı. Ama idareci çevrelerin köyde dayanağı olan büyük toprak sahiplerinin, ağaların iktisadi ve siyasi nüfuzları arttı. Böylece idareci çevreler Marşal yardımları ile ve Ziraat Bankasından sağlanan geniş kredilerle köydeki sömürücü sınıfı semirttiler, köylünün toprak ağalarına karşı köleliğini kuvvetlendirdiler. Köyde tabakalaşma, şehirlere akın alabildiğine hızlandı, büyük şehirlerin etrafını kuşatan gecekondular alabildiğine genişledi. 1948-59 devresi içinde şehir nüfusu %65 arttığı halde, köy nüfusu ancak %25 nispetinde artmıştır. Halbuki nüfusun asıl kaynağı köydür. Halk Partisinin yayınladığı bir broşürde itiraf edildiği gibi "Şehre akının sebebi topraksızlık ve açlıktır"

İşte Demokratların zirai kalkınma efsanesi budur.

Fakat Kore harbinin ve umumi bir harp havasının yarattığı piyasa canlılığı ve yüksek fiyatlar devri geçtikten sonra, Amerika alıcısız kalan kendi zirai mahsullerini sürmek için, Nato memleketlerinin erzak ambarı olarak hazırlamak istediği Türkiye'nin dış, hatta iç piyasalarını kendisi istilaya başladı. Bu rekabetin Türkiye ziraatı üzerindeki tesiri yıkıcı oldu. Amerikan rekabeti yalnız belli ziraat mahsullerinde değil, ziraatın bütün alanlarında, bu arada hayvancılıkta da kendini gösterdi. Otlaksız, barınaksız kalan hayvanlar müşterisiz de kalınca yemsizlikten, soğuktan büsbütün kırıldılar. İşte

Amerikan yardımlarının ziraattaki sonuçları. Feridun Erginin 3 Aralık 1961 tarihli Cumhuriyetteki yazısında şu parça var:

"Ziraat ekonomisinin bir çöküntü halinde bulunduğu bir hakikattir. Kanaatimizce buhranı yaratan, müzminleştiren ve ağırlaştıran amillerin en mühim iki tanesi alakalılarca şimdiye kadar umumi efkara açıklanmamıştır. Bunlardan birisi takip edilen fiyat politikası, diğeri Amerikalıların yaptığı zirai yardımdır."

Çok geç anlaşılmış bir hakikat. Anlaşılmış değil, itiraf edilmiş bir hakikat. Garip olan şey, tutulan yolun yanlış olduğu bilindiği, itiraf edildiği halde hâlâ o yolda yürünmesi ve bunda ısrar edilmesidir. Yabancıların ve toprak ağalarının çıkarlarını düşünerek, onların kuvvetlerine güvenerek halkın ve memleketin menfaatleri aleyhine tutulan yol pek uzun ve tekin bir yol olamaz. Köyde kapitalist münasebetlerin hızla gelişmesine rağmen derebeylik kalıntıları gelişmeyi engelleyici tesirlerini göstermekte devam ediyor. Kapitalist unsurlar memleket ziraatında hakim bir unsur olmaktan henüz uzaktır. Üstelik derebeylik münasebetlerinin tamamiyle hakim olduğu bölgeler hâlâ vardır. Köy nüfusunun %86'sını teşkil eden orta ve fakir köylülerin elindeki topraklar ekilen toprakların üçte biri bile değildir.

Köyde yeni gelişmeler büyük çiftlik sahipleriyle ırgatlar, yoksul köylüler arasındaki sınıf tezatlarını artırdı. Köylüler arasında bir düşmanlık havası esmesi bahane edilerek köylerde parti teşkilatlarının, siyasi faaliyetin yasak edilmesi boşuna değildir. Fakat bu düşmanlık basit bir parti rekabeti olmaktan çok uzaktır. Düşmanlığın asıl sebebi köyde keskinleşen ve idareci çevreleri ürküten sınıf zıddiyetleridir. 1945'te çıkarılan toprak kanunundan faydalanılarak bir kısım devlet toprakları fakir köylüye dağıtıldı. Böylelikle bu zıddiyetlerin önüne geçilmek istendi. Ama, bu işe yaramaz topraklarla yatıştırılmak istenenler 300 bin köylü ailesinin pek üstünde değildir. Halbuki bu müddet içinde topraksızlaşan, ırgatlaşan, yoksullaşan köylü aileleri milyonlarla sayılmaktadır. Bu köylüler derebeylere, büyük top-

rak sahiplerine, ağalara karşı savaşacaklardır. Toprak için, yarı derebeylik ve derebeylik istismarından kurtulmak için savaşacaktır.

"Amerikan yardımları"nın Türkiye ekonomisi üzerindeki yıkıcı tesirlerinin bir aynası da dış ticaretin acıklı durumudur. Biliyoruz ki, memleketin zaruri ihtiyaçları için gerekli sanayi mamullerinin önemli bir kısmı dış memleketlere yapılan ihracatla karşılanır. Halbuki Amerikan "yardımları" başlayalı beri pasif dış ticaret muvazenesi Türkiye ekonomisinde müzmin bir hal almıştır. Dış ticaret açıkları kabardıkça ödeme muvazenesindeki aleyhte fark yükselmekte, bu fark yükseldikçe de idareci çevreler, memleketimizdeki Amerikan "yardımı" ağına o kadar içinden çıkılmazcasına sarılmaktadırlar. Memleket bu borçların sadece faizini bile ödeyecek durumda değildir. 1959 yılında bir anlaşma ile takside bağlanan dış ticaret borçları 4 milyar liradır. Bunun 520 milyon lirası faizdir. Demokrat Parti hükümetinin imzaladığı bu anlaşmanın 1961 yılında Meclis'te tasdiki sırasında söz söyleyen Meclis komisyonu üyesi Ziya Müminoğlu "Dış borçların fiilen nasıl ödeneceğinin Türkiye için bir dava olmakta devam ettiğini, zira döviz gelirinin cari ithalattan 200 milyon dolar (yani aşağı yukarı 2 milyar Türk Lirası) civarında bir düşüklük göstermekte olduğunu, bu itibarla her yıl borçlanmakta devam edeceğimizi" açıkladı. Söz alan o zamanki Maliye Bakanı Kemal Kurdaş "Türkiye'nin son on yılda dünyanın hiçbir devletinin görmediği bir tahribata maruz kaldığını, dünyada iktisadiyatı bu derece yaralı, bu derece ihtilaçlar içinde kıvranan bir ikinci devlet olmadığını" söyleyerek tasdikini istemek zorunda olduğu anlaşmayı "bu iktisadi yıkıntının bir parçası" olarak tavsif etti. Sonra da "Son on yılın siyasetinin ithalatçıya hizmet eden bir siyaset olduğunu" sözlerine ekledi. Bu ek söz hakikatin yarım yamalak ifadesidir; daha doğrusu asıl hakikati gizlemeyi hedef tutuyor. On yılın siyaseti yalnız içerdeki ithalatçıya hizmet etmedi, asıl hizmet ettiği, bu siyaseti dikte eden yabancı menfaatlerdir. Fakat Kemal Kurdaş gibi Amerikan tekellerinin sütü ile beslenmiş, Amerikadan mal mülk edilmiş bir kimseden bu hakikati olduğu gibi ortaya koyması beklenemez.

Dış ticarette pasif muvazene bilhassa Amerika, Batı Almanya ve İngiltere ile ticarette kendini gösteriyor. 1950'den sonra Türkiye dış ticaretinde önemli bir yer almaya başlayan Batı Almanya, Amerika'dan sonra ikinciliği elde etti. Amerika ve Alman rekabeti İngiltere'yi Türkiye piyasasında sıkıştırmakta devam ediyor. NATO ortaklığı ile ve bu ortaklığın yüklediği mükellefiyetlerle eli kolu bağlı bulunan Türkiye, dış ticaretini dilediği memleketle, bilhassa sosyalist memleketlerle istediği gibi geliştirmekte serbest değildir. Mesela Amerikan petrolü yerine Sovyet petrolü satın alamaz, alabilse sadece petrolden yılda 150 milyon liraya yakın bir tasarruf sağlayabilir. Halbuki NATO devletleri ve onlara bağlı diğer devletler Türkiye ihracatı için hayati önemi olan birçok maddeleri Türkiye'den satın almıyorlar, başka yerden almayı kendileri için daha elverişli buluyorlar. Amerika'nın koyduğu kayıtlar ve yaptığı baskı, bu malların sosyalist memleketlere satılmasına da yol vermiyor. Bununla beraber, Türkiye ekonomisinin bugünkü acıklı durumu, idareci çevreleri sosyalist memleketlerle ve bilhassa Sovyetler Birliği'yle ticari münasebetleri geliştirmekte bir çıkış yolu aramaya zorlamaktadır.

Amerikan "yardımlarının" ve NATO ortaklığının halkımızın sırtına yüklediği ağırlığı sadece dış ticaret borçları teşkil etmiyor. Ortada memleketin kaldıramayacağı kadar ağır devlet borçları var. 1957'de Amerika'nın Senato Komisyonu bu borçları 2 milyar dolar yani bugünkü rayiçle, aşağı yukarı 20 milyar Türk lirası olarak gösteriyor. Bu rakam bugün çok daha kabarmıştır. Çünkü borç kapıları açıktır. Bugünkü idareciler, tıpkı dünküler gibi, yardımları adeta dilenmekte, bir nimet saymaktadırlar. Yıllık devlet bütçelerini bu yardımlara layık olduklarının en parlak delilleri olarak ileri sürebilirler.

Devlet bütçelerinin ağırlık merkezini askeri masraflar teşkil ediyor. Kaldı ki askeri hava meydanları, stratejik yollar, limanlar inşası için ayrılan masrafların bütçede yeri yoktur. İç baskı organları için (adalet işleri, polis, jandarma v.s.ye) ayrılan kısımlar da eklenirse her yıl kabaran devlet bütçelerinin bir harp ve iç baskı bütçesi oldu-

ğu belirir. Memleket ekonomisinin kalkınması milli eğitim işlerine, veremin, sıtmanın, trahomanın ve daha bin bir çeşit hastalığın kırıp geçirdiği halkın sağlık işlerine ayrılan kısımlar, askeri masraflarla iç baskı masrafları yanında devede kulak kalıyor.

Milli gelir kaynaklarında ve devlet bütçelerindeki artışın umumi istihsalin yükselişi ile pek ilgisi yoktur. Bu artış, daha çok, fiyat yükselişlerinin, paranın değerini kaybetmesinin, bir kelimeyle enflasyonun milli gelire ve devlet bütçelerine de aksetmesidir. Bir yıllık ekonomik faaliyetin sonucu olarak istihsal edilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları ile yekûnu 1956'da 24 milyar 333 milyon lira iken 1960'ta bu rakam (tabii yine piyasa fiyatları ile) 52 milyar 293 milyon liraya yükselmiştir. Bu artış umumi istihsalin artışını değil, daha çok piyasa fiyatlarının artışını gösteriyor.

Bu yılki bütçede bir buçuk milyara yakın bir açık var. Maliye vekili bu açığın "olağanüstü gelir" adını verdiği Amerikan "yardımı" ile kapatılacağını söyledi. Amerikan yardımı gelir sayılabilirse, bu gelirin pek olağanüstü bir tarafı yok. Asıl olağanüstü gelirler aç halkın ödediği vergilerdir. Emekçi kitlelere yüklenen vasıtalı ve vasıtasız vergiler, bütçe gelirlerinin, aşağı yukarı, %90'ını teşkil ediyor. Bütçeler kabardıkça bu vergiler artıyor. 1953 rakamlarına göre, o yılın sadece gelir vergisinin %65'i işçiden ve memurdan alınmıştır. Bu nisbet emekçi sınıflar aleyhinde olarak, bugün çok daha kabarmıştır.Milli gelirin aslan payını alanlara vergi kaçakçılığı için her türlü kanuni imkanlar, kolaylıklar sağlanmıştır. Bugünkü idarecilerin kendi verdikleri rakamlara göre, milli gelirin %38'i nüfusun %2'sinin eline geçmektedir. Milli gelirin %70'indan çoğunu veren ziraatten vergi alınmıyor. Fakir ve orta halli köylüleri korumak istedikleri için değil, büyük çiftlik sahiplerini, hacıağaları kayırmak için. Emekçi yığınları asıl ezen, vasıtasız vergilerin iki misli olan vasıtalı vergilerdir. Emekçi halk yalnız vergilerin ağırlığı altında da değildir, tedavüldeki paranın durmadan artması bu ağırlığı büsbütün artırıyor. 27 Mayıs hükümet devirmesinden sonra düşük hükümeti,

kağıt para matbaalarını alabildiğine işletmekle suçlandıran Milli Birlik hükümeti, çok geçmeden bu matbaaları daha hızlı işletmeye başladı. O zaman 3 buçuk milyara yaklaşan piyasadaki para mevcudu da bugün beş milyara yaklaşıyor.

İşte bir avuç vurguncunun çıkarı için bağımsızlığı satılan memleketin sanayii, ziraati, dış ticareti, maliyesi ve bütün ekonomik hayatı böyle bir duruma sokuldu.

III

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yeni programında şunları okuyoruz:

"Tekelci burjuvazinin bazı gruplarını zenginleştiren militarizm, milletleri zayıf düşürmekte, vergilerin, yükselen enflasyonun ve pahalılığın yükü altında inleyen halkları sefalete sürüklemektedir."

Türkiye bu cümlenin ifade ettiği gerçeğin en tipik örneklerinden biridir.

İki yıl önceydi. Yoksullaşan milyonlarca işçinin, köylünün, esnafın ve memleketin acıklı hali, karanlık geleceği karşısında ümitsizliğe düşen aydınların, yurtsever subayların ve gençlerin memnuniyetsizliği son haddini bulmuştu. Binlerce evladının Kore topraklarında kime kurban edildiğini ve bu felaketlerin sebebini halkın ağır ağır, fakat sindire sindire kavramaya başladığını gösteren belirtiler gittikçe çoğalıyordu. Halk arasındaki Amerikan aleyhtarlığı gizlenemez bir hal almıştı. Soygundan dilediği payı alamadığı için muhalefet yolunu tutan gerici burjuvazinin bir kısmı bu durumdan kendi çıkarına faydalanmanın yolunu arıyordu.

İşte 27 Mayıs hükümet devirmesi bu şartlar içinde meydana geldi. Hükümet devirmesinin ilk günü askeri cunta Nato'ya ve Sento'ya bağlılığını ilan etmiş, fakat bu askeri saldırganlık paktlarının ve güdülen harp politikasının tabii bir neticesi olan ekonomik siyasetin yerilmesi, hürriyet, demokrasi, sosyal adalet vaatleri halkta bir

ümit uyandırmaktan geri kalmamıştı. Fakat yeni hükümet içyüzünü açığa vurmakta gecikmedi. Vaat ettiği sosyal reformları bir tarafa bırakarak, üniversite ve ordu içindeki yurtsever elemanları tasfiye etmeye, irticaın gönlünü, güvenini kazanmaya önem verdi. Memleketteki ekonomik ve sosyal buhranların sebeplerini bir takım idari yolsuzluklarla, hırsızlıklarla izaha çalıştı, asıl sebeplere dokunmaya, felaketin kaynağını tıkamaya yanaşmadı. Sovyetler Birliği'nin, iki memleket arasındaki münasebetleri düzeltme, anlaşma, dostluk ve yardım teklifleri ısrarla reddedildi. Yeni hükümet, Nato'ya, Sento'ya bağlılığını ispat etmek, köleleştirici Amerikan yardımlarını hak etmek için emperyalistlerin harp politikalarını daha kölece bir boyun eğişle devam ettirmek yolunu tuttu; harp bütçelerini artırdı, vergileri ağırlaştırdı, kağıt para matbaaları işlemekte devam etti, fiyatlar bir kat daha yükseldi, hayat pahalılığı dayanılmaz bir hal aldı, dış ticaret açığı korkunç bir rakama yükseldi, ödeme bilançosunun açıkları milyarları buldu.

Bugünkü iktidar halka ve iş adamlarına memleketin ekonomik hayatını normale götüreceği güvenini vermiyor. Piyasa kararsızlık içindedir. Birçok iktisadi teşebbüsler kaldı. Bayındırlık ve inşaat işleri durdu. Memleketteki bütün işsizlerin sayısı, burjuva gazetelerinin açıkladıklarına göre, beş milyona yükseldi. Açlık, sefalet memlekette tırpanla dolaşıyor. Hak, adalet, ekmek isteyen on binlerce işçinin yer yer baş gösteren protesto mitingleri, gösteri yürüyüşleri iktidarı endişeye düşürdü. 200 bir köylü ailesi üzerindeki 600 milyon lira borcun icra ve haciz yoluyla tahsil edilmeye başladığını Maliye vekili kendisi açıkladı.

Kaba çizgilerle bugünkü durum budur.

Gerici çevreler, memleketteki ekonomik, sosyal-politik buhranların asıl sebeplerini örterek bütün suçu devlet adamlarının kanunsuz ve yolsuz hareketlerini önlemeye yetersiz olan eski Anayasaya yüklemek, yeni bir anayasa ile halkı avutmak, uyutmak yolunu tuttu.

Yeni anayasanın eskisiyle mukayesesini, incelenmesini bir tarafa bırakalım. Kanunlar, onları yapanların sosyal ve sınıfî hüviyetlerine göre şekil aldıkları kadar, onları uygulayanların elinde de pratik bir önem kazanırlar. Yeni anayasayı yapanları da, bugün onu uygulamak durumunda olan kuzu derisine bürünmüş eski kurtları da Türk halkı iyi tanır. Onu kuru, cansız, göstermelik bir anayasa ile avutmak zordur. Yeni anayasanın oylanmasında halk açıkça bunu ifade etti. Yeni anayasanın mürekkebi kurumadan konulan gösteri yasakları ile ve çıkarılan Tedbirler Kanunu ile ve daha bir sürü tedbirlerle yeni iktidar içyüzünü pek çabuk açığa vurdu. Hem daha eski anayasaya bile aykırı olan kanunlar hâlâ yürürlüktedir. Anayasaya aykırı kanunlar yürürlükte ise, anayasa yürürlükte değil demektir.

Kaldı ki yeni anayasa emekçi halkın susadığı asıl demokratik hakların hemen hiçbirini karşılamış değildir. Ne köylüye toprak, ne işçiye sarih, garantili bir hak verdi, ne de milletlerarası taahhütlerin zoruyla evvelce yarım yamalak haklar elde etmiş olan "Gayrı müslimler"den başka milletlerin, Türkiye'deki diğer azınlıkların varlığını tanıdı. Bir zamanlar milli kurtuluş şiarını benimsemiş olan, Türkiye halkının emperyalizme karşı yürüttüğü savaşa katılan Türk burjuvazisi memleketteki diğer Müslüman azınlıkların varlığını ve milli demokratik haklarını hiçbir zaman tanımaya yanaşmamıştır. Milli kurtuluş şiarını o, daima yalnız kendisine has bir şiarmış gibi kabul etti. Türkiye'nin egemenliği altındaki halkların olduğu kadar, emperyalistlerin boyunduruğu altındaki başka milletlerin milli kurtuluş hareketlerinin en azgın düşmanı oldu.

Biz komünistler, Marksizm'in, Leninizm'in yeni bir anıtı olan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin programında belirtildiği gibi, ezilen milletlerin nasyonalizmi ile ezen milletlerin nasyonalizmini birbirinden ayırırız. Ezilen milletlerin nasyonalizminde zulme karşı yöneltilmiş demokratik bir öz var. Biz komünistler bunu destekliyoruz. İstismarın zulmü altında ezilen emekçi kitlelerin kaderiyle milli zulmün ezgisi altında bulunan milletlerin kaderi birdir, kurtuluş-

ları birbirleriyle sıkı sıkıya bağlıdır. "Başka milletlere zulmeden bir millet hür bir millet olamaz" diyor Marks ve Engels. Türkiye işçi sınıfının menfaatleri memlekette milli zulmün yok edilmesini gerektirir. Çünkü bu zulüm her şeyden evvel, menfaatleri müşterek olan emekçi sınıflara karşıdır. Onların sömürülmelerini kolaylaştırıyor, müşterek savaşta birleşmelerini güçleştiriyor, her ikisinin de kurtuluş savaşlarına engel oluyor. "Proletarya sınıf dayanışmasının gelişmesine ve sağlamlaşmasına hiçbir şey milli adaletsizlik kadar engel olamaz" diyor Lenin.

Türkiye'de gerici idareci çevreler milli azınlık meselesinde dün olduğu gibi bugün de bir adım ileri gitmiş değiller. Türk halkını emperyalistlerin boyunduruğuna sokan ve Kürt derebeylerinden destek gören gerici Türk burjuvazisinin tuttuğu dar ve kör nasyonalizm politikası emekçi Türk halkının menfaatine hizmet etmekten uzaktır. Emperyalizme ve gericiliğe karşı savaşta birlik, Türk halkının kurtuluşu için gerekli olduğu kadar Kürt halkının milli demokratik haklarına kavuşması, milli boyunduruktan kurtulması için de zaruridir. Bu menfaat birliği, her iki halkı Amerikan emperyalizmine ve onun memleket içindeki dayanağı gerici kuvvetlere karşı bir cephede birleştirilmelidir. Kürt halkı bugünkü durumunun başlıca sorumlusu olan emperyalizme ve onun memleket içindeki yerli ve yabancı ajanlarına, derebeylerine karşı savaşta Türk emekçileri ile el ele vermedikçe milli demokratik isteklerini elde etmesi, kendi kaderinin hakimi olması zordur. Türk halkı için de bu böyledir. Kurtuluş yolu memleketin bütün anti-emperyalist, anti-feodal kuvvetlerini tek bir cephede birleştiren yoldur.

Partimiz milli meselede Leninci prensibe daima bağlı kaldı, Türkiye'deki azınlık milletlere kendi kaderlerini tayin etme hakkı tanıdı, onların demokratik milli hakları uğrunda, imkanları nispetinde, mücadele etti.

Türkiye Kürtleri arasında ileri bir milli kurtuluş hareketi son yıllarda kendini açıkça hissettirmeye başladı. Şimdiye kadar bu hare-

keti Türk halkından gizleyen hükümet çevreleri Kürt milli savaşçıları arasında 1959 yılında İstanbul'da yapılan tevkifatla ve aylarca süren muhakeme ile işi açığa vurmak zorunda kaldı. Bu milli hareketin bir yönü de gerici çevrelerin Türkiye Kürdistanı'nda en kuvvetli dayanağı olan gerici Kürt beylerine karşıdır. 25 Aralık 1961 tarihli Cumhuriyet gazetesi Siirt yakınında köy sahibi zengin bir derebeyinin, toprakları elinden alınmak maksadıyla, silahlı çeteler tarafından öldürüldüğünü ve o bölgeye jandarmalar sevk edildiğini yazıyordu. Bu çetenin, gazetenin yazdığı gibi, bir eşkıya çetesi olmadığı kendiliğinden anlaşılıyor. Soyguncu bir eşkıya çetesinin toprakla pek alışverişi yoktur. Bu, tipik bir köylü hareketidir.

Türkiye ve Irak komünist partileriyle İran TUDEH Partisi temsilcileri 1961 yılı sonlarında müşterek bir toplantı yaparak, her üç memleketi ve her üç partiyi yakından ilgilendiren Kürt meselesini incelediler. Ve müşterek bir karar imzaladılar. Okunmak ve incelenmek üzere ve yayınlanmamak şartı ile, bu kararın birer kopyası parti gruplarına verilecektir.

IV

Yıllardan beri güdülen harp politikası memleketi, burjuvazinin içinden çıkamayacağı bir hale soktu. Bu felaketli yol üzerinde yürünmekte inat edilmesi durumu her an biraz daha ağırlaştırıyor. Halk ve ordu arasında hoşnutsuzluk artıyor. Son askeri ayaklanma denemesi idareci çevreleri uyarmışa benzemiyor. Bu çevreler, halkın sefaletinde bir kazanç kaynağı bulan bir avuç fırsat düşkününün ve emperyalistlerin işaretiyle, yine demokrasi namına açık bir askeri faşist diktatörlüğüne gitmek için fırsat kollar görünüyor.

Gerçi bugün de memlekette, göstermelik bir sivil idareyle perdelenmiş, askeri bir diktatörlük hüküm sürüyor. Ama bu, açık bir askeri faşist diktatörlüğü de sayılamaz. İdareci çevrenin bugünkü tutumu ve durum onu bu yola sürükleyebilir. Fakat açık bir faşist dik-

tatörlüğü gerici burjuvazinin iktidarına son basamak da olabilir.

Bugünkü Türkiye ne sosyal durumu, ne memleketi idare edenlerin siyasi tutumu bakımlarından bundan kırk küsur yıl önceki Türkiye'ye benzemez. O zamanlar çok genç ve zayıf olan işçi sınıfı, istilacı emperyalistlere karşı ayaklanan halkın ön safında yer aldı. İşçi sınıfı, iç politikada içyüzünü daha o zamandan belli eden, fakat milli kurtuluş savaşında önderliği ele geçirmeye muvaffak olan burjuvaziyi, her şeye rağmen, bütün varlığı ile desteklemiştir. Bugün durum, o durum değildir. Burjuvazi inkılapçı karakterini çoktan kaybetti, memleketi yeniden emperyalistlerin boyunduruğuna soktu. Türkiye halkının varını yoğunu harcayarak, sosyalist ülkelere, bağımsızlıklarını kuvvetlendirmeye çalışan halklara ve milli kurtuluşları için savaşan milletlere karşı harp hazırlayan emperyalistlerle el ele verdi.

Başta işçi sınıfı olmak üzere, bütün emekçi halk, bütün demokratik kuvvetler bugün Türkiye'nin kaderini ellerinde tutanların yanında değil karşısındadırlar. İşçi sınıfı milli mücadele yıllarının sayıca ve teşkilatça zayıf işçi sınıfı değildir. Bugün o, sayısı iki milyonu bulan, sınıf şuuru uyanmış, memleketin sosyal hayatında ve Türkiye halkı önünde tarihi vazifesini yerine getirmeye hazırlanan kudretli bir varlık haline gelmiştir. Memleketi kurtarmak için, bütün demokratik kuvvetleri birleştirerek onların başına geçecek öncü kuvvet odur.

İşçi sınıfının kuvveti ve siyasi hayatta gittikçe ağır basan varlığı gerici burjuvazinin gözünden kaçmıyor. Bir zamanlar Türkiye'de varlığını bile inkar ettiği bu sınıfın, bugün bazı sosyal ve ekonomik haklarını az çok tanır görünmeye çalışmasının hikmeti buradadır. Burjuvazi işçiye hak tanımaktan çok, onun haklarını açıkça sınırlayan eski kanunları yenilemek, işçiyi avutmak, oyalamak ihtiyacını duyuyor, kölesinin koruyucusu rolünde görünmek istiyor. İşine elverişli sendika uzmanları yetiştiriyor. Bu işte de kılavuzu Amerika kargasıdır. Anayasanın güya vaat ettiği grev hakkının ne biçim bir şey olacağı, hazırlanan grev kanunu tasarısı ile, şimdiden bellidir.

V

Kapitalist gelişme yolu Türkiye'de geniş halk yığınlarınca hiçbir zaman benimsenmemiştir. Fakat son yıkıcı sosyal-ekonomik buhranlar halkı bu yoldan iyice soğuttu. Memleketin acıklı hali, bilhassa aydınları büyük bir ümit kırıklığına uğrattı, bir çıkış yolu aramaya zorladı. Komşu sosyalist ülkelerde ve bütün sosyalist alemde görülen büyük ekonomik ve teknik gelişmeler, sosyal hayatın bütün alanlarında elde edilen başarılar yurtsever Türk aydınlarının aradıkları yola ışık tuttu. Son iki yıldan beri sosyalizm konusu günlük gazetelerde, dergilerde bir hayli tartışıldı, incelendi. Geniş halk yığınları arasında derin yankılar uyandırdı.

Geçenlerde, memleketin tanınmış birçok aydınlarının, sosyalizm şiarına Atatürk'ün etatizmini bir zırh gibi geçirerek müşterek bir bildiri yayınladıklarını gördük. Bu bildiri yurtseverce bir kaygının, samimi bir görüşün ifadesidir. Bu aydınlar arasında, sosyalizme karşı halkta uyanan ve hızla yayılan sempatiden önce faydalanmak, sonra onu soysuzlaştırmak amacını güden ve gerçek sosyalizmle ideolojik ilgileri pek olmayan bazı küçük burjuva temsilcileri de var. Fakat memleketin içinde bulunduğu ekonomik yıkımın ve sürüklendiği felaketin asıl sebeplerini, sosyal haksızlıkları görmeye başlayan yurtsever, namuslu aydınların bu akımın öncüsü ve asıl temsilcileri olduklarından şüphe yok. Yayınlanan bildirinin tenkidini burada yapacak değilim. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yeni programından şu parçayı alıyorum:

"Yabancı sermaye ancak, anti-emperyalist bir politika güden yurtsever, demokratik kuvvetlerin geniş ölçüde birleşmeleri karşısında çekilir. Feodalizmin temelleri ancak genel demokratik bir hareketin baskısı altında çökebilir. Müstahsil kuvvetlerin gelişmesini köstekleyen ortaçağ kalıntıları ancak köklü toprak reformları ve geniş köylü hareketleri silip süpürebilir. Asya, Afrika ve Latin Amerika halkları önünde öylesine keskin bir şekilde duran iaşe meselesi-

ni halledebilir. Siyasi bağımsızlık ancak demokratik haklarını ve hürriyetini elde eden, devlet idaresine faal olarak katılan bir halk tarafından sağlamlaştırılabilir."

Emperyalistler kovulmadıkça, hükümetin bugünkü harp politikası devam ettikçe aydınların bu samimi dilekleri gerçekleştirilemez. Emperyalizme karşı ve barış uğrunda mücadelede başarının ilk şartı memleketin bütün demokratik kuvvetlerinin işbirliğidir.

VI

Türkiye'nin tarafsızlık politikasına dönmesi fikri geniş halk yığınları arasında gittikçe yayılıyor ve kuvvetleniyor. Bu fikir, menfaatleri yabancı tekellerin menfaatleriyle bağdaşamayan ve memleketin bugünkü durumundan endişelenen ileri milli burjuvazi çevrelerinde de gittikçe daha çok benimseniyor ve kuvvetli bir akım halini alıyor. Bu akışın bazı gerici partiler içinde de taraftar bulduğu, kuvvetlendiği ve açıkça savunulduğu görülüyor. Geçenlerde Milli Müdafaa Bütçe Komisyonu'nda konuşan Köylü Millet Partisi senatörlerinden biri Amerikan yardımlarını açıktan açığa yererek, Türkiye silahlı kuvvetlerinin 30 bin kişiye indirilmesini teklif etmişti. Partisinin veya partisi içindeki kuvvetli bir grubun desteğine güvenmeyen bir senatör üyesinin böyle bir teklifi ulu orta ileri sürebileceğini kabul etmek zordur. Bu akımın diğer partiler içinde de taraftar bulduğu, kuvvetlendiği, açık veya kapalı bir şekilde savunulduğu muhakkaktır.

Büyük gerici burjuva partilerinin iç politikada emekçi sınıflara karşı tutumları aynıdır; dış politikada aynı yol üzerindedirler. Programları esasta pek farklı değildir. Menfaatleri çelişen ayrı ayrı burjuva zümrelerinin belirli karakterini bunlarda bulmak zordur. Büyük toprak sahiplerinin ve gerici burjuva zümrelerinin belli ölçülerde yuvalandığı ve idare ettiği bu partiler, çoğu zaman mücadele halindedirler. Bunların hepsinin de güdücü kuvvetini aynı gerici burjuva-

zi teşkil eder. Fakat diğer burjuva zümreleri de bu partilerde az veya çok temsil edilirler, az veya çok kendilerini hissettirirler. Mesela sanayi burjuvazisi Halk Partisini kendine daha yakın bulur. Eski DP komprador burjuvaziyi ve dincileri daha çok çekiyordu. Şehir küçük burjuvazisi Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nde kendini daha çok hissettirir. Demokrat Parti'nin mirasçısı olan yeni partiler hakkında kesin bir şey söylemek şimdilik zordur.

Bu partilerin hiçbiri, ayrı ayrı burjuva zümrelerinin kristalleşmiş özel menfaatlerini temsil etmezler. İçlerinde menfaatleri bağdaşmayan çeşitli burjuva zümreleri var. Türkiye'de kapitalist gelişmenin hızını oldukça artırdığı son on küsur yıldan beri sosyal tabakalaşma da bir hayli hızlandı. Cemiyetin sosyal bünyesindeki yeri değişen, hatta burjuva zümreleri içinde bile henüz belli ve temelli bir yer edinmeyen unsurlar arttı. Bunlar bu partilerin herhangi birinde kendi yerlerini bulabiliyorlar, birinden öbürüne kolayca geçebiliyorlar. Eski sınıfları ve zümreleri ile ideolojik ve psikolojik bağları kolay kolay kopmayan bu unsurların siyasi partiler içinde kendilerini hissetmemeleri zordur.

İşte bunun içindir ki, esasta büyük toprak sahiplerinin ve gerici burjuvazinin menfaatlerini koruyan, onları temsil eden bu partilerin bazen hepsinde de ileri unsurların, grupların, ileri akımların temsilcilerini bulmak mümkündür. Bu noktayı partimizin daima göz önünde bulundurması gerektir.

VII

Arkadaşlar,

Memleketin genel durumunu kısaca anlatmaya çalıştım. Gördük ki, bugünkü idareci çevreler memleketin feci durumunun asıl sebeplerini kavramaya, yok etmeye pek istekli değildir. Felaketi gören ve sebeplerini anlamaya başlayan ileri aydınlar ve bir kısım burjuvazi Anayasanın garantilerine pek güvenmiyor. Halk bugünkü hüküme-

tin ve mevcut partilerin duruma bir çıkış yolu bulabileceğine inanmıyor. Kurtarıcı bir kuvvet bekliyor. Komünist partisini işbaşına çağıran canavar düdüklerinin sesleri memleketimizin havası içinde hiçbir zaman bu kadar acı duyulmamıştır. Fakat bu acı seslere ancak acı bir hakikat cevap veriyor.

Partimizin bugünkü durumunu anlatabilmek için, onun en azdan son 25 yıllık tarihindeki olaylara bir göz atmak gerekiyor.

Bu son 25 yıllık dünya tarihi, memleketimizin özel tarihini de içine almak üzere, muazzam olaylarla doludur. Ama bu olayların Parti tarihimizdeki akisleri, izleri, itiraf etmeliyiz ki çok zayıf ve siliktir. Suçu, Parti'nin eski idarecilerinin, her zaman bir mazeret olarak ileri sürdükleri objektif şartlara, memleketimizin objektif şartlarına yüklemek saçmadır. Objektif şartları, objektif tedbirlerle, yerinde teşebbüslerle karşılamak her zaman mümkündür. Marksçı-Leninci bir komünistin de asıl vazifesi budur.

Burada Partinin 25 yıllık faaliyetini anlatmak veya işlenen hataların umumi bir tenkidini yapmak niyetinde değilim. Fakat demin de söylediğim gibi, Parti'nin bugünkü durumunun daha iyi anlaşılması için sadece bazı olaylara kısaca dokunmak gerekiyor.

Parti tarihimizde yer almış uğursuz bir kelime var: Desantralizasyon.

Bu terim burada 1937 yıllarında sorumsuz bazı kimselerin Komintern'de Türkiye için ileri sürdükleri anti-leninist bir teklifi ifade eder. Teklif, Parti Merkez Komitesi'nin idareci rolünü hiçe indiriyor, her vilayete bağımsız hareket etme serbestisini tanıyordu. Bu teklif daha o zaman Dimitrof tarafından reddedilmiş, fakat o sıralarda Parti Sekreteri diye memlekete dönen zatın anlattığına göre, vilayetlerin daha bağımsız hareket etmeleri lüzumu da kabul edilmişti.

Ortada teşkilatı az çok tamamlanmış bir vilayet, hatta teşkilat denebilecek bir şey yoktu. Teşkilatlı bir parti faaliyeti de yoktu. Bazı vilayetlerde mevcut parti gruplarıyla ve dağınık partili arkadaşlarla

Soldan sağa: Hayk Açıkgöz, bilinmiyor, Bilal Şen,
Anjel Açıkgöz (Merih), Zeki Baştımar

olan irtibat kesildi. İstanbul'daki parti grupları, dağınık ve başıboş bir haldeydi. Merkez Komitesi toplanmıyor, çalışmıyordu. Sekreter, Parti işleri ve Parti hayatıyla ilgili görünmüyordu. Desantralizasyon reddedilmişti ama, tam bir dezorganizasyon, likidasyon başladı ve bu, uzun bir müddet böyle devam etti.

İkinci Dünya Harbi geldi çattı. Merkez Komitesi'nde bazı arkadaşların ısrarı ve baskısıyla ve uzun fasılalarla birkaç defa toplanan Merkez Komitesi'nin aldığı kararların hiçbiri yerine getirilmedi. Almanların Balkanlara inerek Türkiye hududuna dayanmaları, daha sonra Sovyetler Birliği'ne saldırmaları, o zamanki Parti Sekreteri'nin sözde ticari bir Alman müessesesi olan Bayer'de ücretli bir memur olarak çalışmasına engel olmadı. Ve o, umumi yerlerde ve kendi evinde yapılan ahbap toplantılarına bir parti faaliyeti süsü vermekte devam etti. O devirde ve daha sonraları, faşizmin ve onu des-

tekleyen idareci çevrelerin azgınca saldırılarına rağmen, Türk halkının gerçek sesiyle hemen hemen tek başına haykırmaktan yılmayan günlük siyasi bir gazeteyi ve onu çıkaranları kötülemek, küçümsemek, bu zatın nedense pek hoşlandığı bir şeydi.

Fakat işin asıl acıklı tarafı bu değil. Hudutlarımıza dayanan Hitler ordularının Türkiye'ye taarruzu muhakkak görüldüğü sıralarda, yine ancak baskıyla toplanan Merkez Komitesi'nde durum görüşülüyor, Parti'nin tutacağı yol, alacağı tedbir üzerinde duruluyor. Sekreterin ileri sürdüğü fikir, ana hatlarıyla şudur: Ortada bir Sovyet-Alman anlaşması var. Almanlar'a karşı cephe almak, Sovyetler'e karşı cephe almak gibi bir durum yaratabilir. Bunun için bu işte acele bir karar almak doğru olmaz. Durumun inkişafını beklemek lazım.

Halbuki durumun beklemeye tahammülü yoktu. Fakat ileri sürülen sebep, daha doğrusu bahane, bir Komünist partisi Merkez Komitesi'nde üzerinde durulamayacak kadar saçma ve yersizdi.

Buna rağmen, bu konuda bir karara varılamadı. Bir arkadaşın Komintern'e gönderilmesine, sarih bir direktif istenmesine karar verildi. Gönderilen arkadaş çok geçmeden Komintern'in kesin direktifiyle ve üstelik Türkiye'de derhal dağıtılmak üzere Komintern'ce hazırlanan bir beyanname müsveddesiyle memlekete döndü. Faşist Almanya'nın muhtemel taarruzu karşısında halkı memleket müdafaasına çağıran bu beyanname, o zamanki Sekreter'in itirazı ile karşılandı. Türkiye'nin Almanya ile arasını büsbütün bozabileceği, durumu daha da kötüleştirebileceği bahanesiyle yayınlanmadı.

Çok geçmeden Almanlar Sovyetler Birliği'ne saldırdılar. Heyecanları son haddini bulan ve Parti'den iş isteyen, iş bekleyen komünistlerin, partili grupların artan baskısına büsbütün kulak asılmaz oldu. Partililerin en kalabalık merkezi olan İstanbul'da bazı arkadaşların şahsi teşebbüsleriyle başlamış bir teşkilatlanma gayreti var. Fakat en yukarda, bu gayreti besleyecek bir kıpırdanma yok. Ankara'da kurulan yeni teşkilat henüz emekleme çağındadır ve kendi başına çalışıyor. Samsun'daki parti grubu kendi haline bırakılmıştır. Diğer

vilayetlerdeki partililer, tamamıyla dağınık ve başıboş haldedir. "Yeni Edebiyat" adlı siyasi olmayan legal haftalık gazete, parti faaliyeti diye gösterilen ve övünülen yegane iştir.

Parti sekreteri, gizliliğe geçmesi ve parti faaliyetini gizli olarak idare etmesi için Merkez Komitesi'nin yaptığı teklifi yersiz bir takım bahanelerle kabul etmiyor ve o zamana kadar askerlik hizmetini aklından bile geçirmezken, 1941 yılında Alman orduları Sovyet topraklarında hızla ilerlediği bir sıralarda, askere alınması için resmi makamlara başvuruyor, bir müddet sonra da askerlik hizmetini yapmak üzere İstanbul'dan uzaklaşıyor.

1943 yılında Hitler orduları Sovyet topraklarından yüz geri edilerek kovalanmaya başlayınca, bu zat askerlik hizmetini yarıda bırakarak İstanbul'a dönüyor, evvelce reddettiği gizli çalışma teklifini bu defa kabul ediyor.

Sekreter, sözümona gizli yaşıyor, gizli çalışıyor. Sözümona diyorum, çünkü Babıali'de bir gazetede, yani polisin gözü önünde çalışan karısıyla her akşam aynı evde buluşan, aynı evde yaşayan, partili ve partisiz ahbaplarıyla hemen her akşam içki masası başında birleşen ve üstelik bir asker kaçağı olarak da aranan bir kimsenin gizli çalışmasından bahsedilemez.

Bununla beraber, Komünist Partisi'nin faaliyeti bir dereceye kadar başlamış sayılabilir. Yıllarca eli kolu bağlı duran komünistlerin, kendi haline bırakılmış partili grupların, hiç değilse bir kısmı, bir dereceye kadar teşkilatlı çalışma yoluna girmiştir. Komünistlerin bile varlığından şüphe etmeye başladıkları Komünist Partisi, hiç olmazsa, komünistler arasında kendini duyuruyor. İstanbul'da bir vilayet komitesi kuruluyor. Ankara'daki teşkilat, 1940'tan beri faaliyetine aralık vermemiştir. Canlanan yeni parti faaliyeti, bu iki vilayetle sınırlı kalıyor. Samsun'da bir teşkilat, bir parti grubu olduğu biliniyor. Merkezle bir teması yoktur. Temas kurmak imkanları olduğu halde, nedense buna teşebbüs edilmedi.

Yeni faaliyet ancak birkaç ay sürdü. Sadece partililerin okuyaca-

ğı gizli neşriyat başlar başlamaz tevkifat da başladı. Bütün parti teşkilatı dağıldı. Daha sonra da Parti'ye bağlı ileri gençlik teşkilatı yakalandı.

Parti faaliyetinde yeni bir duralama, aksama devri başladı. Ve bu, 1947 yılına kadar sürdü. Partinin yeniden teşkilatlandırılması işine girişildiği zaman, eski partililer arasında, bilhassa legal Emekçi Köylü Sosyalist Partisi tevkifatında hapse düşmüş komünistler arasında derin bir manevi çöküntü hüküm sürüyor, işçiler arasında bir güvensizlik havası esiyordu. Gizli parti faaliyetinin bir hıyanet olduğu, buna teşebbüs edenlerin polise hizmet ettikleri yolunda söylentiler, Parti'nin mesul ağızlarına atfen, bütün komünistler ve sempatizan işçiler arasında yayılıyor.

Parti'nin en zor, en tehlikeli pratik işlerini daima severek yapan, Parti için her şeyi göze alan, kardeşini Milli Emniyet'in tüyler ürpertici gizli ölüm makinesinde kurban vermiş, en azdan 30 yıldan beri Parti'nin en aktifi olmuş, en gizli işlerinde çalışmış, Merkez Komitesi üyesi işçi bir arkadaşımız var. Onun da kendine göre kusurları, hataları olduğunda şüphe yok. Çalışan bir kimsenin kusurları, hataları, hiçbir şey yapmayanınkilerden daha da çok belirecektir, buna da şüphe yok. İkinci Dünya Harbi sıralarında bu arkadaş diğer birçok arkadaşlarımız gibi, Anadolu'ya sürüldü. Ve birkaç defa Parti'nin isteği üzerine kaçarak İstanbul'a geldi. Fakat işini bitirince ve yüz üstü bırakılınca İstanbul'da açık yaşayamayacağı için tekrar Anadolu'ya kaçmak zorunda bırakıldı.

1947 yılı sıralarında Ankara'ya gelerek beni bulan bu arkadaşın gizlice İstanbul'a gelmesi, dağınık partili işçileri toplaması, İstanbul teşkilatını yeniden kurması yapılacak ilk işti. Fakat arkadaş İstanbul'a dönüp de ilk temaslarına başlayınca, aleyhinde müthiş bir kampanya başladı. Onun bir polis ajanı olduğu söylentileri, kapatılan Emekçi Köylü Sosyalist Partisi'nin hapisten yeni çıkmış bazı üyeleri tarafından hızla etrafa yayılıyor. Öyle ki bu arkadaş tekrar Anadolu'ya kaçmak zorunda kalıyor. Çünkü bu söylentilerin polisin

kulağına gitmemesi ve onun İstanbul'da bulunduğunun öğrenilmemesi imkansızdır.

İşte o sıralarda İstanbul'da partili ve sempatizan muhitlerde esen, estirilen hava budur. Bu havayı, içinde boğulmadan dağıtmak kolay değildi ve kolay olmadı. Bu polis ajanlarına karşı Parti'nin ilk darbesi, 1948 sonlarında partililer arasında okunmak üzere dağıtılan "Görüşler"le indirildi. Sonuncu –öldürücü demeyeceğim- sersemletici darbeyi Merkez Komitesi'nin parti üyelerine hitaben yayınladığı gizli bildiri indirdi. Bu bildiride, Parti'nin bazı mesul ağızlarını öne sürerek, Parti aleyhinde faaliyetlerine devam edenlerin elebaşıları likidatör-provokatör olarak, adlarıyla partililere bildiriliyordu. Bu bildiri tesirini çabuk gösterdi. Likidatör-provokatörler partililere yaklaşamaz oldular. Fakat, fırsat buldukça, mesul bildikleri kimselerden aldıkları direktif üzerine hareket ettiklerini söyleyerek, kendilerini savunmaya çalıştılar. Parti hiçbir zaman bu provokatörlerin iddialarını doğru kabul ederek, adlarını verdikleri sorumlu kimseleri suçlandırmak yolunu tutmadı. Tersine, parti aleyhtarı hareketin elebaşılığını yapanların, kuvvetli görünmek için, mesul kimseler arasında suç ortağı aradıkları, iftira ettikleri ileri sürülerek, onlar daima müdafaa edildiler. Fakat sonraki olaylar, Parti'nin o zamanki bu görüşünü ve tutumunu maalesef haklı çıkarmadı. 1950 yılı ortalarına kadar Parti faaliyeti her alanda hızla gelişti, teşkilatlar genişlemeye, kuvvetlenmeye, parti yeni yeni vilayetlere kol atmaya başladı.

Aftan sonra hapisten çıkan ve kendileriyle temasa geçilen Merkez Komitesi üyelerinin hepsi de, Parti'nin bütün faaliyetini, likidatör-provokatörlere karşı tutumunu, aldığı tedbirleri tamamiyle tasvip ettiler. Fakat bir kısmının her şeyi tasvip eder göründüğü, bunda samimi olmadıkları sonradan anlaşıldı. Bunların, Parti tarafından provokatör ilan edilen kimselerle sık sık buluşarak, partili ve sempatizan muhitlerde dolaşmaları bir dedikodu ve şikayet konusu oluyordu. Parti'nin bu provokatörlere karşı tutumunun doğruluğu ko-

nusunda komünistler arasında bir tereddüt uyandırılmaya çalışıldığı anlaşılıyordu. Bu hareketlerini onlar yersiz bir takım sebepler, bahanelerle izaha çalışıyorlardı. İstanbul'un bazı yerlerinde Parti faaliyeti aksamaya başladı. Cihangir Toplantısı'ndan sonra bu, sistemli bir baltalama hareketiyle, fraksiyoncu bir faaliyetle birleşti ve bildiğimiz büyük tevkifatı hazırladı.

Cihangir toplantısı, Türkiye'nin NATO'ya girme hazırlıklarının iyice kızıştığı devrelere rastlar. İrtica doludizgin gitmekte, basın komünizme saldırmakta, komünistlere karşı Türkiye'de çeşitli tedbirler tavsiye etmektedir. Toplama kamplarının yerleri tespit edildiği, sürüleceklerin listeleri hazırlandığı söylentileri dolaşmaktadır. Parti gizlidir, biz gizli çalışıyoruz. Fakat aramızda gizli yaşayan bir tek kimse yok. Hepimiz serbest dolaşıyoruz, polisin avucunun içindeyiz. Böyle bir gizli çalışmaya tam bir gizli çalışma denemez. Polis istediği zaman hepimizi toplayabilir ve parti çalışmaları durabilir. Cihangir toplantısının çözeceği en önemli meselelerden biri buydu, bu duruma bir çıkar yol aramaktı. Toplantıda, Parti aktif kadrolarının güvenliğini ve Parti'nin gizlilik şartlarını sağlamak için yapılan teklif ve ileri sürülen pratik tedbirler kabul edildi. İlk ağızda birkaç gizli ev bulunacak veya kiralanacak, gizli çalışması en uygun ve zaruri olan arkadaşlar tespit edilecekti. İşin pratik tarafını, yani gizli evlerin sağlanması işini teknik büro yapacaktı. Bu işin bir an evvel gerçekleştirilmesi vazifesi, acele yerine getirilmesi gereken diğer işlerle birlikte, Teknik Büro'nun başına getirilen kimseye verildi. Bu işler için lüzumlu para da Parti tarafından kendisine teslim edildi. Fakat Toplantıdan sonra aylar geçtiği halde, bütün baskılara rağmen, Teknik Büro Sekreteri'nden, Parti için bir tek gizli ev şöyle dursun, vilayetlerle haberleşme için gerekli adreslerden bir tane bile elde etmek kabil olmadı. Eski adreslerin sık sık değiştirilmesi gerekti. Fakat yeni adres olmayınca eskiler değiştirilemezdi ve değiştirilemedi. Çünkü Parti'nin teknik işler için faydalanabileceği hemen bütün tanınmamış elemanları Teknik Büro'ya verilmişti. Bütün arşiv, yani

eski gizli neşriyat ve baskı vasıtaları bu Büro'ya devredilmişti. Yeni kurulan teşkilatları, yeni vilayet kollarını Parti'nin eski neşriyatı ile de beslemek gerekiyordu, fakat Teknik Büro Sekreteri'nden bir tek kağıt elde etmek mümkün olmuyordu. "Türkiye Komünist Partisi teşkilat prensipleri" adlı bir broşür müsveddesi hazırlandı, şapirografla çoğaltılmak üzere Teknik Büro Sekreteri'ne teslim edildi. Teşkilatlara dağıtılmak üzere belli bir miktardan, bir hafta içinde mutlaka Teşkilat Bürosu'na teslim edilmesi gerekti. Parti tam bir ay oyalandı. Broşürü almak için vilayetlerden, bin bir zorluklarla ve ihtiyat tedbirleri alarak İstanbul'a gelenler elleri boş döndüler. İşler açıktan açığa sabote ediliyor, Parti yönetimi, teşkilatların gözünden düşürülmek, zor duruma sokulmak isteniyordu.

Fakat felaket bu kadarla bitmiyor. İşin daha acıklı, daha felaketli tarafı var. Parti işlerinin sistemli bir şekilde baltalanmasına muvazi olarak hararetli bir fraksiyoncu ve yıkıcı bir faaliyet de başlamıştır. Teknik Büro Sekreteri, ilk iş olarak, teknik işler için kendisine verilen, birbirini tanımayan ve lüzum olmadıkça tanımaması gereken Teknik Büro elemanlarını, diğer parti teşkilatlarında olduğu gibi birleştirerek hücre haline sokuyor, böylece parti içinde parti kurmaya çalışıyor, fraksiyoncu teşkilatının ilk nüvesini meydana getiriyor. Bir yandan da Sekretarya toplantılarında adlarını, parti durumlarını öğrendiği İstanbul teşkilatlarının idarecileriyle Parti sekreterinin şahsen tanımadığı, temas etmediği diğer parti elemanları ile tanışmak, gizlice temas etmek imkanları arıyor. Teknik işte çalışması gerekenlerden bu işte faydalanıyor. Temas ettiği kimselerle, Parti'nin başı olduğu izlenimini verecek şekilde konuşmalar yapıyor. Parti'nin parası ile tanımadığı partili gençler arasında içkili, yemekli toplantılar tertip ettiriyor, kendisi de hiç beklenmedik bir misafir gibi, sonradan bu toplantılara katılıyor. TKP'yi gençleştirmek, ıslah etmek vazifesiyle "Kominform" tarafından gönderildiğini gençler arasında yaydırıyor. Bu zat bir müddet önce Türkiye'ye yabancı memleketlerden gelmişti. Gizlice memlekete girdikten sonra esra-

rengiz bir şekilde yakalanmakta bir iftihar, bir şöhret vesilesi aramıştı. Gizli polisin gözünden zaten uzak olmaması gerekirdi. Faaliyetini birdenbire artırması, sıklaşan randevular, toplantılar polisin gözünden kaçamazdı. Parti sekreteri, bu adamın işi bu kadar ileri götürebileceğini ilk zamanlarda aklına getirmemekle beraber, onunla teması muhafaza etmenin faydasız, hatta zararlı olduğuna inanmış, fakat hiç olmazsa arşivi kurtarabilmek ümidiyle kendisiyle teması kesmemişti.Teması kesmek ve Teknik Büro'yu başka bir arkadaşa devretmek kesin bir zaruret haline geldiği ve kararlaştığı zaman ise iş işten geçmiş bulunuyordu. Polisin sıkı takibi ona da bulaşmıştı. Gerçi o, polisin gözünden hiçbir zaman uzak olmadı. Fakat devamlı ve adım adım takibin, bu adamla temasların polisçe tespitinden sonra başladığını, Mahkeme'de okunan polis takip raporları da ortaya koydu.

Parti'ye karşı tertiplenen bu komployu tafsilatıyla anlatmıyorum. Yalnız şunu ilave edeyim ki, burada bu hareketin başı gibi görünen kimse gerçekte bir alettir, Parti'yi likide etmek, hiç değilse kısırlaştırmak yolundaki gayretleri boşa çıkan ve o zaman tam bir yenilgiye uğramış kimselerin tam bir aletidir, bu işe elverişli ve hazır olduğu bilindiği için kullanılmıştır. Ona likidatör denemez, o sadece bir provokatördür. Sonraki olaylar bu gerçeği bütün açıklığı ile ortaya koydu.

Bir noktaya daha dokunacağım. Sevim Tarı Paris'ten İstanbul'a geliyor. İlk önce bir partili arkadaşı görerek Parti sekreteri ile görüşmek istediğini söylüyor. Gerçi niçin görüşmek istediğini tafsilatıyla ona anlatıyor ama, gene de Sekreter'le görüşmek istiyor. Sonra ikinci bir arkadaşa giderek onun vasıtasıyla da Parti sekreterinden randevu istiyor. Sevim Tarı ile ilk görüşme yapıldıktan sonra da Teknik Büro Sekreteri, Sevim'in Paris'ten geldiğini, Parti ile temas etmek istediğini, onunla görüşme işinin kendisine verilmesini istiyor. Bu yersiz istek reddediliyor. Bir gün sonra kendisiyle görüşülen Sevim Tarı, partili bir arkadaş tarafından şerefine tertiplenen bir toplantıya çağrıldığını söylüyor. Toplantı, fraksiyoncu ve yıkıcı faaliyetinde

Teknik Büro Sekreteri'nin en aktif yardımcısı olan biri tarafından tertiplenmiştir. Daveti reddetmesi Sevim Tarı'ya kesin olarak bildiriliyor. Buna rağmen toplantıya katıldığı, Teknik Büro Sekreteri ile orada ilk defa tanıştığı sonradan öğreniliyor. Tevkifinde üzerinde yakalanan "Türkiye Komünist Partisi Teşkilat Prensipleri"ni Sevim Tarı, bu toplantıya katılmış olan ve yine Teknik Büro'da çalışan bir arkadaştan alıyor.

Sevim Tarı olmasa idi tevkifat gene olacaktı, çünkü polis teşkilatın bazı yerlerinden içeri sızmaya muvaffak olmuştu diyenler oldu. Bunu söyleyenler, ilk tahkikat sırasında polis için bir polisten daha aktif çalışan ve en kirli hüviyeti ile apaçık ortaya çıkan Sevim Tarı'yı sonradan kanatları altına alanlardı. Onu, daha doğrusu kendilerini temize çıkarmaya çalışanlardı, Parti'yi ve onun faaliyetini kötülemeye yeltenen, maskeleri düşmüş likidatörler-provokatörlerdi. Sevim Tarı olmasa belki tevkifat olacaktı ama, bu tevkifat olmayacaktı. Çalışan, ama hakikaten çalışan gizli bir partinin polis sızmalarından yüzde yüz korunması zordur. Mesele bu sızmaları önlemek, hiç olmazsa zararsız kılmanın yolunu bulmaktır. Asıl hata, yıllardan beri Parti'nin gelişmesini kösteklemiş kimselerde hâlâ bir kuvvet aranması, onlara güvenilmesi ve bunun, polis sızmalarından daha büyük bir felaket doğuracağının düşünülmemesidir.

Yugoslavya revizyoncularının dünya komünist hareketine karşı takındıkları, Marksizm'e, Leninizm'e, proletarya enternasyonalizmine aykırı tavır, Partimiz'in içindeki işçi sınıfına yabancı unsurların maskelerini atarak, Parti aleyhinde açıkça harekete geçmeleri için manevi bir destek, bir işaret oldu. Teknik Büro'nun başına getirilen bu zat, Amerikan Troçkistleri'nin anti-komünist teşkilatında aktif olarak çalışmış bir adamdır. Amerika'dan Türkiye'ye dönünce, hiçbir parti teşkilatında çalışmadan, denenmeden, Merkez Komitesi'nce bir karar alınmadan, doğrudan doğruya ve bir olup-bitti ile Merkez Komitesi'ne alınmıştı. Bu eski Troçkist, daha tevkifattan

evvelki fraksiyoncu faaliyeti sırasında eski alışkanlığıyla, Sovyetler Birliği'ne ve Sovyetler Birliği idarecilerine karşı en çirkin iftiraları tekrarlamakta kendini hür saymaya başlamış, ortakları tarafından da desteklenmiştir. Bu provokatör 1957 yılında İstanbul hapishanesinde Sovyetler Birliği aleyhinde ve Yugoslav revizyonistleri lehinde açıktan açığa propaganda yaparken, karşısında komünist işçileri buldu ve susturuldu.

Bu fraksiyoncu grup, gerici burjuvazinin dilini kullanarak, partili komünistler arasında bir burjuva milliyetçiliği havası estirmeye yeltendiler, Türkiye'den herhangi bir şekilde olursa olsun uzaklaşmış olan, Türkiye dışında bulunan Türkiyeli komünistlerin ve memleket dışındaki herhangi bir teşekkülün Türkiye'nin iç işleriyle, işçi hareketleriyle uğraşamayacağı fikrini türlü yollarla yaymaya çalıştılar. Türkiye dışından desteklenen bir komünizm hareketi, onlara göre, kökü dışarıda bir hareketti; Türkiye'de komünizm bir ithal malıdır. Bu fikri telkin etmek için o kadar ileri gittiler ki, Türkiye Komünist Partisi'nin kurucusu, komünizm uğrunda 15 arkadaşı ile Türkiye'de can veren ilk Türk komünisti Mustafa Suphi için "avantürist" demekten çekinmediler.

Arkadaşlar size geçmişten söz ettim. Halbuki siz, pek haklı olarak, memleketin devamlı ekonomik buhranlara, siyasi kaynaşmalara, kitle ve halk hareketlerine sahne olduğu bu sıralarda Parti'nin ne yaptığını, ne durumda olduğunu bilmek istersiniz. Parti'nin bugünkü durumu hakkında size bir bilgi, bir fikir verebilmek için bütün bunları anlatmam, hatta daha çok şey anlatmam gerekti. Parti'nin şimdiki durumu, likidatörlerin size çok kısa bir özetini verdiğim 25 yıllık faaliyetlerinin aldığı son şekille sıkı sıkıya bağlıdır. On küsur yıl evvelki büyük tevkifat, onu hazırlayanların, yani likidatörlerin, provokatörlerin ve polisin işini bir hayli kolaylaştırdı. Likidatörleri Parti'nin polisten daha tehlikeli bir düşmanı haline soktu. Onların bugün yaptıkları iş, namuslu komünistleri teşkilatlı ve faal olarak

çalışmaktan alıkoymak, gizli çalıştıklarından veya çalışabileceklerinden şüphe ettikleri komünistleri bir polis gibi gözetlemek, şüphelerini herkesten evvel polisin kulağına gidecek şekilde etrafa yaymaktır. Provokatörler, polis ajanları, terörize, demoralize olmuş bazı kimseler bu işte onların yardımcısıdır.

İşte Komünist Partisi'nin bugünkü durumu budur. İşte şahıslara tapma devrinin anti-leninist havası içinde beslenen, hiçbir sorumluluk hissi taşımayan , hiçbir parti prensibi tanımayan unsurların Parti'yi soktukları durum budur. Partimiz'in Leninci bir yol üzerinde çalışmasını, gelişmesini köstekleyen bağlar tamamıyla kesilip atılmadıkça, onu bu durumdan kurtarmanın mümkün olacağına inanılamaz. Fakat şuna inanmak lazım ki, TKP'nin gelişme yolu üzerindeki engeller yıkılacaktır. Bu işe başlamanın zamanıdır. Önümüzdeki yol çetindir, fakat aydınlıktır. Marks'ın, Lenin'in meşalesini elimizde tuttukça, proletarya enternasyonalizminden hız aldıkça, hiçbir şey bizi hedefimize varmaktan alıkoyamaz. Bizi hedefe götürecek bütün imkanlar önümüzde, elimizdedir.

VIII

Son ayların olayları Türkiye işçi hareketleri tarihinde yeni bir devrin açıldığını gösteriyor. Hızla gelişen işçi hareketleri, yüz binlerce işçiyi birleştiren sendikalar Partimiz'in işçi sınıfı ile bağlarını sıklaştırmak, kuvvetlendirmek için yeni yeni imkanlar yarattı. Ayırt etmeden bütün işçi teşekküllerine girmek, bunların başına getirilmiş veya sokulmuş yabancı sınıf ajanlarının maskelerini düşürmek, işçi teşekküllerini, işçi sınıfının öz menfaatlerinin gerektirdiği yönde geliştirmek Türkiye Komünist Partisi'nin ilk vazifesidir. Emekçi Türk halkı bugün dört gözle beklediği kurtarıcı kuvveti ancak TKP'nin yolunda bulabilir. Memleketin bugünkü şartları içinde, işçi sınıfı ve emekçi halk yığınlarının menfaatlerini az veya çok temsil eden ileri partiler kurulabilir. Partimiz, bu gibi partilerin kurulmasına yar-

dım eder, onları her suretle destekler. Fakat şunu unutmamak lazım ki, bugünkü şartlar içinde memlekette TKP'nin programını benimseyecek gerçekten Marksçı-Leninci açık bir parti kurulamaz, hiçbir parti komünist partisinin yerini tutamaz, onun bugünkü mücadele şiarlarını tamamıyla benimsemiş olsa bile. Komünist Partisi'nin vazifesi, bugünkü mücadele şiarlarımızı hayata geçirmekle sınırlı değildir. Onun geleceğe şamil tarihi bir vazifesi vardır. Fakat O, memlekette yeni kurulan veya kurulacak olan ileri partilerle, hatta ileri sosyal ve siyasi burjuva teşekkülleriyle günümüzün belli meselelerinde, müşterek davalarında işbirliği yapmaya hazırdır ve bunu gerçekleştirmenin yollarını aramak, bulmak zorundadır. Bu, ancak, onun inisyatifiyle gerçekleştirilebilir bir iştir. Memleketin bütün demokratik kuvvetlerini emperyalizme karşı, milli bağımsızlık, barış ve demokrasi uğrunda tek bir cephe halinde birleştirmek, komünist partisinin bugünkü en önemli ödevlerinden biridir.

Demokratik, bağımsız, tarafsız, barışsever Türkiye şiarını gerçekleştirmenin ilk şartı, başta işçi sınıfı olmak üzere, memleketin bütün demokratik kuvvetlerinin birleşmesi ve her şeyden evvel işçi-köylü birliğinin gerçekleşmesidir. Köy, eskiden beri Partimiz'in en zayıf tarafıdır. İşçiler arasında şimdiye kadar kuvvetli ve geniş bir temel kuramamak bunun başlıca sebebidir. Fakat bugün komünist partisinin köye girmesini sağlayacak imkanlar çoğalmıştır. Köy ile şehir arasındaki bağlar artmıştır. Köylerden şehirlere doğru büyük akınlardan sonra, köyle bağlı işçilerin sayısı yüz binlere yükseliyor. Bu durum, Partimiz'i köye ulaştıracak yolları bir hayli genişletti. Memleketin her tarafına yayılmış, komünizme sempati besleyen yüzlerce uyanık köy öğretmeni var. Partimiz'in onlarla temas kurması imkanları belirmiştir.

Gerici Türk idarecileri harp hazırlayan ve körükleyen Amerikan emperyalistlerinin en güvenilir, yani en kör bir aleti olmakla övünüyorlar. Bu harp hazırlıkları her şeyden evvel Türk halkına karşı bir harp hazırlığıdır. Patlayacak bir harp ilk önce Türkiye'yi, Türk hal-

kını yok edecek bir atom harbi olacaktır. Barış davası, halkımızın en hayati menfaatleriyle ilgili bir davadır. Bağımsızlık için, demokrasi için, ekmek için savaş harbe karşı savaşla sıkı sıkıya bağlıdır.

Emperyalizme ve gericiliğe karşı savaşta birlik, Türk halkının kurtuluşu için olduğu kadar, Kürt halkının da milli boyunduruktan ve gerici derebeylerinin köleliğinden kurtulması için zaruridir. Bu menfaat birliği, her iki halkı emperyalizme ve gerici kuvvetlere karşı bir cephede birleştirilmelidir. Partimizin vazifesi, Kürt milli savaşçılarıyla münasebeti ve işbirliğini kuvvetlendirmek, mücadeleyi daha tesirli kılacak imkanları aramaktır. Vazifemiz, Kürt halkının gerçek menfaatlerine uygun bir şekilde gelişmesine, çözülmesine yardım etmektir. Unutmamak lazım ki, emperyalistler ve gerici kuvvetler boş durmamakta Kürt halkının milli kurtuluş azmini kendi öz çıkarlarına tabi kılmaya, onu yanlış yollara sevk etmeye çalışmaktadırlar.

Memleket dışındaki parti grupları, partimizin teşkilatlı, verimli çalışan yegane kuvvetidir. Memleket dışındaki bu çalışmaların, bilhassa radyo yayınlarının memlekette geniş halk yığınları arasındaki uyarıcı, aydınlatıcı tesirleri büyüktür. Radyo yayınlarının ve diğer yayınların daha faydalı, daha tesirli olabilmesi için, partinin memleket içindeki teşkilatlı faaliyetiyle beslenmesi, baş başa yürümesi gerektir. Partinin yeniden teşkilatlanması, genişlemesi ve çalışmalarının gelişmesinde bu yayınlardan ölçüsüz faydalar sağlamak mümkündür. Radyo yayınları Partimiz için başlı başına bir kuvvettir, bir nimettir. Onları daha verimli bir hale getirmek için, eldeki imkanlardan daha iyi faydalanmanın yolları aranmalıdır.

Memleket içinde kuvvetli ve aktif, fakat dağınık partili ve sempatizan grupları vardır. Teşkilatlı bir çalışmaya ihtiyacı olan, toparlayıcı ve yönetici bir kuvvet bekleyen bu gruplar gittikçe çoğalıyor, işçiler, aydınlar, gençler arasında yayılıyor. Sosyalizm fikri memleketin bütün sosyal tabakaları arasında hızla yayılıp kuvvetleniyor, komünist partisinin teşkilatlanmasına, genişlemesine en elverişli ortamları, imkanları hazırlıyor. Bu imkanlardan faydalanmak için, her

şeyden evvel, Parti'yi bugünkü durumundan kurtarmak, dağınık grupları, başı boş kalmış partilileri toplayarak yeniden teşkilatlandırmak, parti faaliyetini canlandırmak gerektir. Bugün bu yol üzerinde bulunuyoruz. Bu çetin, fakat doğru yolda hedefe varamamak ihtimali yoktur. Partimiz'in 41 yıllık tarihi boyunca alınan dersler, milletlerarası komünizm ve işçi hareketleri tarihinin verdiği tecrübeler, büyük Lenin'in bize bıraktığı yenilmez silah, başarının en sağlam garantileridir.

Arkadaşlar, bu toplantı partimiz için tarihi bir önem taşıyor. Parti bizden teşkilatlı, verimli bir faaliyet bekliyor. Bunun için de, memleket dışındaki partililerin yardımına güveniyor, onlara ümit bağlıyor. Bu yolda ilk adımları atmak, bu toplantıya ait olacaktır. Yolumuz açıktır.

SBKP XXII. Toplantısı Raporu

2.4.962

SBKP. XXII ci toplantısına katılan TKP. delegasyonunun (Yakup Demir) in Merkez Komitesi Dış Bürosunda memleket dışı parti grupları aktiflerinin müşterek toplantısındaki raporu:

Bu rapor toplantının 6.4.962 tarihli son oturumunda oy birliği ile onaylanmıştır.

Yoldaşlar,

Biliyorsunuz, geçen yılın Ekim ayı içinde Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XXII ci Kongresi toplandı. Bütün dünya Komünist ve İşçi Partilerinin davet edildiği bu toplantıya partimiz de bir delege heyetiyle katıldı, Kongreyi selamladı.

Bu Kongre yalnız Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarihinde, yalnız milletlerarası Komünist hareketi tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde yeni bir devrin ilk sayfalarını açtı. Bu Kongre gerçekten büyük ve tarihi bir olaydır. Burada başlıca olarak Hruşçof yoldaşın Sovyetler Birliği Komünist Partisinin çalışmaları hakkındaki raporu, yine onun yeni parti programı hakkındaki raporu incelendi, yeni parti programı ve yeni parti tüzüğü kabul edildi. Kongre Sovyetler Birliği Komünist Partisinin Merkez Komitesi etrafında sıkı bir birlik teşkil ettiğini gösterdi. XX ci Kongrede ortaya konan eski hatalar üzerinde yeniden duruldu, bu Kongrenin kararlarına aykırı bir yol tutan parti aleyhtarı Molotof grubunun içyüzü ortaya kondu. Kongre, partinin Merkez Komitesine bağlılığını, milletlerarası Komünist hareketinde birliğin, proletarya enternasyonalizminin parlak bir gösterisi oldu.

Soldan sağa: Zeki Baştımar ile Marat (İ.Bilen)
SBKP 22. Kongresi'nde bir grup konukla.

Kongreye tarihin en parlak sayfalarını açan asıl olay, Sovyetler birliği Komünist Partisinin yeni programıdır. Bu program, insanların yüzyıllar boyunca hayal ettikleri, fakat ancak hayal edebildikleri bir hayatı, komünizmi gerçekleştirmeyi konkre bir şekilde ele alıyor, planlaştırıyor. İşte onun asıl tarihi önemi burada. Sovyetler Birliğinin son yıllardaki büyük ekonomik başarılardan sonra müstahsil kuvvetlerin ulaştığı seviye daha şimdiden komünizmin maddi-teknik temelinin kurulmasını mümkün kılıyor. Sovyet ilminin açtığı parlak gelişme devri, gök boşluğunun fethi, yeryüzünün bütün namuslu insanlarının göğüslerini kabarttı. Atom enerjisinin barış gayelerinde kullanılması yolunda Sovyet ilim adamlarının elde ettikleri başarılar insanlık için bir ümit ve güven kaynağıdır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisinin yeni programı alelade bir parti programı değildir. O yalnız bir tek memleketin belli meseleleriyle, bir tek partinin özel vazifeleriyle sınırlı kalmıyor. Bu program, aynı zamanda, daha iyi bir hayat uğrunda savaşan bütün emekçi sınıfların, emperyalizmin boyunduruğu kırmaya çalışan halkların silahlarını daha da keskinleştiriyor: Marksizmi-Leninizmi geliştirdi, zenginleştirdi. Bunun içindir ki ona, yerinde olarak, çağımızın komünist manifesti deniyor. Bu programla yirmi yıl içinde komünizm Sovyetler Birliğinde bir hakikat olacaktır. O zaman kapitalistlerin yalan propaganda vasıtaları artık hiç işlemez bir hale gelecek, halklar hürriyetin, eşitliğin, kardeşliğin, refahın, insan oğluna layık bir hayatın canlı örneğini, balçıkla sıvanmaz bir güneş gibi gözlerinin önünde bulacaklardır. O zaman, emekçi halkların ızdırap çeken milletlerin kurtuluş yollarını hiçbir şeyle engellemek mümkün olmayacak, sosyalizmin, komünizmin zafer marşını yer yüzünün her yerinde, her memlekette birbiri ardından duymak kolaylaşacak.

Fakat yeni programın asıl gayesi komünizmin kapitalizme üstünlüğüne canlı bir örnek vermekten ibaret değildir. Bu örneği bugünkü sosyalist dünya veriyor. Yeni program aynı zamanda yaşadığımız devrin bütün meselelerini Marksizmin-Leninizm'in ışığı altında inceleyerek halklara yeni bir hayat uğrundaki mücadelelerinde en doğru yolu gösteriyor, onlara en yeni silahı veriyor. Yeni program, devrin başlıca meselelerinden biri olan milli kurtuluş hareketlerine yeni bir ışık tutuyor. Milli bağımsızlık uğrunda emperyalizme karşı savaşan halklar için, Türkiye halkı için, partimiz için bu program ölçüsüz bir değer taşımaktadır.

XXII. ci Kongre barış ve savaş davasının çağımızın en önemli davası olduğu üzerinde durdu, sosyalist memleketlerin ve bütün barışsever halkların harp hazırlıklarına karşı mücadelesinin çağımızın dünya siyasetinin temeli olduğunu belirtti. Harbi önlemek, insanlığı yeni bir felaketten kurtarmak, başta komünist partileri olmak üzere, dünyanın bütün ileri kuvvetlerinin ana vazifesidir. Sovyetler Birliği-

nin harbi önlemek yolundaki mücadelesi barış savaşçılarının en kudretli dayanağı, ileri insanlığın kuvvet kaynağıdır.

Sovyetler Birliğinin dış politikası devletlerin barış içinde bir arada yaşaması prensibine dayanır. Komünist ve işçi partilerinin milletlerarası toplantılarında kabul edilen bu ana prensip XXII.ci Kongrece de teyit edildi. Lenin'in koyduğu bu prensip, yer yüzündeki kuvvet münasebetlerinin değişmesi, sosyalist cephenin kapitalist cepheye üstün bir seviyeye yükselmesiyle bugün daha kuvvetli bir temel kazanmış bulunuyor. Barış içinde yan yana yaşama prensibi ancak sosyalist cephenin daha da kuvvetlenmesine, yer yüzündeki barışçı kuvvetlerin daha da artmasına yardım eder. Aksini düşünmek, aksi yolu tutmak Lenin'in prensiplerine, komünizmin ruhuna aykırı bir yol tutmak olur.

Partimiz dünya Komünist ve İşçi Partilerinin 1957 ve 1960 yıllarındaki müşterek toplantılarında alınan kararlara bağlıdır, Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XX.ci ve XXII.ci Kongrelerinin kararlarını tamamiyle benimsiyor. Partimiz, Sovyetler Birliği Komünist Partisinin milletlerarası komünizm hareketindeki öncü rolüne layık olduğu büyük değeri vermektedir.

XXII.ci Kongrede dokunulan önemli meselelerden biri de şahısları putlaştırma meselesidir. Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve Merkez Komitesi Stalin'in şahsını putlaştırma devrinde işlenen hataları bütün açıklığı ile ortaya koydu. Geçmişte işlenen bu hataları yererek gelecekte bunların tekrar edilmesi imkânlarını yeni program ve yeni parti tüzüğü ile ortadan kaldırdı. Kongre, devlet ve parti işlerinde ve ideolojik alanda Lenin'in prensiplerini yeniden kurma yolundaki verimli çalışmaları doğruladı, partinin yaratıcı inisyatifini önleyen engelleri temizledi.

Şahısları putlaştırma meselesi sadece Sovyetler Birliğini ilgilendiren bir mesele değildir. Bu mesele milletlerarası komünizm hareketi için büyük bir önem taşıyor. Sovyetler Birliği Komünist Partisinde evvelce belirmiş olan bu anti-leninist tezahürün diğer kardeş

komünist partilerine az veya çok tesir etmemesi, aksetmemesi zordu. Nitekim bu hareketin diğer bazı komünist ve işçi partilerinde, bilhassa sosyalist memleketlerde tesirleri tezahürleri görüldü.

Şahısları putlaştırma devrinin konkre, açık ve tipik tezahürlerini bizim partimiz içinde aramak yersizdir. Fakat bu devrin kötü tesirlerine, izlerine bizde de rastlanır. Bizde de, kollektif idareyi hiçe sayarak, partinin kaderine hükmetmeyi Allah tarafından kendilerine verilmiş bir hak sayanlar oldu. Partinin ana prensiplerini çiğneyerek, ona, diledikleri zaman, diledikleri şekilde işletilen kendi öz çiftlikleri gözü ile bakanlar oldu. Parti faaliyetini canlandırmak, geliştirmek isteyenlere, iş görmek istek ve istidadı gösterenlere engel olarak, onları keyfi usullerle partiden uzaklaştırarak, polis, provokatör ilan ederek ve böylece komünist arkadaşların cesaretlerini kırarak, inisyatiflerini hiçe indirerek partiyi kötürüm etme yolunu tutanlardır. Bir zamanlar Stalin'in şahsında Sovyetler Birliğini kolayca vuracak hedefler arayan bu adamlar XX.ci Kongreden sonra, bilhassa Macaristan olayları sırasında hedefi Sovyetler Birliği Komünist Partisine yönelttiler ve Yugoslav revizyonistlerinin müdafii kesildiler.

XXII.ci Kongre, revizyonizme karşı olduğu kadar dogmatizme karşı savaşın da Marksizm'in, Leninizm'in zaferi için taşıdığı önemi belirtti, milletlerarası komünizm hareketinin birliğini, beraberliğini her surette kuvvetlendirmenin, bu birliği zayıf düşürmeğe yeltenenlerle savaşmanın enternasyonal bir ödev olduğu üzerinde önemle durdu.

Kongrede üzerinde önemle durulan bir mesele de Arnavut Emek Partisi idarecilerinin, bilhassa Enver Hoca ile Mehmet Şehu'nun milletlerarası komünist hareketi içindeki anti-leninist tutumları ve ayrılıkçı faaliyetleridir. Bu tutum ve bu faaliyet komünist ve işçi partilerinin 1957 ve 1960 toplantılarının kararlarına aykırıydı. Halbuki onlar bu kararlara imza atmışlardı. Arnavutluk idarecileri Sovyetler Birliğinin Silahsızlanma Tekliflerine, barış içinde birarada yaşama politikasına karşı açıkça cephe aldılar. Bulgaristan'ın, Roman-

SBKP 22. Kongresi'nde soldan ikinci Zeki Baştımar, beşinci Marat (İ. Bilen)

ya'nın Balkanlarda roketsiz bir bölge kurma tekliflerini reddettiler. Her şeyden önce Arnavut halkına zarar verecek olan bu hareketleriyle emperyalistlerin, sosyalizm, komünizm düşmanlarının ekmeğine yağ sürdüler. Bu avantürist politikanın içyüzü Kongrede açıklandı. Bu idareciler böylece milletlerarası proletarya dayanışmasını kabaca bozdular. Sovyetler Birliği Komünist Partisi idarecilerine karşı yalan ve iftira kampanyası açtılar. Halbuki bunlar Stalin'in şahsını putlaştırmayı evvelce yermişlerdi; şimdi bunun müdafii kesildiler; proletarya enternasyonalizmi prensiplerini hiçe sayarak, Marks'ın, Lenin'in yolundan ayrılarak dünkü hasımları olan revizyonistlerle aynı yolda birleştiler. Ama bu yol hiç de tekin değil. Dileğimiz uçurama kadar varılmadan bu yolun değiştirilmesidir. Partimiz 960 yılı Komünist Partileri toplantısında olduğu gibi, Sovyetler

Birliği Komünist Partisinin XXII. ci kongresinde de Arnavut Emek Partisi idarecilerinin bu anti-leninist tutumlarını yerdi.

Türkiye Komünist Partisi, bundan sonra da Marksçı-Leninci yol üzerinden yürüyerek revizyonizme, dogmatizme karşı savaşacak, proletarya enternasyonalizmine bağlı kalacaktır.

Biz Türkiye Komünistleri XXII. ci Kongrenin dünya komünizmine aşıladığı yeni kuvvetten payımıza düşeni almalıyız. Sovyetler Birliği Komünist Partisinin yeni programını yeni bir silah gibi öğrenmeliyiz. Kolları sıvamalı, yeni bir hızla işe sarılmalıyız. Zafer pek uzak olamayabilir. Ama, bizdeki bazı bozuk kafalı sözde komünistlerin telkin etmeğe çalıştıkları gibi, o bize hiçbir zaman yaklaşmayacaktır, biz ona yaklaşacağız.

1962 Konferans Kararı

6.4.962

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Dış Bürosu ile memleket dışı parti grupları aktiflerinin müşterek toplantısında alınan karar

Sosyalizmin yer yüzünde gittikçe genişlemesi, Sovyetler Birliği'nin ekonomik başarıları, müstahsil kuvvetlerin bu ülkede komünizmin maddi-teknik temelinin kurulmasını daha şimdiden mümkün kılacak bir seviyeye ulaşması, milletlerarası işçi ve komünizm hareketinin gittikçe kuvvetlenmesi, sömürgecilik sisteminin çökmeye yüz tutması, Amerikan emperyalizminin saldırgan çehresini büsbütün açığa vurmasına yol açtı. Emperyalistler sosyalist dünyaya karşı savaşmak, milletlerarası komünizm hareketini ve milli kurtuluş savaşlarını boğmak için Amerika'nın önderliği altında siyasi birlikler kurmakta, harp hazırlıklarına hız vermektedirler. Türkiye, emperyalistlerin kurduğu ve kurdurduğu bu siyasi birliklerin içindedir.

Türkiye'de yıllardan beri hüküm süren ekonomik çöküntünün, sefaletin, gericiliğin başlıca sebebi ve kaynağı, bu harp hazırlıkları ve bu harp politikasıdır. İki yıl önce, ayaklanma şeklini almaya ve halk yığınlarına sirayet etmeye yüz tutan kitlevi öğrenci hareketlerinin emperyalizme ve topyekûn gericiliğe karşı dönmesi tehlikesi, memleketin soygunundan dilediği payı alamayan bir kısım burjuvaziyi 27 Mayıs askeri hükümet devirmesine zorladı. Buhranı doğuran sebepler, ekonomik ve sosyal bozukluklar gittikçe derinleşmektedir. Güdülen batakçı harp politikası değiştirilmeden, onun sonuçları değiştirilemez. DP'yi [Demokrat Parti'yi] uçuruma götüren yol, hiçbir partiyi, hiçbir hükümeti selamete götüremez. "Truman Doktrini" ve "Marşal Planı" ile başlayan sözde yardımlar, Türkiye'yi ekonomik,

politik ve askeri boyunduruğuna sokan Amerikan tekelcilerinin, yeni tip Amerikan sömürgeciliğinin ilk adımlarıdır. Komşu sosyalist memleketler aleyhindeki saldırgan NATO paktına çekilen, Orta ve Yakın Doğu'da milli kurtuluş hareketlerini boğmak için kurulmuş SENTO askeri paktına sokulan Türkiye, emperyalistlerin bir harp ocağı haline getirilmiştir.

Milli Kurtuluş Savaşı'ndan sonra çıkarılmış olan yabancı sermayelerin memlekete başı boş girişini önleyici kanunlar Amerikan tekelcilerinin baskısı ile yürürlükten kaldırılmıştır. Amerika ile yapılan politik ve ekonomik anlaşmalar sayesinde tekelci kumpanyalar memleketin bütün ekonomik alanlarına sızmak fırsatını buldular. Amerikan tekellerinin kontrolü ve idaresi altındaki bir sürü şirket, Türkiye'nin bütün yeraltı ve yerüstü zenginliklerine el attı. Fakat Amerikan ekonomik, politik ve askeri misyonları yoluyla gelen bu "yardımlar"ın Türkiye'nin köleleştirilmesinde Amerikan devlet organlarına sağladığı imkanlar yabancı özel sermayelere sağladığı imkanlardan çok daha geniş ve tesirlidir.

Olaylar, bu felaketli politikanın doğuracağı kaçınılmaz sonuçları Amerikan yardımlarının daha ilk yıllarında haber veren Komünist Partisi'ni doğruladı. Milli sanayii koruyucu duvarların yıkılması ile memleketin yerli sanayi müesseseleri, fabrikalar, imalathaneler birbiri ardından kapanmaya başladılar, küçük el sanayii, Amerikan mallarının ve diğer yabancı malların rekabeti karşısında tutunamayarak dağıldı, birçok yerli fabrikalar faaliyetlerini kısmaya, istihsallerini daraltmaya başladılar, on binlerce işçiye yol verildi, iş ücretleri yarı yarıya azaltıldı, işçinin hayat seviyesi düştü, hayat pahalılığı, sefalet arttı.

Büyük toprak sahiplerine, hacı ağalara Amerikan yardımları ile sağlanan traktörler, tarım makineleri köyü kalkındırmak şöyle dursun, tersine, köyde sefaleti artırdı, tabakalaşmayı hızlandırdı. Büyük toprak sahiplerinin, hacı ağaların palazlanmasına mukabil milyonlarca fakir ve orta halli köylü aileleri topraklarından sürülüp çıkarıl-

dı, yüz binlerce ortakçı, yarıcı ve ırgat yerlerinden, yurtlarından oldu, şehirlere akın alabildiğine hızlandı. Gerici iktidarın köyde dayanağı olan büyük toprak sahiplerinin, hacı ağaların ekonomik ve politik nüfuzları arttı. Bu gelişmeler köyde sınıf zıddiyetlerini artırdı. Kapitalist münasebetlerin köyde hızla gelişmesine rağmen derebeylik kalıntıları gelişmeyi engelleyici tesirlerini göstermekte devam ediyor. Kapitalist unsurlar memleket ziraatında, genel olarak henüz hakim bir unsur sayılamaz. Köklü bir tarım reformuna memleketin bugün her zamandan çok ihtiyacı vardır. Amerikan yıkıcı rekabeti tarım alanında kendini açıkça duyurmaya başladı.

Amerikan "yardım"ları başlayalı beri pasif dış ticaret muvazenesi Türkiye ekonomisinde müzmin bir hal aldı. Dış ticaret açıkları kabardıkça, ödeme muvazenesindeki aleyhte fark yükselmekte, bu fark yükseldikçe de, idareci çevreler memleketi Amerikan yardımı ağına, içinden çıkılmazcasına sarmaktadırlar. Ödenmeyen dış ticaret borçları gittikçe kabarıyor. Memleket bu borçların sadece faizini ödeyecek durumda değildir. NATO ortaklığının yüklediği mükellefiyetlerle eli kolu bağlı bulunan Türkiye, dış ticaretini dilediği memleketle, bilhassa sosyalist memleketlerle dilediği gibi geliştirmekte serbest değildir. Amerikan "yardım"ları ve NATO ortaklığı memleketin sırtına, ayrıca, taşıyamayacağı kadar ağır devlet borçları yüklemiştir. Bu borçlar gittikçe daha da kabarıyor.

Devlet bütçelerinin ağırlık merkezini askeri masraflar teşkil ediyor. Oysa ki, askeri hava meydanları, stratejik yollar, limanlar inşası için ayrılan masraflar bütçeye girmez. Ayrıca, iç baskı organları için (adalet işleri, polis, jandarma vs.ye) ayrılan kısımlar da eklenirse, her yıl kabaran devlet bütçelerinin bir harp ve iç baskı bütçesi olduğu belirir. Emekçi yığınlara yüklenen vasıtalı ve vasıtasız vergiler bütçe gelirlerinin asıl kaynağını teşkil ediyor. Bütçeler kabardıkça bu vergiler artıyor. Milli gelirin aslan payını alanlara vergi kaçakçılığı için her türlü kanuni imkanlar, kolaylıklar sağlanıyor.

27 Mayıs hükümet devirmesinden sonraki hükümetler vaat ettik-

leri sosyal reformları bir tarafa bırakarak gericilerin ve emperyalistlerin gönlünü, güvenini kazanmaya önem verdiler. Memleketteki ekonomik ve sosyal buhranların sebeplerini, bir takım idari yolsuzluklarla, hırsızlıklarla izaha çalıştılar; asıl sebeplere dokunmaya, felaketin kaynağını tıkamaya yanaşmadılar. Sovyetler Birliği'nin, iki memleket arasındaki münasebetleri düzeltme, anlaşma, dostluk ve yardım teklifleri ısrarla reddedildi. Dünya barışının başlıca kuvveti ve ümidi olan bu kara gün dostumuz sosyalist ülkeye karşı memleketimiz, emperyalistlerin bir harp ocağı, bir provokasyon yuvası olarak kaldı. Yeni hükümetler, NATO'ya, SENTO'ya bağlılıklarını ispat etmek, köleleştirici Amerikan yardımlarını hak etmek için emperyalistlerin harp politikalarını yürütmeye önem verdiler.

Bugünkü iktidar halka ve iş adamlarına, memleketin ekonomik hayatını normale götürebileceği güvenini vermiyor. Hak, adalet, ekmek isteyen on binlerce işçinin protesto mitingleri, gösteri yürüyüşleri gerici çevreleri endişeye düşürdü. Halk ve ordu içindeki hoşnutsuzluk artıyor. Son askeri ayaklanma denemesi, idareci çevreleri uyarmışa benzemiyor. Bu çevreler, halkın sefaletinde bir kazanç kaynağı bulan bir avuç fırsat düşkününün ve emperyalistlerin çıkarına ve yine de demokrasi namına açık bir askeri faşist diktatörlüğüne gitmek için fırsat kollar görünüyor.

Yeni Anayasa emekçi halkın susadığı gerçek demokratik hakların hemen hiç birini tanımadı. İşçiye sarih ve garantili bir hak verilmedi. Anti-komünist kampanya, komünistlere karşı terör, şiddetini muhafaza ediyor. Komünistlik hâlâ suç sayılıyor, Komünist Partisi hâlâ gizli çalışmaya zorlanıyor. Tarım reformu askıda bırakıldı. Milletlerarası taahhütlerin zoruyla evvelce yarım yamalak bazı haklar elde eden "Gayrı müslim" azınlıklardan başka milletlerin (Türkiye'deki diğer azınlıkların) varlığı bile tanınmadı. Gerici burjuvazi ve onun iktidarı, Türkiye'nin egemenliği altındaki diğer halkların milli demokratik hareketlerinin olduğu kadar, emperyalistlerin boyun-

duruğu altındaki başka milletlerin milli kurtuluş hareketlerinin de düşmanı kesildi.

Sosyalizm fikri emekçi halk yığınları arasında yayılmaktadır. Komşu sosyalist memleketlerde ve bütün sosyalist alemde sağlanan büyük ekonomik ve teknik gelişmeler, başarılar, kapitalist gelişme yolundan ümidini kesmiş halk yığınlarına, yurtsever aydınlara ışık tutuyor.

Türkiye'nin tarafsızlık politikasına dönmesi fikri geniş halk yığınları arasında olduğu gibi, ileri aydınlar ve ileri milli burjuvazi çevrelerince de gittikçe benimsenmekte, kuvvetlenmektedir. Bu ileri akımları temsil eden unsurlara, gruplara, esasta burjuvazinin en gerici zümrelerinin menfaatlerini temsil eden partiler içinde de rastlanmakla beraber, halk bu partilerin, memleketin bugünkü durumuna bir çıkış yolu bulabileceğine inanmıyor, kurtarıcı bir kuvvet bekliyor.

Türkiye Komünist Partisi'nin tarihi, Lenin'in prensipleri uğrunda mücadele tarihidir. Hemen bütün varlığı boyunca azgın bir terör havası içinde gizli çalışmak zorunda kalan Türkiye Komünist Partisi, kendi safları içinde işçi sınıfına ve onun davasına yabancı unsurların, oportünistlerin, revizyonistlerin, likidatörlerin, sekterlerin, dogmacıların, grupçuların, provokatörlerin yıkıcı tesirlerine karşı savaşmıştır. Parti kolektif yönetime, proletarya enternasyonalizmine bağlı Marksçı, Leninci bir Parti idaresi kurmak imkanlarından zaman zaman ve uzun yıllar mahrum bırakıldı. Bu yüzden bilhassa 1937 yılından sonra, Parti Merkez Komitesi'nin varlığı bile nazara alınmadan fiilen tatbik edilen desantralizasyon tutumu bir dezorganizasyon, likidasyon şeklini aldı. İkinci Dünya Harbi'nin mahiyetini takdirde ve bilhassa Hitler Almanyası'nın saldırgan harp politikasına karşı, Parti Merkez Komitesi'nin kolektif iradesi hiçe sayılarak tutulan anti-komünist yol, Parti'nin likidasyonu tutumuyla sıkı sıkıya bağlıdır. 1947'den sonra, likidatörlerin türlü provokasyonlarına rağmen, Parti kendini toplamaya, mevcut şartlar altında kaçınılması zor bazı hatalara rağmen, müsbet bir yol üzerinde hızla gelişmeye

başladı. Merkez Komitesi'nin 1951 Mart (Cihangir) toplantısından sonra Parti'ye karşı girişilen fraksiyoncu, baltalayıcı faaliyet, likidatörlerin desteği ile gelişerek 1951 Ekim tevkifatının başlıca amili oldu. NATO'ya girme hazırlıkları cümlesinden olarak, komünizme ve komünist partisine karşı büyük bir taarruza hazırlanan gerici hükümetin işini kolaylaştırdı.

Likidatörlerin bugünkü işleri partili arkadaşların teşkilatlı faaliyetlerine engel olmak, namuslu komünistleri sağda solda lekelemek, teşkilatlı ve faal olarak çalışmaktan alıkoymaktır. Terörize, demoralize olmuş kimseler, provokatörler bu işte onların başlıca dayanakları ve yardımcılarıdır. Parti aleyhtarı bu faaliyete, bu anti-komünist harekete karşı amansız bir mücadeleye girişmek, dağınık partilileri ve partili grupları toplayarak Leninci prensiplere göre yeniden teşkilatlanmak, bu prensipleri savunmak Parti'nin önünde duran ilk vazifedir.

Memlekette hızla gelişen işçi hareketleri Partimiz'in yayılma, işçi sınıfı ile bağlarını sıklaştırma, kuvvetlendirme imkanlarını artırdı. Türkiye işçi sınıfı bugün sayısı 2 milyonu bulan, sınıf şuuru uyanmış, teşkilatlanmaya azimli bir varlıktır. Bugün o, memleketin bütün demokratik kuvvetlerini birleştirip başlarına geçerek Türk halkı önündeki tarihi vazifesini yerine getirmeye hazırlanıyor. Bütün yığın teşekküllerine, ayırt etmeden bütün işçi teşkilatlarına girmek, bu teşkilatların başına geçirilmiş veya sokulmuş düşman ajanlarının maskelerini düşürmek, işçi teşkilatlarını işçi sınıfının öz menfaatlerinin gerektirdiği yönde geliştirmek, işçi yığınları ile bağlarını kuvvetlendirmek Türk komünistlerinin ve Komünist Partisi'nin başlıca vazifesidir.

Demokratik, bağımsız, tarafsız, barışsever Türkiye şiarını gerçekleştirmenin ilk şartı, başta işçi sınıfı olmak üzere, memleketin bütün demokratik kuvvetlerinin birleşmesi ve her şeyden evvel işçi-köylü birliğinin gerçekleşmesidir. Partimiz'in köye girmesini sağlayacak imkanlar çoğaldı. Köyle şehir arasındaki bağlar arttı. Bilhas-

sa köylerden şehirlere doğru büyük akınlardan sonra memleketimizde köyle bağlı işçilerin sayısı yüz binlere yükseldi. Bu durum partimizi köye ulaştıracak yolları bir hayli genişletti.

Gerici Türk idarecileri harbi hazırlayan ve körükleyen Amerikan emperyalistlerinin en güvenilir, yani en kör bir aleti olmakla övünüyorlar. Patlayacak bir harp ilk önce Türkiye'yi, Türk halkını yok edecek bir atom harbi olacaktır. Barış davası halkımızın en hayati menfaatleri ile ilgili bir davadır. Milli bağımsızlık için, demokrasi için, ekmek için savaş harbe karşı savaşla sıkı sıkıya bağlıdır.

Türkiye işçi sınıfının ve emekçi halkın menfaatleri memlekette milli zulmün yok edilmesini gerektirir. Çünkü bu zulüm, her şeyden evvel, menfaatleri ortak olan emekçi sınıflara karşıdır. Türkiye Kürtleri arasında ileri ve demokratik bir hareket kendini hissettirmeye başladı. Bu milli hareketin bir yönü, Türkiye'nin gerici çevrelerinin ve emperyalistlerin Türkiye Kürdistanı'nda en kuvvetli dayanağı olan gerici feodallere karşıdır. Emperyalizme ve gericiliğe karşı savaşta birlik Türk halkının kurtuluşu için olduğu kadar, Kürt halkının milli demokratik haklarına kavuşması, milli boyunduruktan kurtulması için de zaruridir. Bu menfaat birliği hem iki halkı emperyalizme ve onun memleket içindeki dayanağı gerici kuvvetlere karşı bir cephede birleştirir. Partimizin vazifesi bu savaş cephesini, Kürt milli savaşçıları ile münasebeti ve işbirliğini kuvvetlendirmek, mücadeleyi daha tesirli ve verimli kılacak imkanları aramaktır. Vazifemiz Kürt halkının haklı davasında Türk halkının desteğini sağlamak, bu davanın Kürt halkının gerçek menfaatlerine uygun bir şekilde gelişmesine, çözülmesine yardım etmektir. Unutmamak lazım ki, emperyalistler, gerici kuvvetler boş durmamakta, Kürt halkının milli kurtuluş azmini kendi öz çıkarlarına tabi kılmaya, onu yanlış yollara sevk etmeğe çalışmaktadırlar.

Memleket dışındaki parti grupları, denebilir ki, Parti'nin teşkilatlı, verimli olarak çalışan tek parçasıdır. Bu çalışmaların, bilhassa radyo yayınlarının geniş halk yığınları üzerindeki uyarıcı, aydınlatı-

cı tesirleri büyüktür. Radyo yayınlarının memleket içinde teşkilatlı bir Parti faaliyetiyle baş başa yürümesi, beslenmesi Parti'nin yeniden teşkilatlanmasında, faaliyetini genişletmesi ve geliştirmesinde çok büyük rolü olabilir. Bu yayınların politik tutumunda şimdiye kadar bir yanlışlık kaydedilmemiştir.

Gerici çevrelerin memleketimizde yıllardan beri hiç gevşemeyen anti-komünist kampanyasına karşı gerek memleket içinde, gerekse dışarıda daha tesirli mücadele yolları ve şekilleri aranmalıdır. Bunun için gereken vasıtalar ve imkanlar sağlanmalıdır. Parti dışında ve Parti içindeki anti-komünist, anti-leninist davranışlara karşı başarılı bir savaş, her şeyden evvel partililerin Marksçı-Leninci bilgilerinin artırılması ile mümkündür. Parti kadrolarının Marksçı-Leninci eğitimi bugün Parti'nin önünde her zamandan daha önemli bir vazife olarak duruyor. Çeşitli Parti yayınlarını daha verimli ve daha tesirli bir hale getirmek, daha geniş kitlelere ulaştırmak için mevcut imkanlardan azami derecede faydalanmak ve yeni imkanlar aramak gerektir.

Zeki Baştımar'ın 1962 Konferansı'ndaki son sözü

Arkadaşlar,

Memleketin ve Parti'nin durumu hakkındaki raporumda olayların sadece özetini ve özünü vermeye çalıştım. Memleketin sosyal ve ekonomik bünyesiyle ilgili meseleler üzerinde uzun uzadıya durmadım. Parti'nin bugünkü durumu ve tutumuyla ilgili nazari meselelere dokunmadım.

Parti toplantıları ve parti raporları öğretici olmaktan çok, olayları izah edici, aydınlatıcı bir karakter taşırlar. Bu çeşit toplantılarda nazari meselelerden çok, onların pratik sonuçları üzerinde durulur ve pratik hedefler üzerinde işlenir. Parti politikasının dayandığı memleket realiteleri üzerinde Marksist incelemeler, araştırmalar yapmak, yapılmış olanları öğrenmek, tartışmak da bizim ödevimizdir. Ve en önemli ödevlerden biridir. Fakat bu ayrı bir iştir.

Arkadaşlardan biri, Türkiye ziraatında derebeylik unsurunun mu, kapitalist unsurun mu hakim olduğunu sordu. Bu sualin cevabı raporda vardı. Köyde kapitalist münasebetlerin hızla gelişmesine rağmen, derebeylik kalıntılarının bu gelişmeyi engellemekte devam ettiği, kapitalist istismar şeklinin köyde hakim olmaktan henüz uzak olduğu raporda kısaca belirtilmişti. Bunun için sorulan suali ilk önce doğrusu pek kavrayamadım. Rapordaki bu hüküm gelişi güzel verilmiş bir hüküm değildir. Memleket gerçeklerinin ifadesidir, memleketimizin tarım meseleleriyle uğraşan ilim adamlarının uzun ilmi incelemelerin, araştırmalarının sonucudur. Bu hükmü teyit eden ilmi delilleri, doneleri burada tekrarlamak, tartışmak yersizdir. Meğer ki aksi bir tez savunulsun.

Arkadaşlardan biri, Partimiz'in ana şiarlarından, ana meselelerinden biri olan işçi-köylü birliğinin açıklanmasını, aydınlatılmasını istedi. Bu mesele, yukarda dokunulan konu ile sıkı sıkıya bağlıdır. Daha 1890 yıllarında Lenin "Halkın dostları ne demektir ve sosyal demokratlara karşı nasıl savaşıyorlar?" adlı eserinde, Rus proletaryasının Rus halkı karşısındaki tarihi rolünü belirtti; inkılap mücadelesinde işçi sınıfının müttefikleri meselesini ortaya attı, işçi sınıfının hegemonyası fikrini ileri sürdü.

Rusya'da çeşitli inkılap devirlerinde ve sosyalist inkılabın çeşitli merhalelerinde köylülüğün ayrı ayrı tabakalarına karşı partinin taktiği değişiktir.

Biliyorsunuz, kapitalizmde köyde ziraat işçilerinden başka çeşitli köylü tabakaları var:

1- Yoksul köylüler: Bunlar küçük bir toprak parçasına sahip olan, fakat yaşayabilmek için işgücünü satmak, gurbete çıkmak zorunda bulunan yarı proleter köylülerdir.

2- Kendi toprağında, kendi emeğiyle zar zor geçinen orta halli köylüler: Bunlar, bir özel mülkiyetçi olarak, burjuvaziye yakınlık duymasalar da, emekçi olmak bakımından işçi sınıfına daha yakındırlar. Kapitalizm kanunlarının hükmü altında çoğu ezilmeye, yoksullaşmaya, yerinden yurdundan olmaya mahkumdur. Bunun için kapitalizme karşı savaşta ana menfaatleri orta halli köylüyü işçi sınıfı ile birleştirir. İşçi köylü birliği işte bu temele dayanır.

3- Zengin köylü, yani köy burjuvazisi: Bu sınıfın köyde büyük toprak sahiplerine, derebeylik artıklarına karşı mücadelede menfaati vardır. Çeşitli inkılaplarda ve inkılapların çeşitli merhalelerinde bunların rolü ve tutumu değişir.

1905 Rus inkılabında Lenin proletarya ile köylülerin inkılapçı demokratik diktatörlüğü şiarını ortaya attı. Bu şiar, işçi sınıfının önderliği altında ve bütün köylülükle ittifak halinde pomeşçiklere dayanan Çarlık mutlakiyetini devirmeyi hedef tutuyordu. 1917 sosya-

list inkılabı burjuvaziye ve kapitalizme karşıdır. Bolşeviklerin köylülüğe karşı taktiği değişmiştir. Sosyalist inkılabında proletarya, özel mülkiyete bağlı, fakat kapitalizmin acısını çekmiş orta halli köylüyü tarafsızlaştırarak, yoksul köylü ile birlikte köyde ve şehirde burjuvaziye karşı savaşıyor.

Lenin'in, köyü kolektifleştirme planının hayata geçirilmesine karar veren Sovyetler Birliği Komünist partisi 1927 yılında, işçi sınıfının, bütün yoksul ve orta halli köylüyle ittifak ederek kulaklara, yani köy burjuvazisine karşı savaşması şiarını atıyor.

Türkiye'de işçi-köylü birliği hangi temele dayanmalı?

Türkiye'de kapitalizm, bilhassa son yıllarda oldukça gelişti. Memleketin belli bölgelerinde ziraat işçilerinin sayısı bir hayli arttı. Köyde bu kapitalist gelişme, derebeylik münasebetlerinin bir şekli olan ortakçılığı, yarıcılığı, marabacılığı sarsmış olmakla beraber, tamamiyle tasfiye etmemiştir. Köyde derebeylik artıkları, hatta bazı bölgelerde derebeyliğin su katılmamış istismar şekli hüküm sürüyor. Ve memleketin ziraatinde, köyün sosyal bünyesinde başlıca bir unsur olmakta devam ediyor, köyde gelişmeyi köstekliyor. Köklü bir tarım reformu, yoksul ve orta hallilerin olduğu kadar, şehir ve köy burjuvazisinin de menfaatlerine uygundur. İşçi sınıfı, iktidarı ellerinde tutan büyük toprak sahipleri ile gerici burjuvaziye ve onun yardımı ve desteğiyle memleketi yarı-sömürge haline sokmuş emperyalistlere karşı milli bağımsızlık uğrunda savaşıyor. Bu milli savaş, şehirdeki anti-emperyalist ve demokratik kuvvetlerin ve menfaatleri emperyalistlerle bağlı olmayan ilerici milli burjuvazinin, bütün küçük burjuva tabakalarının, köydeki büyük toprak sahiplerinden başka bütün köylülüğün politik ve ekonomik menfaatleriyle ilgili bir savaştır. Amerikan yardımlarının ilk devrelerinde palazlanan köy burjuvazisi, bugün amerikan ziraat mahsullerinin rekabeti karşısında zor bir duruma girmiştir. Amerikanın ekonomik ve politik boyunduruğunu kendi boynunda hissetmeye başlamıştır. Öte yandan köyde derebeyi artıkları, büyük toprak ağalığı, onun gelişmesini engellemektedir.

Milli kurtuluş davası, milli kurtuluş şiarı milletin bütün ilerici kuvvetlerini birleştirir. İşçi sınıfı bu birliğin, bu savaşın teşkilatçısı, öncüsüdür. İşçi-köylü birliği, milli birliğin ana kuvveti, temel taşıdır. Partimizin köyde bugünkü şiarı, memleketimizdeki emperyalizmin dayanağı olan büyük toprak sahipleri ve komprador burjuvazi iktidarına karşı işçi sınıfının bütün köylülükle ittifakıdır. İşte ilk raporumda geçen işçi-köylü birliğinin ifade ettiği mana budur.

Bir arkadaş, önümüzdeki inkılabın bir sosyalist inkılabı mı olacağını sordu. Diğer bir arkadaş, bunun başka türlü olamayacağını söyledi, sosyalizm cereyanının, bilhassa aydınlar arasında bu kadar geniş taraftar kazandıktan ve sosyalizm onlar tarafından bir şiar olarak atıldıktan sonra, komünist partisinin kuyrukta kalamayacağı fikrini ileri sürdü.

Sosyalizm fikrinin memleketimizde yayılması, taraftar bulması, propaganda edilmesi iyi bir şeydir. Ve şüphesiz ki, bizim ana gayemiz sosyalizmdir. Fakat stratejisini ve taktiğini memleketin bugünkü sosyal ve ekonomik durumuna, sosyal sınıflar arasındaki münasebetlerin reel şartlarına göre düzenlemek zorunda olan Marksçı-Leninci bir partinin, gelişi güzel bir şiarla ortaya çıkması düşünülemez. Memleketin maddi ekonomik bünyesini, müstahsil kuvvetlerin gelişme seviyesini, sınıflar arasındaki sosyal münasebet şekillerini bir tarafa bırakalım. Memleketin bağımsızlığında menfaati olan bütün sınıfları, bu arada milli burjuvaziyi ve bütün demokratik kuvvetleri anti-emperyalist bir mücadeleye çağıran bir partinin sosyalist inkılabı şiarı ile ortaya çıkması doğru mudur? Hayır, bizim ana gayemiz, değişmez gayemiz sosyalizm olmakla beraber, bugünkü şartlarda ve bugünkü mücadelemizde bu şiarı atamayız. Aydınlar, hatta işçiler arasındaki sosyalizm akımının kuyruğunda kalacağımız kaygısı yersizdir. Bizim için günlük işçi hareketlerinin kuyruğunda kalmak tehlikesi vardır ama, aydınlar arasındaki, hatta işçiler arasındaki sosyalizm akımının kuyruğunda kalmak tehlikesi yoktur. Evvela bu, şimdiki şartlar içinde müspet siyasi bir harekete çevrilmesi ve kuvvetlen-

mesi zor, basit bir fikir akımıdır. İkincisi, bugünkü şekliyle ve bugünkü şartlar içinde bu ütopik olmaktan ileri gitmemektedir. Siyasi ve ekonomik bağımsızlığı yok edilmiş, emperyalistlerin tahakkümü altındaki yarı-sömürge bir memlekette sosyalizm kurmak, İspanya'da şato kurmaktan farksızdır. Kaldı ki, bilhassa aydınlar arasındaki bu harekete, memlekette hızla yayılan ve kuvvetlenmek istidadı gösteren sosyalizm akımını soysuzlaştırmak, müspet bir siyasi hareket şeklini almasını önlemek, onu içinden torpillemek amacıyla katılanlar çoktur. Onların içyüzlerini açığa vurmak da bizim ödevimizdir.

TKP'nin bugünkü ana şiarı, bağımsız, demokratik, barışsever, tarafsız bir Türkiye'dir. Bu şiar gelişi güzel atılmış bir şiar değildir. Memleketin öz menfaatlerinin, bütün demokratik kuvvetlerin müşterek emellerinin ifadesidir. Asıl amacımıza, sosyalizme açılan kapının anahtarı da bu şiarın içindedir. Bugünkü mücadelemizin hedefi, işçi sınıfının önderliği altında, ana kuvvetini işçi-köylü birliği teşkil eden ve memleketin bütün ileri kuvvetlerinin desteğine dayanan, demokratik bir milli kurtuluş inkılabıdır. Bu inkılap bir sosyalist inkılap olmadığı gibi, klasik tipte bir burjuva demokratik inkılabı da değildir. Emperyalizm devrinde, klasik burjuva demokratik inkılaplarının cemiyete yeni gelişme hamleleri sağlayan şartları yaratamayacağını, emekçi halkların gerçek isteklerini karşılayamayacağını Lenin daha 1905 yılında görerek, 1905 Rus inkılabında, sosyalist inkılaba geçiş devri olacak bir işçi-köylü hükümeti şiarını attı. Bizim istediğimiz inkılap, demin söylediğim gibi, ana kuvvetini işçi sınıfı ile köylüden alan, bütün demokratik kuvvetlerin desteğine dayanan bir inkılaptır. Bu inkılabın hedefi, gerici komprador burjuvazinin ve büyük toprak ağalarının iktidarına son vermek, memleketin tam bağımsızlığını sağlamak, köklü bir tarım reformu yapmak, milli ekonominin gelişmesini engelleyen setleri yıkmak, antikomünist propagandaya ve halk düşmanı politikaya son vermek, halkın maddi hayat şartlarını ve kültür seviyesini yükseltmek, memlekette tam bir demokratik düzen sağlamak, Sovyetler Birliği ve di-

ğer sosyalist memleketlerle ekonomik ve kültürel münasebetleri geliştirmek olacaktır. Bu inkılap, barış yoluyla sosyalist inkılaba geçmek için aşılması zaruri bir merhaledir, bir geçittir.

Bizi hedefe götürecek yol, düz bir yol değil, çetin bir yoldur. Ama şartlar hızla değişiyor ve gelişiyor. Memleketin siyasi havası yeni yeni olaylara gebedir. Ekonomik ve siyasal çıkmaz, emperyalistleri ve gerici çevreleri açık bir askeri faşist diktatörlüğe sürükleyebilir. Bir arkadaş, askeri hükümet darbelerinden bir fayda beklenebilir mi diye sormuştu. Çok belli olmaz. Unutmamak lazım ki, ordu içinde, memleketin bugünkü halini gören, sebebini sezen yurtseverler de eksik değildir. Emperyalistlerin boyunduruğunu kendi boynunda hisseden milli burjuvazinin ve küçük burjuva kitlelerinin desteğine dayanarak, bunların nispeten ileri bir hamle yapmaları büsbütün ihtimal dışı sayılmaz. Böyle bir hareketi az veya çok desteklemek bizim ana hedefimize aykırı düşmez. Şüphesiz ki, bu bizi bugünkü asıl hedefimize ulaştırmaz. Ama ona yaklaştırabilir.

İlk raporumda, gerici büyük burjuva partilerinin kısa bir karakteristiğini yapmaya çalıştım. Arkadaşlardan biri bunu kafi görmedi, bu partilerde, adeta kimyevi bir tahlilden geçirilerek, ne miktar büyük toprak sahibi, ne miktar komprador sanayici, hacı ağa, küçük burjuva bulunduğunun tam olarak tespitini istedi. Bilmem buna lüzum var mı? Ve zannetmem ki bu mümkün olsun. Ben bu partilerin güdücü kuvvetlerine ve diğer burjuva zümrelerinin bunların politikaları üzerindeki tesir derecelerine dokunmakla yetinmiştim. Bu partileri daha iyi tanımakta şüphesiz ki fayda var. Ama burada bu işi derinleştirmenin pratik bir faydası olacağını ben pek sanmıyorum.

Geçenlerde Moskova'da bir seçim toplantısında konuşan Hruşçof yoldaş, Amerika'da iktidarı inhisarları altına almış iki büyük burjuva partisinden bahsederken, bunlar arasında pratik bir fark olmadığını belirterek şöyle demişti:

– "Birleşik Amerika'da Cumhuriyetçi Parti ile Demokrat Parti arasındaki en büyük fark, Cumhuriyetçi Parti'nin alametinin fil, Demokrat Parti'ninkinin ise eşek olmasıdır."

Bizdeki burjuva partilerinin hepsinin ayrı ayrı alametleri galiba yok. Hem buna lüzum da yok. Kılavuzlarınınki bellidir ve hepsinin kılavuzu aynıdır.

Gene bir arkadaş, Partimizin umumi stratejisi ve taktiği hakkında ayrı bir rapor yapılmasını istedi. Gerek ilk raporumda, gerek tartışmalarımızda, gerekse şimdi söz konusu edilen meselelerin birçoğu Partinin stratejisi ve taktiği ile ilgilidir. Bu meseleler üzerinde ayrı ayrı durmak, bunları daha esaslı, daha etraflıca incelemek, açıklamak, çözümlemek, aydınlatmak, Parti toplantılarımızın, sesli ve sözlü Parti yayınlarımızın başlıca ödevlerindendir.

Yine ilk raporda, Partimiz içindeki likidatörlüğün kısa bir tarihçesini yapmıştım. Tartışmalarımızda arkadaşlar bu konu üzerinde durdular. Bazıları bununla nasıl mücadele edileceği, bunun nasıl önleneceği üzerinde durdu. Bazıları bunlarla tesirli bir mücadelenin mümkün olup olmayacağında tereddüt gösterdi, bazıları köklü tedbirler ileri sürdü, bazıları Partide birliğin lüzumunu belirterek. Bir uzlaşma, anlaşma zemini aramayı öğütledi. Buradaki iddianın tek taraflı ve biraz da şahsi olduğu görüşünü ileri süren oldu.

Likidatörlük, biliyorsunuz, ilk defa bizim Partimiz'de baş göstermiş bir hareket değildir. Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarihinde bu anti-marksist, anti-leninist hareketin klasik ve tipik bir misali ve onunla mücadele şekillerinin en zengin örnekleri vardır. Bizde bu hareket kendine has birçok özellikler taşımakla beraber, doğuş sebepleri, sınıfî kökleri, tezahür şekilleri bakımından Rusya'da 1905 inkılabından sonraki irtica devirlerinde Sosyal Demokrat Partisi içinde beliren parti aleyhtarı harekete çok benzer.

Biliyorsunuz, 1905 inkılabından sonra Rusya'da koyu bir irtica ve terör devri başladı. Kitlevi tevkifler, hapisler, sürgünler birbirini kovalıyordu. Bu irtica ve terör birçok parti üyelerini bilhassa küçük burjuva aydınlarını demoralize etti, paniğe uğrattı. Partide bir dağılmaya, bir çözülmeye yol açtı. Parti üyelerinin sayısı birkaç misli azaldı. Parti faaliyetinden elini ayağını çeken küçük burjuva aydın-

larının birçoğu illegal parti faaliyeti aleyhinde çalışmaya başladılar, birçok gizli teşkilatları likide etmeye, gizli parti faaliyetini durdurmaya muvaffak oldular.

Rus Sosyal Demokrat Partisi 1908 Paris Konferansı'nda Lenin'in teklifiyle, bütün parti teşkilatlarını bu parti aleyhtarı akıma karşı amansız bir savaşa çağırmaya karar verdi. Bazı kimseler, başta Troçki olmak üzere, gerçek inkılapçılarla likidatörlerin parti içinde bir arada kalabileceği, çalışabileceği teorisini öğütlemeye, savunmaya başladılar, uzlaştırıcı bir rol oynamaya çalıştılar. Bu tutumun likidatörleri desteklemekten farksız olduğunu belirten Lenin, onun oportünist içyüzünü açığa vurdu, likidatörlüğü burjuvazinin işçi sınıfı üzerinde tesir ve nüfuzunun bir belirtisi olarak vasıflandırdı.

Bizim Partide likidatörlüğün kökleri eskidir ve daha derindedir. Hemen hemen bütün varlığı boyunca gizli çalışmak zorunda kalan TKP'nin saflarına tesadüfen katılmış, idareciliği ele geçirmiş, işçi sınıfına yabancı unsurlar, likidatörlüğü sistemli bir şekilde beslediler, desteklediler ve Partinin gelişmesine engel oldular. Memlekette irticaın büsbütün azgınlaşması, komünizmle mücadelenin açık bir devlet politikası şeklini alması, komünistlere, ileri unsurlara karşı terörün, baskının şiddetlenmesi, Parti içindeki oportünist ve yabancı unsurların açıktan açığa harekete geçmeleri için elverişli bir zemin hazırladı. Milletlerarası komünizm hareketinde baş gösteren yeni revizyonizm akımı, onlara bir cesaret kaynağı, bir destek, bir sinyal oldu.

Parti içindeki bu anti-leninist hareket bir gerçek değil midir? İttiham, bazı arkadaşların sandığı gibi tek taraflı mı? Partinin bu hayati meselesini çözmek için suçluların mutlaka karşımıza çıkmasını mı bekleyeceğiz? Ya onlar buna istekli değillerse, buna cesaretleri yoksa? Tuttukları yolda yürümekte devam ediyor ve bunda ısrar ediyorlarsa ne olacak? Hayır, ortada canlı vakıalar varken, bu ittiham tek taraflı sayılamaz.

1937'den 1943 yılına kadar TKP'nin merkezden idare edilen teşkilatlı bir faaliyeti olmadığı, mevcut teşkilatların başı boş bırakıldığı bir vakıa değil mi?

Yeraltı faaliyetine geçmesi Parti'ce istendiği halde bunu reddederek 1942 yılında askere giden eski Parti sekreterinin 1943'te değil, 1942'de döndüğünü ve teşkilatlı Parti faaliyetinin bu yılda başladığını Doktor yoldaş istidlalen söylüyor, daha doğrusu öyle zannediyor. Böyle de olsa, işin mahiyeti pek değişmez. Kaldı ki gerçek olan bu değil. Parti içinde ve hatta Parti dışında kendi başlarına çalışan dağınık ve bağımsız Parti grupları her zaman vardı. Bugün de olduğu gibi. Doktor yoldaş 1942 yılında hatta daha da evvel bu gruplardan birindeydi. Bu grup 1943 yılına kadar Parti'ye bağlı değildi, bağımsız olarak çalışıyordu. Bizim teşkilatlı parti çalışması dediğimiz bu değildir. Eli değerse ve imkan bulursa 1944 Ankara Askeri Mahkemesi'nin kararını ve savcılık iddianamesini bir daha gözden geçirmesini Doktora tavsiye ederim. Eski Sekreterin askerden kaçıp İstanbul'a gelmesinin ve faaliyete başlamasının, Sovyet ordularının ufukta beliren zaferinden sonraya rastladığına, bu kararda veya Savcılık iddianamesinde bile işaret edildiğini görecektir.

1941 yılı başlarında veya 1940 yılı sonlarında, Alman-Sovyet anlaşmasının mahiyetini öğrenmek ve Alman ordularının Türkiye'ye taarruzu karşısında komünist partisinin tutumunun ne olacağı hakkında direktif almak üzere Merkez Komitesi'nden bir arkadaşın Komintern'e gönderildiği ve Türkiye'de basılıp dağıtılmak üzere Komintern'ce hazırlanan bir beyanname müsveddesiyle döndüğü, fakat bu beyannamenin basılıp dağıtılmasına eski Sekreterin yanaşmadığı bir vakıa değil mi?

Bazı sözde komünistlerin, Şefik Hüsnü'den direktif aldıklarını söyleyerek Türkiye'de gizli parti faaliyetinin bir hıyanet olduğunu, gizli çalışanların polis ajanı olduklarını sağda solda yaydıkları ve Parti'nin yeniden teşkilatlanmasını ve çalışmasını engelledikleri bir vakıa değil mi?

Bu Parti aleyhtarı faaliyete karşı Merkez Komitesi'nin daha 1947 yılında mücadeleye geçtiği, 1948 yılındaki Parti görüşlerinde likidatörlüğün içyüzünü açığa vurduğu, 1949 yılında Merkez Komitesi tarafından Partililer'e hitaben gizli bir bildiri yayınlanarak likidatör ve provokatörlerin elebaşılarının adlarının açıklandığı bir vakıa değil mi?

O zamanki Teknik Sekreter'in, Parti işlerini sabote etmesi, baltalaması, fraksiyoncu faaliyete geçmesi yüzünden, Teknik Büro'yu ilgilendiren bir kısım işlerin Yüzbaşı Abdülkadir'e verilmiş olması bir vakıa değil mi?

1951 Tevkifatı'ndan biraz evvel, bütün Teknik Büro işlerinin Merkez Komitesi'nden başka bir arkadaşa devredilmesinin bir zaruret haline gelmesi, MK'nin umumi toplantısı beklenmeden buna karar verilmesi bir vakıa değil mi?

Sözü edilen kimselerin, ilk tahkikat sırasında polise açıktan açığa hizmet edenlerle, provokasyonlarına daha sonra Mahkeme sırasında da herkesin gözü önünde devam edenlerle işbirliği yaparak, Partiyi yeniden teşkilatlandıranları, faaliyete geçirenleri sağda solda polis ajanı diye yaymaları bir vakıa değil mi?

Mahkemede Parti'yi temsil edenleri ve kendilerinin ağızlarına bile almak istemedikleri komünist partisini ve komünizm davasını savunanları, gerek mahkeme huzurunda, gerek dışarıda küçük düşürmek için bunların en bayağı ve provokatörce usullere başvurmaktan çekinmedikleri bir vakıa değil mi?

Şefik Hüsnü'nün mahkemede müdafiliğini yapan avukat, kendi küçük kardeşi Hakkı Değmer'di. Bu avukat, 2 Ağustos 1954 tarihli müdafaasında, kardeşinin sadece Jaures'çi bir sosyalist olduğunu uzun uzadıya anlattıktan sonra aynen şunları söyledi: "Gayrı kanuni çalışmayı müvekkilim memleket menfaatlerine uygun görmemiştir." Bu cümle, mahkeme sırasında not tutan Faruk Ural adlı bir arkadaşın not defterinden alınmıştır. İfade ettiği şey, hakikatin ta kendisidir. Ve parti aleyhtarı faaliyetleri sırasında Şefik Hüsnü'den di-

rektif aldıklarını söyleyen ve Parti'ce likidatör, provokatör ilan edilenlerin iddialarını doğrulamaktadır. Avukatın, yazılı müdafaasını daha evvel kardeşine okumadığı, hiç değilse müdafaasını hazırlamadan önce ana hatları üzerinde ona danışmadığı düşünülemez. Böyle bir şey düşünülse bile, bu müdafaanın mahkemede Şefik Hüsnü tarafından reddedilmediği ve ortakları tarafından da benimsendiği bir vakıa değil mi?

Vatan Partisi'nin, likidatörlerin teşviki ve desteği ile kurulduğu, bu Partinin Başkanı olan ve tevkifattan evvelki Parti aleyhtarı faaliyete katılan zatın ayrı bir mahkemede komünist partisinin gizli faaliyetini kabaca yerdiği ve komünizme ulu orta hakaret ettiği bir vakıa değil mi?

1956 Macar olayları dolayısıyla, likidatörlerin baş aleti Mihri Belli'nin İstanbul hapishanesinde açıktan açığa Sovyetler Birliği'ne hücuma kalkışması, Yugoslavya revizyonizmini propagandaya yeltenmesi bir vakıa değil mi?

Nihayet Parti'nin bugünkü durumu ve likidatörlerin bugünkü tutumları bir vakıa değil mi?

Bunlar, memlekette Parti faaliyetinin içinde bulunmuş veya Parti ile yakından ilgilenmiş olan, dışarıda memleketteki Parti işleriyle doğrudan veya dolayısıyla ilgilenmek durumunda bulunan herkesin bildiği vakıaların sadece bir kısmıdır. Gizlilik şartları içinde herkesin bilemeyeceği, vesikalarla, şahitlerle tespiti ve ispatı güç olaylar üzerinde ise ben hiç durmuyorum.

Ortada bu vakıalar varken, ithamların tek taraflı ve şahsi olduğu nasıl söylenebilir? Böyle bir görüş, Parti aleyhtarı faaliyetlerini, anti-Leninist tutumlarını maskelemek için en köklü prensip ayrılıklarına şahsi anlaşmazlık süsü vermeye çalışanların ekmeğine yağ sürmekten başka bir fayda sağlamaz. Vakıalar ortadadır. Hangi şahsi anlaşmazlıktan bahsediliyor? Partiyi her türlü yabancı akımlara, tesirlere karşı savunan, seçilmiş, meşru bir Parti idaresini başarısızlığa uğratmaya, Parti faaliyetini baltalamaya, Partiyi içinden yıkma-

ya, dağıtmaya çalışanlara karşı mücadelede şahsi olan ne var? Partinin idaresini fraksiyonculara kaptırmamak ihtirası mı? Eğer Partinin menfaatleri bunu gerektiriyorsa, bu ihtiras iyi bir ihtirastır. Kaldı ki, bu bir ihtiras değil, bir vazifedir. Haddini bilmek, şüphesiz ki, bir komünistin en iyi vasıflarından biridir. Ama haddini bilmeyenlere haddini bildirmek de bir komünistin vazifesidir.

Likidatörlere karşı mücadelenin kolay olacağını söyleyemem. Zaten burada kolay işler üzerinde pek durmadık. Hedefe varmak için yenilmesi zaruri güçlükler üzerinde durduk. Asıl düşmanla karşı karşıya gelebilmek, kuvvetleri asıl cepheye yığabilmek için, önce yolumuzdaki engelleri yıkmamız, düşmana yardımcı kuvvetleri içimizde yok etmemiz gerek. Elimizde Lenin'in bilenmiş silahı var. Bu silahı iyi kullanmasını bilirsek, güçlükleri yenmeyi kolaylaştırırız. Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarihini tekrar tekrar okumalıyız. O bize rehber olacaktır.

Likidatörlerin Parti içindeki durumları, partililikleri ele alınması gereken bir meseledir. Fakat bu işte şimdilik pek acele etmeye de gerek yok. Alınacak tedbirlerin sırasını beklemekte fayda var.

Bazı arkadaşlar okumak, Marksçı-Leninci bilgilerini artırmak isteğinde bulundular. Bu istek yerindedir. Parti kadrolarının Marksçı-Leninci eğitimi bugün önümüzde her zamandan daha önemli bir vazife olarak duruyor. Elimizde geniş imkanlar var. Fakat bu imkanlardan faydalanabilmek için yine bazı güçlükleri yenmek zorundayız. Memleket dışındaki Parti gruplarının faaliyetlerini daha teşkilatlı, daha verimli, daha rasyonel bir şekilde düzenlemek ve bugünkü şartlar içinde memleket dışında daha faydalı olabilecek Partili arkadaşlarla bu grupları takviye etmek ele alınması gereken önemli meselelerden biridir.

Güçlükleri yeneceğiz, fakat yaşadığımız şartlar içinde kaçınılması zor geçimsizlikleri, olağan aile geçimsizliklerini bir tarafa bırakarak, yoldaşça, komünistçe bir işbirliği ile yeneceğiz.

EKLER

Budapeşte Grubunun Kısa Çalışma Raporu

I. Radyo çalışmamız
   1. Tarihçe
      a. 1956 yılına kadar
      b. 1957 yılından itibaren
      2. Radyo çalışmasıyla ilgili tenkitlerimiz ve müşahedelerimiz
      a. Kendi kendimizi tenkit
      b. Radyo idaresinin bize karşı tutumu
      c. Radyo çalışmasıyla ilgili olarak Partimiz'i tenkidimiz
II. Diğer Parti faaliyetimiz
   1. Eğitim
   2. Partimize faydalı olacağını düşündüğümüz diğer bazı işler

Radyo Çalışmamız

Grubumuza verilen ilk ve en önemli ödev Radyo yayınları olduğuna göre, rapora da Radyo çalışmamızla ilgili açıklamayla başlayalım. Radyodaki yayınları faaliyetimizin daha açık bir şekilde ortaya çıkabilmesi için kısa bir tarihçe yapmak gerekecek.

1. Kısa Tarihçe

a. 1952 yılı Ağustos'undan 1956 yılı 23 Ekim'ine kadar

1954 yılına kadar yayınlarda takip edilen gaye, kabil olduğu kadar Türkiye ile meşgul olan materyal vermek, Türk hükümetinin çeşitli meseleler hakkındaki tutumunu ortaya koymaktı. Fakat bu ikna edici bir şekilde olmaktan ziyade, kaba ifade kullanmak, içimizi bir nevi boşaltmak şeklinde oluyordu. O zamanki genel siyaset de zaten buna müsaitti.

1954 Nisan'ında Budapeşte radyosunda.
Soldan sağa: Arkadakiler: Zekeriya Sertel, Nâzım Hikmet, Necil Togay. Öndekiler: Sabiha Sertel, Bianca, Gün Benderli (Togay), bilinmiyor, Korolowski

Geniş kitleleri elde etmek, kazanmak, kendilerini ikna etmek için ne gibi yollara başvurulacağı meselesi, o zamanki Parti grubumuzda bahis konusu olmamıştı. Bunun sebepleri ise şunlar:

1. Yayınlarla ilgili tespit edilmiş, teferruatlı bir Parti hattından haberimiz olmaması,
2. Parti grubumuzun üst Parti makamıyla gerektiği gibi temasta bulunamaması,
3. Radyo idaresinin yayınları ve çalışmayı gayet sıkı bir şekilde kendi çizdiği hatta göre yürütmekte ısrarı,
4. Radyo işinde hepimizin tecrübesiz olmamız.

1954 yılından sonra yayınlarda belirli bir gelişme görüldü. Bunda Nâzım yoldaşın Budapeşte'ye gelip gerek Radyo idaresiyle, gerekse Parti grubumuzda yaptığı faydalı sonuçlar veren konuşmaların büyük rolü vardır. Aynı zamanda genel siyaset alanındaki değiş-

şiklikler de yayınların daha geniş kitlelere hitap edecek şekilde hazırlanmasını sağlamıştır. Bu arada arkadaşlar da daha fazla tecrübe sahibi oldular. 1956 yılında Radyo idaresinin inisyatifi üzerine ilk müsabaka tahminin üstünde başarılı oldu. 1 200 küsur mektup geldi. Bu müsabaka, yayınların gelişmesinde bir hamlenin başlangıcı oldu. Müsabakanın sonuçları şunlardı.

1. 1 200 küsur mektubun sahibi henüz dinleyici olarak kabul edilemezdi. Çünkü birçok adrese mektup gönderilmiş, hatta bu arada Türk gazeteleri de müsabaka ilanını basarak istemeden bizim propagandamızı yapmışlardı. Fakat ne de olsa geniş bir kitle Budapeşte Radyosu'ndan haberdar olmuştu.
2. Dinleyici mektupları, ülkemizle temasımızı sağladı.
3. Dinleyici mektupları bize bir sürü görüş ve fikir verdi.

Bütün bunlara rağmen önümüze açılan geniş imkanlardan gerektiği gibi istifade edemedik. Parti grubumuzdaki bazı arkadaşlardan gerektiği gibi faydalanma yoluna gidilmedi. Grubumuzda ahenkli ve kolektif çalışma gerçekleşmedi. Bunun zararlarını daima gördük ve duyduk. 1956 yılı 23 Ekimi'nde yayınlar kesildi. 10 Kasım'da yeniden başladı. 10 Kasım'dan 11 Aralığa kadar yayınları Macar arkadaşlar yaptılar. Radyo'daki normal çalışmamıza, grubumuz 3 kişi kalarak 1957 Ocağı'nda başladık.

b. 1957 Ocağı'ndan itibaren

3 kişilik grubumuz gayet güç şartlar içinde çalışmaya başladı. İlk işimiz yayınların durumunu incelemek oldu. Şu kararları aldık:

Yayınlarımızda takip edilecek üç kademeli hedefimiz olacaktır. Gayet tabii bu hedefler birbirinden kesin olarak ayrılmış demek değildir. Fakat birinden diğerine yavaş yavaş ve tedrici olarak gecikecek, icap ettikçe gene geri de dönülerek gayeye varmamız sağlanmaya çalışılacaktır. Nitekim bugün dahi biraz ileride açıklayacağımız bu üç hedefi yerine göre kullanmaktayız.

Birinci hedef:

1. Her şeye yeniden başlayarak Türk dinleyicisine böyle bir yayının varlığını duyurmak.
2. Yayınları legalize ederek geniş yığınları kazanmaya çalışmak.
3. Bunların gerçekleştirilmesi için başvurulacak yollar şunlardı:

a. aksi-inkılabın Türk halkında Macaristan'a karşı uyandırdığı ilgiden istifade etmek.
b. Macar halkı Türk halkının dostudur ve bu Radyo da Macar halkının radyosudur, parolası altında yayınların en geniş kitleler tarafından, onların hiçbir korku ve endişe duymadan dinleyebilecekleri hale gelmesini sağlamak.
c. Buna uygun olarak gerekli yeniliklerin ve programların yapılması.

İkinci hedef:

Geniş dinleyici yığınlarını kazandıktan sonra, dinleyicilere bizim vermek istediklerimizi artırmak. Şöyle ki:

1. Macaristan da eskiden Türk halkı gibi kötü durumdaydı. Sosyalizmin Macar halkına sağladıkları nelerdir? Türk halkı bugün içinde bulunduğu durumda yaşamak zorunda değildir. Bu değişebilir.
2. Buna uygun program ve yeniliklerin yapılması.

Üçüncü hedef:

Macaristan'da sosyalizmin kuruluşunun tanıtılmasıyla, yapılacak endirekt ajitasyon yanında direkt ajitasyona geçilmesi.

1. Türk halkı niçin bu durumda yaşıyor? Bunun sebebi ve sorumluları kimlerdir?
2. Türk halkı buna karşı neler yapabilir, neler yapmalıdır?

1957 yılından 1959 yılına kadar kendi kabiliyetlerimiz ve bize tanınan imkanlar dahilinde bu maddeleri ayrı ayrı gerçekleştirdik. Bu zaman içinde büyük başarılar elde edildi. Çok sayıda mektup al-

dık. Ve mektupların muhtevası günden güne değişerek, dinleyiciler bizim istediğimiz tarafa doğru akmaya başladı. Bu başarıların sebeplerini de şöyle görüyoruz.

1. Parti grubumuzda tam bir ahenk ve kolektif çalışma olması.
2. Seksiyonda tam bir kolektif çalışma olması, buna Macar arkadaşların da katılması.
3. Radyo idaresinin, Radyo içinde kolektif çalışmaya imkan vermesi ve bunu desteklemesi.
4. O zamanki genel siyasi şartların hedeflerimizi gerçekleştirmemize uygun olması, yardım etmesi.

1959 yılı başında grubumuz 1 kişi arttı, bu arada yayınlarımızın saatleri de çoğaldı.

1959'dan bugüne kadar geçen devre Radyo idaresiyle aramızda geçen devamlı mücadeleler, çekişmeler, zaman zaman havanın yumuşaması, zaman zaman ise kopacak kadar gerginleşmesi olayları ile doludur. Bunun sebepleri:

1. Radyo'da iki yıl kadar süren demokrasi ve kolektif hava günden güne azaldı, işleri diktatörce idare yollarına başvurulmaya başlandı.
2. Dünya işçi hareketinde kabul edilen siyasetin tatbikat faslında bu siyaset Radyo idarecileri tarafından gayet dar bir çerçeve içinde anlaşılarak çok defa yayın yapılan ülkenin gerçek şartlarının bir tarafa atılmasına gidildi.
3. Macar Radyosu'ndan yabancı ülkelere yapılacak propaganda ve ajitasyonun teferruat meselelerinde idareciler çok defa birbirinden ayrı görüşlere sahipler.
4. Esasta herkes tarafından kabul edilen prensiplerin yayınlarda tatbikatı sırasında çıkan tenakuz ve ayrılıklar.
5. Türkiye'deki gelişmelerin Radyo'daki idareciler tarafından gerektiği şekilde hesaba katılmaması.
6. Bütün bunlara karşı yayınlardaki gelişmeyi devam ettirebilmek için direnmemiz.

Bütün bu mücadelelere ve aradaki bazı ileri doğru yapılan hamlelere rağmen 1959 yılından itibaren yayınlar—27 Mayıs olayları devresi istisna edilirse—duralama devresine girmiştir. Hatta bazen gerileme göstermektedir. Marat yoldaşın gelip Radyo idaresiyle müteaddit defalar yaptığı geniş konuşmalar durumu kısa bir zaman için düzeltmişse de, pek az bir zaman sonra aynı güçlükler ve anlaşmazlıklar yeni baştan ortaya çıkmıştır. Gerginlik, idarenin bir yoldaşımızı işten çıkartmasına –yani, Parti kanalıyla geri çağırtılmasına—kadar vardı.

Bütün bunlara rağmen, bizi muntazaman dinleyen ve bize inanan geniş bir dinleyici kitlesi mevcut. Yayınlarımız gerileme gösterdiği zamanlarda bile dinleyiciler "belki gene düzelir" düşüncesiyle sabrediyor ve bekliyor. Fakat bizim yapabildiklerimiz, çeşitli yollara başvurarak arada bir hamle kaydetmekten ileri geçemiyor. Yayınların ciddi bir programı, stratejisi ve taktiği yok. Verebildiğimiz günlük materyallere, bir iki programın geçmesine sevinmekten ileri gidemiyoruz.

2. Radyo çalışmasıyla ilgili tenkitlerimiz ve müşahedelerimiz.

a. Kendi kendimizi tenkitlerimiz

1. Mücadelemiz sırasında grubumuz da tamamen hemfikir olarak idareye karşı bir takım taktik hatalara düştük. Bu, gerginliği çok defa daha da keskinleştirdi.
2. Daha akıllıca hareket ederek bazı münakaşaların şahsi bir yola dökülmesini önleyebilirdik.
3. Büyük meselelerin halli uğrunda ufak sayılabilecek meselelerden fedakarlık etmek gücümüze gitti, bunu beceremedik.
4. İdareye karşı –yapılmamasının daha doğru olacağını sonradan anladığımız- bazı sert tenkitler yaptık.
5. Zaman zaman Budapeşte Radyosu'nun bir devlet radyosu olduğunu unutacak şekilde hareket ettik.

b. Radyo idaresinin bize karşı tutumu

Kanaatimize göre Radyo idaresi şu görüşle hareket ediyor:

1. Türk Partisi Budapeşte Radyosu'na muhtaçtır. Burada çalışan arkadaşlar bu işi bir Parti vazifesi olarak yapmakta ve böylece ülkelerine hizmet ettiklerini bilmektedirler. Bu yayının kapanmasının kendi partileri için zararlı olacağını biliyorlar. Binaenaleyh biz ne dersek onu yapmak zorundadırlar. Bu görüşle hareket eden idare şu şekilde konuşmaktadır: "Ben senin amirinim, sen benim memurumsun. İşine gelmezse çek git ve bir daha da geri dönme"

2. Radyo idarecileri, Türkiye'yi, Türk meselelerini Türk yoldaşlardan daha iyi bildikleri kanaatindedirler. Birçok defa bizim ileri sürüp de onların bütün münakaşalara rağmen kabul etmedikleri fikir ve tekliflerin doğruluğunu, ileride olaylar gösterdiği zaman, bu sefer üstünlüklerini sağlamak için başka yollara başvurmaya başladılar. Elde ettikleri bazı enformasyonları bizden gizlemek, zamanında haber vermemek, Türkiye'den gelenlerle –elçi, vs.- bizleri görüştürmemek gibi.

3. Kendi istek ve iradelerini kabul ettirmek, zorlamak için kolektif çalışmayı canları istediği zaman herhangi bir bahaneyle kaldıracak, seksiyon toplantılarını dahi kendi tayin ettikleri bir müddet boyunca yapmayacak şekilde tedbirler almaktadırlar.

4. Prensip bakımından her ne kadar idareyle aramızda anlaşma mevcutsa da tek tek materyal ve programların gidebilmesi, o programı kontrol edenin şahsi görüşlerine, düşünce tarzına, programı hazırlayanla arasında mevcut şahsi münasebete, hatta çok defa keyfine bağlıdır.

5. Birçok materyal ve programların verilmesi prensip olarak kabul edildiği halde, idare tarafından uzatılmakta, sürüncemede bırakılmaktadır. Misal: Radyo oku...

c. Radyo idaresiyle ilgili olarak Partimiz'i tenkidimiz

Radyo çalışmamızı istediğimiz gibi yürütebilmemizde karşımıza

çıkan engellerden biri de Partimiz ile olan temasımızın gayet az olmasıdır.

1. Parti temsilcimizle temasımız senede bir, en iyi halde iki defa oldu.
2. Partimiz'in siyasetini ancak genel hatlarıyla tanıyoruz.
3. Partimiz'in çeşitli meseleler hakkındaki görüşlerini bilmiyoruz. Bunun eksikliğini 27 Mayıs olayları ve seçimler sırasında gayet yakından duyduk. Bilhassa seçimler sırasında kanaatimize göre Parti'nin görüşlerini geç öğrendik. Zamanında bilmemiz çok daha faydalı bir ajitasyon ve propaganda yapmamızı sağlayabilirdi.
4. Partimiz'in Radyo idarecileriyle daha yakın ve sıkı temas sağlaması kabil olsaydı, yayınlarımızın hazırlanışı bakımından daha başarılı sonuçlara erişebilirdik.
5. Parti temsilcimizin Radyo idaresiyle her konuşmasından sonra yayınların muayyen bir hattı, stratejisi beraberce çizildi. Fakat bir müddet sonra bundan hiçbir şey kalmadı. Partimiz Radyo idaresiyle bir sonraki temasında bu işi daha sıkı olarak tutsaydı, belki daha faydalı sonuçlar elde edilebilirdi.

Diğer Parti faaliyetimiz

Grubumuzun çalışmasının büyük bir kısmını hemen de hepsini Radyo faaliyeti işgal etti. Toplantılarımızın başlıca konusunu daima Radyo işleri, tutulacak hat, münakaşalar vs. doldurdu. Bunun dışında yaptığımız faaliyetlerin gayet kısır ve verimsiz kaldığını kabul etmemiz ve bu bakımdan kendi kendimizi gayet sert bir şekilde tenkit etmemiz gerek. Grubumuzun Radyo işleri dışındaki faaliyette gevşek ve hareketsiz kalmasının sebeplerini şöyle görüyoruz:

1. Radyo idaresiyle yapılan mütemadi çatışmaların hepimizi son derece sinirli hale getirmesi, yıpratması, bezdirmesi.
2. İşin oldukça monoton bir hal almış olmasının inkılapçı heyecanımızı törpülemesi.

3. Yıllardan beri yaptığımız ve büyük mücadeleler sonunda gerçekleştirebildiğimiz bu işin hepimizde yaratmış olduğu yorgunluk, bıkkınlık ve artık çok defa yaptığımız işten heyecan duyamayacak hale gelmemiz.
4. Partimiz ile olan temasımızın zayıf, seyrek ve tatminkar olmamasının heyecanımızı daima istim üzerinde tutamaması.
5. Çeşitli şahsi güçlükler (maddi, ailevi vs.)

Bütün bu sebeplerden ötürü grubumuz gevşekliğe düştü. Her parti toplantısında büyük bir heyecanla oturup kararlar aldıysak da bunları gerçekleştirebilecek maddi ve manevi kuvveti bulamadık. Bunun üzüntüsünü daimi olarak çekmekteyiz.

Her toplantımızda Türkiye meselelerini münakaşa etmek, elde ettiğimiz bilgiyi toplayarak bir görüşe sahip olabilmek, bazı meseleler üzerinde incelemeler yapmaya çalışmak gibi faaliyetler dışında ve Radyo işleri dışındaki Parti faaliyetimizi şu iki grupta toplayabiliriz:

1. Eğitim

Eğitim sahasında birçok defa çeşitli çalışmalara başladık. Hepsi bir müddet devam ettikten sonra yarıda kaldı. Pek az müşterek çalışmayı sonuna kadar yürütebildik. Parti grubumuz bu bakımdan gayet az iş yapmış, arkadaşların gelişmesi ancak ferdi şekilde yapabildikleriyle kalmıştır.

2. Partimize faydalı olacağını düşündüğümüz bazı işler

Radyo'ya gelen ilginç mektupların bir kısmının kopyasını muntazaman "Bizim Radyo"ya gönderdik. Aynı şekilde dinleyici adreslerini de gönderdik (aramızdan bir arkadaşın eksilmesi bu faaliyeti de durdurdu). Gerek Türkiye'de, gerekse dışarıda çalışma bakımından çok faydalı olacağını tahmin ettiğimiz bir istatistik üzerinde çalışmaya devam ediyoruz (Raporun ikinci kısmında bu hususta geniş bilgi verilmiştir).

Budapeşte Grubunun Teklifleri

I. Türkiye hakkında görüşümüz
   1. Siyasi alanda
   2. İktisadi alanda
   3. İdeolojik alanda
   4. Sosyalist ülkelere karşı gösterilen ilgi alanında

II. Gerek dış, gerekse iç faaliyette faydalı olabileceğini tahmin ettiğimiz bazı istatistik bilgi

III. Parti faaliyetiyle ilgili düşünce ve tekliflerimiz
   A. Türkçe yayın yapan radyolarla ilgili olarak
      1. Budapeşte Radyosu
      2. Moskova Radyosu
      3. Bükreş radyosu
      4. Sofya Radyosu
      5. Bizim Radyo
   B. Diğer Parti faaliyetleriyle ilgili tekliflerimiz
      1. Parti üyeleriyle çalışmalar hakkında
      2. Basın-yayınla ilgili
      3. Yurt dışındaki ve bilhassa Batı Almanya'daki Türkler arasındaki çalışma ile ilgili olarak

I. Türkiye hakkında görüşümüz

Türkiye'den dışarıda kaldığımız zaman boyunca ülkedeki gelişmeleri kaynaklarımızın gayet belirli ve sınırlı olmasına rağmen yakından takip etmeye çalıştık. Burada görüşümüzü açıklarken üzerinde durmak istediğimiz konu ilk planda, genel olarak bilinen olayları ve görüşleri tekrarlamaktan ziyade, pratik olarak ve özellikle yayınlar bakımından faydalanılabileceğini zannettiğimiz bazı noktalara işaret etmek, dinleyici mektuplarının dikkatli bir şekilde incelenmesinden

sonra ortaya çıkmış bazı hususlara dikkati çekmektir. Zaten bu noktalar aynı zamanda Türkiye olaylarını takip ederken çıkardığımız sonuçlara da uymaktadır.

Bununla ilgili olarak son on yıllık tecrübemiz şunu göstermekte ki, Türkiye'de geçen bu on yıl içinde gayet büyük bir değişiklik ve gelişme oldu. Bu yalnız ülkenin siyasi ve iktisadi durumunda değil, aynı zamanda halk tabakalarının düşünce, hareket ve görüşlerinde de kendini gösteriyor. Aldığımız enformasyonlara, bilgiye ve olayları elimizden geldiği kadar yakından takip etmeye gayret edişimize rağmen, bu değişiklik ve gelişmeyi bütün yönleriyle görebilmiş, anlayabilmiş ve izah edebilmiş değiliz. Buna rağmen bütün deliller şunu gösteriyor ki, bu değişme bizim tahmin ettiğimizden çok daha fazla. Bu değişiklikleri biz bilhassa son 6 yıl içinde dinleyicilerimizle olan bağlarımız vasıtasıyla takip edebilmekteyiz. İster tek tek şahısların mektuplarındaki, ister yığının mektuplarındaki karakter ve görüş değişikliği, öyle zannediyoruz ki bu meseleyi konkre olarak açıklamamıza yardım edecek. Gayet tabii bu değişme birden değil yavaş yavaş olmuş fakat bilhassa son iki yıl içinde yukarıya doğru büyük bir hamle yapmıştır.

1. Siyasi alanda

Son altı yıl içinde ve bilhassa son iki yıl içinde dinleyicilerin siyasi olaylara karşı gösterdiği ilgi ve tepki son derece arttı. Bu ilgi gerek Türkiye'nin iç siyasetine, gerekse milletlerarası olaylara karşı gösterilmektedir. Dinleyicilerin büyük bir çoğunluğu gittikçe daha aydın bir şekilde, Türkiye'nin iç siyasetinin, Türkiye'nin dış siyasetine bağlı olduğunu ve bunun da milletlerarası siyasete bağlı olduğunu görmeye başlamışlardır. Gerek Türkiye'nin iç siyaseti, gerek dış siyaseti, gerekse milletlerarası siyaset hakkında çeşitli sorular soruyorlar, mektuplardaki soruların çoğunluğu gittikçe artan bir hızla siyaset alanına dökülmeye başlıyor. Amerikan dünyasının ve hür dünyanın içyüzünün ne olduğunu görüp anladıklarını dinleyiciler ifade

ediyorlar ve bilhassa Amerikan düşmanlığı gerek kitle halinde, gerekse şahsi nefret halinde büyük bir hızla gelişiyor. Bize düşmanca bir ifadeyle yazılan mektuplar ise, diğer mektupların yanında ağıza bile alınmayacak bir azınlık teşkil etmekte. Milletlerarası bakımdan en ziyade ilgi konusu olan meseleler hakkında dinleyici açıkça, çekinmeden ve çok defa müspet olarak fikrini ifade ediyor. (silahsızlanma, barış içinde yanyana yaşama, barış ve harp, sömürgecilik, nükleer silahlar, v.s. gibi meselelerde)

61-62 yılında gelen mektuplardan bu hususla ilgili sorulardan örnek:

Belçikanın sonu ne olacak? Kıral Badouin balayı seyahatını neden yarıda bıraktı? Eisenhover istifa etmeyecek mi?

Yassıada mahkemesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu muhakemenin sonu nasıl bitecek? Hak yerini bulacak mı?

Gürselin siyaseti hakkında çeşitli görüşler: Biz Gürselden böyle beklemiyorduk, bizi aldattı.

Cemal Gürseli vurdular mı, yoksa korkudan mı hasta?

Gürsel İsmet Paşaya iktidarı teslim edecek mi?

Seçim olursa hangi parti kazanacak?

Cezayir halkının davasını kazanmasına hangi sebepler engel oluyor?

"Bizim Radyo" hakkında çeşitli sorular

Silahsızlanma gerçekleşebilir mi? Barış içinde yanyana yaşama ebedi olabilir mi? Buna kapitalistler yanaşır mı?

İnönünün "basın, şikayet ve felaket konusudur" demesine ne dersiniz? İnönünün memleketi uçurumdan kurtarabileceğine inanıyor musunuz?

Türk halkı amerikalılardan kurtulmak için ne yapmalı?

Türkiyenin akibeti ne olacak?

Koreye Türk askerleri gönderilmesi kararını imzalayan İnönü değil mi? 33'leri vurduran o değil mi?

Gürsel bitaraf mı, amerikan uşağı mı?

Bunlar bize doğrudan doğruya bize sorulardan alınan bazı örneklerdir. Bunların dışında dinleyiciler bu meseleler ve diğer başka meseleler hakkında kendi fikirlerini uzun uzun bildirmektedir. "Mikrofon Sizin", "Posta Kutusu" ve diğer programlarda kullanılan bu mektuplardan örnekler de ayrıca mevcuttur.

2. İktisadi alanda

İktisadi alanda da hiç değilse siyasi alanda olduğu kadar büyük bir değişiklik göze çarpmakta. Dinleyicilerin büyük bir kısmı, içinde bulundukları iktisadi sıkıntıların sebebini her gün biraz daha açık olarak hükümetin siyasetine bağlamaya, hükümeti sorumlu tutmaya başladılar. Son zamanlarda dinleyiciler arasında "Amerikan yardımı, Türkiye'nin iktisadi durumu ve bundan çıkış yolları" hakkında ciddi tartışmalar yapılmakta. Amerikan yardımının içyüzünü dinleyiciler, kendi mektuplarıyla açıklıyorlar. Bunlar hakkında örnek de "Mikrofon sizin" dosyasında bulunmaktadır.

İktisadi meselelerle ilgili sorulardan bazı örnekler:

Türkiye neden Amerika'dan buğday almak zorunda? Ziraat kolektifleri olsa buğday ihtiyacını karşılayamaz mı?

Bir ülke iktisaden nasıl kalkınabilir? Zorbalıkla mı yoksa planlı ekonomiyle mi?

Amerika Türkiye'ye neden para hibe ediyor? Bu paraları biz ödemeyecek miyiz?

İlk grev dünyada ne zaman yapıldı? Bugüne kadar mana itibariyle en büyük grev nerede, ne zaman yapılmıştır?

Türkiye ile müttefikleri arasındaki petrol münasebetleri ne durumdadır?

3. İdeolojik alanda

Dinleyiciler arasında siyasi ve iktisadi alanda olduğu kadar büyük olmasa da ideolojik alanda da göze çarpar bir değişiklik var. Komünizm ve sosyalizmi tanımak için çeşitli sorular sorulmakta, bunlar

Saldan sağa: Yılmaz Gülen (Atilla), Yıldız Sertel, Gün Benderli (Togay), Nâzım Hikmet, Kolarowski, Anjel Açıkgöz (Merih)

en iptidai konulardan en karmaşık konulara kadar yayılmaktadır (komünizmde çocukların ailelerinden alınıp alınmamasından, Çin'de komunaların işleyişine kadar). Hatta dinleyiciler arasında son zamanlarda bilhassa "Mikrofon sizin" programına gönderilen yazılarda "Türkiye'deki durumdan tek çıkış yolu sosyalizmdir" fikirleri bile belirtiliyor.

İdeolojik meselelerle ilgili sorulardan bazı örnekler:

Komünizm ve sosyalizm hakkında bilgi.

Türkiye'de komünizm [komünist partisi, olmalı] hangi yıllarda kuruldu? İlk kurucusu kimdir, nasıl gelişti?

Marks, Engels, Lenin'in hayatları. Komünizm, sosyalizm, mülkiyet müsavatı ne ifade eder?

Sovyetler Birliği, Çin ve Arnavutluk arasındaki ideolojik farklar nelerdir?

4. Sosyalist ülkelere karşı gösterilen ilgi alanında

Sosyalist ülkelere ve Sovyetler Birliği'ne karşı düşmanca tutum son derece azaldı. Bunun yerine bu ülkelerde olup bitenleri, gelişmeyi öğrenmeye karşı büyük bir ilgi ve merak fark edilmekte. Dinleyiciler bu hususta sordukları soruları, şüpheyle ve yalanlamak isteyerek değil, inanarak, güvenerek soruyorlar. Sosyalist ülkelerdeki meselelerle meşgul olurken çok defa kendi durumlarından hareket ediyorlar ve kendi durumlarındaki kötülüğün de sebeplerini gittikçe daha açık bir şekilde kavramaya başlıyorlar.

Bu hususstaki sorulardan örnekler:

Sosyalist ülkelerde işçilerin hayatı, yaşamaları, imkanları

Macaristan'ın çeşitli sosyal kuruluşları hakkında çeşitli sorular

Türkiye'de geçim güçlüğünden evlenemez hale geldik, Macaristan'da işçiler, köylüler rahatça evlenebilirler mi?

Macaristan'da seçimler nasıl yapılır? Türkiye'de bir sürü şeyler vaat ederler sonra hiçbirini tutmazlar.

İkinci beş yıllık plan sonunda Macaristan'da sosyalizm yüzde 100 kurulacak mı?

Macaristan'da işçiler, sendikalarından nasıl faydalanıyorlar?

Macaristan'da cemiyet ve Parti faaliyetleri nasıldır?

Rusya'da komünistlik nasıldır?

Macaristan'da işsizlik var mı?

Burada ilgi çeken noktalardan biri de bu soruları soranların basit insanlar, işçiler, köylüler olması, komünist olmayanlar tarafından gelmesi.

Sonuç: Bütün bunlardan bazı sonuçlara vardık. Tabiatıyla bu sonuçlar, Türkiye'deki hareketin gelişmesiyle uygunluk halindedir.

1. Halkın taleplerindeki gelişme çok büyük. Kendi hayatıyla ilgili çeşitli meselelerde kendisini haklı görüyor ve bunu savunuyor.
2. Dinleyici yalnız düşünmekle kalmıyor, düşündüğünü ifade etmekten ve hakkını istemekten çekinmiyor.

3. Dinleyici çok defa Türkiye'de kendi dertleriyle meşgul olacak bir makam olmadığını bildirerek, bize müracaat ediyor, dertlerinin Radyo kanalıyla yayınlanmasını istiyor.
4. Dinleyici tabakaları arasında gruplar ve dolayısıyla teşkilatlanma artıyor. Çok defa dinleyiciler yayınları birlikte dinliyorlar, birbirlerine tavsiye ediyorlar, okullarda sınıflar halinde, köylüler kahvelerde hep birlikte dinliyorlar. Gelen mektuplarda 50-100-300 imza olduğu az değil.
5. Dinleyiciler, yayınlar vasıtasıyla birbirlerini tanımaya, birbirlerinin adreslerini istemeye ve mektuplaşmaya başladılar. Yayınları birbirlerine anlatıyorlar ve haber veriyorlar.
6. Mevcut legal imkanları akıllıca kullanmaya başladılar, "Mikrofon sizin" gibi.
7. Çeşitli tabaka ve coğrafi bölgelerden olan dinleyicilerin aynı mesele ve dertleri ortaya atmaları sıklaştı.

Bu müşterek menfaatlerden istifade ederek, bu menfaatleri birbirine bağlayarak bir cephe kurabilme imkanı var. Ve önümüzde duran şu devre içinde, yani Türkiye'deki bugünkü şartlar içinde, bundan azami istifade etmek gerektiği düşüncesindeyiz.

II. Gerek dış, gerekse iç faaliyette faydalı olabileceğini tahmin ettiğimiz bazı istatistik bilgi

Elimizde dinleyicilerin isim, adres—yazmışlarsa meslek, yaş—ve bulundukları şehirleri gösteren, ayrıca ilgilendikleri konulara işaret eden 12 bin kadar karton mevcut. Bu aşağı yukarı 30 bin isim demektir. Türkiye'nin çeşitli vilayetlerinden gelen mektuplardan yapılan bu kartonların dikkatli bir şekilde incelenmesi ortaya gayet faydalı ve birçok bakımdan istifade edilebilecek bilgi çıkarmaktadır. Bu kartonları şehir şehir tasnif edip, mektuplardaki verilere dayanarak yapılacak istatistikler çeşitli şehirlerde dinleyici tabakalarının nasıl toplandığını, grupların nasıl teşekkül ettiğini, hangi meslekten

kimselerin ne konularla ilgilendiğini, dinleyiciler arasında ne derece temas olduğunu, ne kadar ileri düşünceli insan olduğunu ve buna benzer daha birçok hususu aydınlatmaktadır.

Bu geniş istatistik işine bir müddetten beri başladık, fakat azlık olduğumuz için gayet yavaş bir şekilde yürütebiliyoruz.

Burada ek olarak bir tek şehirden çıkarılmış istatistik örneğini sunuyoruz. Bu örnek dahi henüz tam şeklini almış durumda değildir.

III. Parti faaliyetiyle ilgili düşünce ve tekliflerimiz

A. Türkçe yayın yapan radyolarla ilgili olarak

1. Budapeşte Radyosu

Budapeşte Radyosu her şeyden önce "Bizim Radyo"nun ajitasyon yayınlarına paralel olarak siyasi okul ödevini yerine getirmelidir. Bunu yerine getirmek için:

a. Dinleyicinin siyasi, iktisadi, sosyal ve ideolojik meselelerine doğrudan doğruya cevap vermek, bunu kabil olduğu kadar öğretici, uzun vadeli, kademeli ve geniş olarak yapmak.
b. Dinleyicinin hissettiği ve hissetmediği ihtiyaçlarını karşılamak.
c. Dinleyicilerin, dolayısıyla halkın kabil olduğu kadar geniş bir cephede birleşebilmesine, teşkilatlanmasına, menfaatlerinin birleştirilmesine ve mücadeleciliklerinin artmasına gayret edilmelidir.

Bunun yolları neler olabilir:

Dinleyicilerin sordukları sorulara kaçınmadan, doğrudan doğruya cevap vermek.

Söylediklerimizde ve ifademizde gayet açık ve samimi olmak. Dinleyicinin bize inanmasının en büyük şartlarından biri, bizim daima doğru söylememiz, hataları kabul etmemiz, yukarıdan atmamamız, mütevazı olmamızdır.

Dinleyicileri her yönde aydınlatıcı ve yetiştirici programlar tertip etmek (Radyo okulu gibi).

Macar halkının eski hayat şartlarını ve mücadelelerini anlatarak Türk halkına örnekler vermek. Bu arada Macaristan'daki tek cephe faaliyetinden geniş bir şekilde bahsederek. Halkın menfaatlerinin nasıl birleşmiş olduğunu, mücadelelerini eskiden nasıl yürüttüklerini göstermek.

Ayrı ayrı halk tabakalarına hitap etmeye önem vermek.

Sosyalizmin başarılarını anlatarak, sosyalizmin halka neler kazandırabileceğini canlı bir şekilde göstermek.

Dünya işçi, köylü ve aydınlarının, dünya emekçilerinin mücadelelerini nakledip, onlardan örnekler vermek.

Halkların bağımsızlık mücadelelerini anlatmak ve bağımsızlıklarına yeni kavuşan ülkelerin durumundan bahsetmek.

Türkiye'de geçen olaylara zamanında ve yerinde müdahale etmek (seçimler vs. gibi önemli olaylarda zamanında, erkenden geniş ajitasyon ve propaganda faaliyetlerine başlamak.

Dinleyicilere açıkça konuşmak imkanını veren ve bize de olaylara direkt olarak müdahale etmemiz imkanını sağlayan legal imkanları artırmak. Bunları daha akıllıca sevk ve idare etmek ("Mikrofon sizin" programı gibi).

Bütün bu noktaları gerçekleştirmek için eski programlar yanında yeni programlar da bulmak, muhteva yanında şekle de önem verilmesi gerektiğini göz önünde bulundurmak.

Bütün bunların bir kısmı gerçekleştirilmekte fakat bazılarının çözümünde karşımıza, raporun birinci kısmında anlatmaya çalıştığımız idari engeller çıkmaktadır. Böyle bir planın genel strateji ve taktiğinin çizilmesi şarttır.

Bütün bunların gerçekleştirilmesine dinleyicilerle aramızdaki şahsi münasebetlerin artmasının, mektuplaşmanın geniş ve muntazam bir hale girmesinin de önemi büyüktür. Bu bakımdan kabilse bu işe de önem verilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması (fazla iş arkadaşı) doğru olur.

Budapeşte Radyosu'ndan gerekli bir şekilde istifade edilmesi imkanlarının sağlanması için idarecilerle Partimiz arasında sık, hem temel, hem de teferruat bakımından yapılacak konuşmalar herhalde faydalı olur.

Buradaki yayınların daha faydalı bir şekilde yapılabilmesi için, burada çok çeşitli mücadeleler sonucunda yıpranmış olan arkadaşların değiştirilmesinin, kadronun taze kuvvetlerle yenilenmesinin en büyük şartlardan biri olduğu kanısındayız.

2. Moskova Radyosu

Moskova Radyosu'nun Türkiye bakımından önemi kanaatimize göre gayet büyüktür. Bu Radyo'nun her şeyden önce Türkiye'de devamlı olarak dinlenmesinin sağlanması lazım. Moskova Radyosu, iyi bir programla çalışacak olursa, gayet faydalı olabilir. Kanaatimize göre, Moskova Radyosu'nun ödevi her şeyden önce Sovyetler Birliği'nin hayatını tanıtmak olmalıdır. Bu hususta tekliflerimizi kısa maddeler halinde bildiriyoruz.

a. Sovyet Cumhuriyetleri'nin ayrı ayrı tanıtılması (Türkiye'nin durumu göz önünde bulundurularak, bilhassa canlı röportajlar kanalıyla yapılmalı, Türkçe konuşanlardan faydalanılmalı).
b. Moskova Radyosu'nun çeşitli yollara ve programlara başvurularak Türkiye'de, Budapeşte Radyosu'nun olduğu gibi, legalize edilmesi. Bunun için şu yollara başvurulabilir:
   - Yayınlarda kullanılan dilin daha mütevazı olması, daha az iddialı olması, halkın seviyesine daha fazla inebilmesi.
     Sovyet ve Türk halklarının tarihi dostluğunun beslenmesi.
     Çeşitli müsabakalar tertip edilmesi.
     Sovyetler Birliği'ndeki genel teknik gelişmelerin tanıtılması.
     Spor hareketlerine önem verilmesi, büyük spor karşılaşmalarının yayınlanması.
     Dinleyici isimlerinin okunması şartıyla—bu isimler ve so-

rular fiktif olsa da—posta kutularının yapılması, buna önem verilmesi.

Gayet samimi ve dostça bir dil kullanmak.

c. Sovyetler Birliği'ndeki muazzam kuruluşlar Türkiye halkına geniş ve etraflı bir şekilde anlatılmalıdır.
d. Sovyet halkının günlük hayatı, çalışması, yaşayışı canlı bir şekilde gösterilmelidir.
e. Sovyetler Birliği'nin çeşitli ülkelere yaptığı iktisadi yardımlar üzerinde önemle durulmalı.

Bütün bunlar gayet kısa bir şekilde sunduğumuz teklifler. Bir hayli düşündüğümüz bu mesele hakkında geniş ve konkre [somut] teklifler de sunabiliriz.

3. Bükreş Radyosu

Kanaatimize göre Bükreş Radyosu yeter derecede faydalı olamıyor. Bunda Bükreş Radyosu'ndaki idareci arkadaşların tutumları çok büyük rol oynamaktadır. Bu şartların değiştirilmesine imkan olup olmadığını tabii bilmiyoruz. Fakat bu hususta en ufak bir imkan ve ümit varsa bunu gerçekleştirmek üzere konuşmalar yapılmasının uygun olacağı kanaatindeyiz. Eğer Bükreş Radyosu'nun profili ve mevcut şartlar hiçbir şekilde değişmeyecekse, oradaki arkadaşları daha faydalı işlerde kullanmak imkanlarının araştırılmasının faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

4. Sofya Radyosu

a. Türkiye'ye yapılan yayınlar:

Bu yayınlar hakkında ve orada mevcut şartlar hakkında çok az bilgimiz var. Fakat Sofya Radyosu'nun dış yayınlarını da daha faydalı bir hale getirebilmek imkanlarının aranması herhalde iyi olur. Eğer mevcut şartlar müsait değilse ve bunları değiştirmeye de imkan yoksa belki Sofya Radyosu'nun diğer tecrübelerden istifade etmesi sağlanabilir. Bu hususta belki Bulgar yoldaşların yardımı istenebilir.

b. Bulgaristan Türkleri'ne yapılan yayınlar:

Bu yayınların çok faydalı bir şekilde yapılabileceğini, bunlardan çok fazla istifade edilebileceğini düşünüyoruz. Bu yayın tamamen memleket içi bir yayın olduğuna ve dili de Türkçe olduğuna göre, bu alanda istifade imkanları çok büyük olabilir. İyi bir şekilde teşkilatlandırılacak bu yayınların Türkiye halkına yapacağı yardım, tahminimize göre sınırsız olabilir. Bu mesele üzerinde düşünülmesi ve imkanların araştırılması herhalde iyi olacaktır.

5. Bizim Radyo

Bizim Radyo'nun Türkiye'de ne derece önemli rolü olduğunu Budapeşte Radyosu'na gelen mektuplar da bir kere daha göstermektedir. Grubumuz, Bizim Radyo'nun çalışmalarıyla ilgili olarak da birçok defa konuştu. Çeşitli sonuçlara varıldı. Bu arada çeşitli teklifler ileri sürüldü. Bu tekliflerin burada tekrarlanmasının faydalı olabileceğini umuyoruz.

a. Yayınlarda takip edilen siyasetle ilgili olarak

1. Bizim Radyo'nun geniş bir siyaset takip etmesi, her tabakayla ve bunların dertleriyle ayrı ayrı meşgul olması ve bunları geliştirerek ayrı ayrı tabakalar arasındaki müşterek menfaatleri daha geniş olarak işlemesi üzerinde durması.
2. Bizim Radyo'nun kullandığı şiar olan "Kurtuluş Cephesinde Birleş" meselesinde daha fazla yol göstermeye, örnekler vermeye, halkın bu cephede pratik olarak nasıl birleşebileceğini çok daha fazla anlatmaya, açıklamaya ihtiyaç var. Çeşitli teşkilat yolları ve usulleri daha konkre olarak gösterilmeli.
3. Bizim Radyo'nun inkılabın başladığı ve yürümekte olduğu bir memlekete yayın yapmadığının gözden uzak bulundurulmaması. Buna göre her meselede halkı daimi bir şekilde ayaklandırma halinde bulundurmak, gergin bir halde tutmaya gayret etmek bir müddet [iki sözcük okunamıyor]

nucu vermeyebilir. Gereken önem verilmez, hatta halka bıkkınlık gelebilir. Binaenaleyh heyecanı arttıracak ve gevşetecek devirlerin daha iyi bir şekilde hesaplanması gerekir.

4. Bizim Radyo'nun taktiğine daha fazla önem vermesi, önüne kısa hedefler de alması, bunların gerçekleştirilmesi için de mücadeleyi sevk etmesi.
5. Bazı meselelerde dinleyiciye düşünme imkanının daha geniş olarak sağlanması, sonuçları dinleyicinin kendisinin çıkarmasına gayret edilmesi faydalı olur.

b. *Üzerinde düşünülmesinin faydalı olacağını sandığımız bazı konular hakkında*

1. Bizim Radyo'nun muhteva yanında şekle de daha fazla önem vermesi, şeklin küçümsenmemesi gerekir.
2. İşçilere çeşitli legal mücadele yolları göstermek. Mesela bunu gerçekleştirmek için "bir avukat veya bir sendikacı konuşuyor" başlığı altında, İş Kanunu'nun çeşitli maddelerini tanıtarak, işçilerin legal mücadelelerini geliştirebilmek amacıyla kanun dahilinde yapılabilecek mücadeleleri anlatmak.
3. Dünyada çeşitli ülkelerde yapılan grev, yavaş grev, boykot usulleri hakkında bilgi vermek. Bunlar teşkilatlanmaya da yardım edebilir.
4. Türkiye'deki çeşitli olayların daha yakından, daha iyi incelenmesi. Mahalli güçlüklere önem vererek o sahalarda da yol göstermek. Ufak meselelerin de üzerinde durmak (Mesela: Fındık müstahsili güç durumda).
5. Çeşitli hareketlerde genel olarak tavsiye ve nasihatlerde gecikmemek.
6. Bugünkü şartlar içinde de işçinin, köylünün, çeşitli halk tabakalarının hayatının daha iyileşebilmesi için neler yapılabileceği hususunda kendilerini aydınlatmak. Konkre tav-

siyeler ve açıklamalarda bulunmak (Mesela, köylü meyvesini nasıl korusun, bölgesini ağaçlandırsın vs.). Bunlar geniş halk tabakalarını Radyo yayınlarına daha fazla bağlamaya da yardım eder. Gayet tabii bütün bunlar eğer teknik imkanlar mevcutsa yapılabilir.

7. Türkiye'de Amerikalılar'ın yaptıklarından, yabancı sermaye akınından daha konkre olarak bahsetmek.
8. Sivrilmiş bazı kimselerin geçmişi ve bugünü hakkında açıklamalar yapmak.
9. Türkiye'deki sanat hareketlerine, ileri sanatçılara ve bazı tarihi olaylara daha fazla yer vermek. Sanatçıların dertlerini de halkın dertleri ve mücadelesiyle bağlamak.

c. *Teknik bakımdan*

1. Yayınların gücünün artırılması.
2. Günlük beş yayından hiç değilse bir tanesinin farklı olması. Yani günde hiç değilse iki ayrı yayın yapılması.
3. Bilhassa yorumlarda kullanılan ifade ancak siyasetle yakından uğraşanların anlayabilecekleri ifadedir. Bundan kabil olduğu kadar kaçınmak.
4. Yorumların –mahiyetine göre- arada bir başka sese okutulması.
5. Yayınlarda genel olarak birden fazla ses kullanılması.
6. Haberlerin (iç haberlerin) daha fazla ve daha taze olmasının kabilse sağlanması. Haberlerin yorumlu olarak verilmesi gayet iyi. Fakat bazen bu yorum o kadar uzuyor ki, haberin mahiyetini unutturuyor. Kabilse bundan kaçınmak, haber yorumunun kısa olmasına gayret etmek.
7. İbiş ile Memiş, Bizim Radyo'dan Bizim Mehmet Seslenıyor gibi programların artırılması.
8. Arada bir bazı olayların yorumunu kabilse skeç gibi radyofonik usullere başvurarak yapmaya gayret etmek.
9. Dinleyicilerin Radyo'yu temiz olarak dinleyebilmeleri

için arada bir bazı teknik tavsiyelerde bulunmak (pratik tavsiyeler).

10. Bütün bunların gerçekleştirilebilmesi için gerekiyorsa Bizim Radyo kadrosunun genişletilmesi imkanlarını araştırmak.
11. Bizim Radyo'nun Budapeşte'ye yazan dinleyicilerden ve dinleyicilerin ileri sürdükleri meselelerden istifade edebilmesi. Bu hususta konkre teklifimiz şu: *Bize gelen mektupları olduğu gibi kopya etmek ve bizim hazırladığımız gibi karton hazırlamak üzere arada bir, bir arkadaş buraya gelip bir müddet kalabilir. Böylece Bizim Radyo'nun kartonları da Budapeşte'ye paralel olarak gelişir. Bizim Radyo, bu adreslerden, isimlerden, sorulardan ve bilhassa yapılacak istatistikten elde edilen bilgilerden son derece istifade edebilir. Böylece Bizim Radyo'da çalışan arkadaşlar da dinleyici kitlesini avuçlarının içinde imiş gibi görebilirler. Bu mektuplar, yayınları hazırlayan arkadaşlara her bakımdan faydalı olacaktır.*
12. Bu gerçekleştirilecek olursa, Bizim radyo dinleyicilere mahalle mahalle, sokak sokak, semt semt, isimleriyle hitap edecek yayınlar bile yapabilir.

B. Diğer Parti faaliyetleriyle ilgili tekliflerimiz

1. Parti üyeleriyle çalışmalar hakkında

a. Parti üyelerine sık sık enformasyon vermek, Parti hattını, strateji ve taktiğini geniş ve teferruatlı olarak anlatmak. Çeşitli olaylar sırasında görüşleri zamanında bildirip üyelerin çalışmasını kolaylaştırmak.
b. Parti gruplarının çeşitli meselelerde görüş, düşünce ve tekliflerini en ufak teferruatına kadar ve sık sık üst makamlara bildirebilmelerini sağlamak.
c. Her bir Parti grubunun üst makamla iki veya üç ayda bir mutlaka temas edebilmesini, güçlüklerini danışabilmesini

sağlamak. Eğer bir sorumlunun Parti gruplarını devamlı olarak ziyaret edebilmesine imkan yoksa, her bir gruptan bir kişinin belirli aralarla üst makamla temas etmesi sağlanabilir.

d. Çeşitli gruplarda bulunan arkadaşlardan geniş bir şekilde ve kabiliyetlerine göre istifade imkanlarının aranması.
e. Dışarıda bulunan Parti üyelerinin belirli işler yapmak üzere yetiştirilmesine önem vermek. Radyo için ve diğer belirli bazı ödevler için yeni kadro yetiştirmek. Yoldaşların arada bir işten alınarak okula gönderilmesi. Bulundukları ülkenin bir meselesinde ihtisas sahibi olmalarının temini.
f. Arkadaşları aynı işte uzun müddet çalıştırmaktan kaçınmak. Arada bir değiştirme yaparak kuvvetlerin yıpranmadan, taze kalmasına yardım etmek, kuvvetleri tazelemek.
g. Parti üyelerinin bulundukları ülkelerdeki kardeş partilerle münasebetlerini beslemek.
h. Bu cins toplantıların kabil olduğu kadar sık yapılması.

2. Basın-yayınla ilgili çalışmalar hakkında

a. İdeolojik meselelerde kardeş partilerin çeşitli kararlarının üyelere ve diğer şahıslara muntazaman gönderilmesi (Bildiri'de yapıldığı gibi).
b. Dünya ve Türkiye meselelerini aydınlatmak için broşür çıkarmak, kabilse bu hususta yapılacak muntazam bir yayını yurt içindeki ve dışındaki Türkler'e yollamak.
c. Yabancı dilde bir yayın yaparak kardeş partilere ve basına Türkiye meseleleri hakkında enformasyon vermek. Kardeş partilere ayrıca Parti görüşlerini de bildirmek (Belirli bazı olaylarla ilgili olarak).
d. Türkiye hakkında taze haber alabilmek için, mesela Bulgaristan'da bir haber toplama merkezi kurmak. Bunun için Bulgaristan Türkleri'nden de istifade edilebilir.
e. Bütün bu işleri geniş bir şekilde planlamak ve gerçekleştirmek için bir basın ve enformasyon bürosu kurmak.

f. Türkiye'deki Partili veya ileri arkadaşların yardımıyla arada bir başka bir isimle yazılacak mektuplar yoluyla enformasyon gelmesini temin etmek. Bu hususta Budapeşte Radyosu kullanılabilir.

3. Yurtdışındaki ve bilhassa Batı Almanya'daki Türkler arasındaki çalışma ile ilgili olarak

Batı Almanya'dan Budapeşte Radyosu'na gelen mektuplar hakkında kısa bir istatistik sunuyoruz. Batı Almanya'da bulunan dinleyiciler arasında pek çok ileri düşünceli kimseler var. Kendilerinden çeşitli alanlarda istifade edilebileceğini düşünmekteyiz. Bununla ilgili tekliflerimiz:

a. Batı Almanya'daki işçiler ve talebeler hakkında bilgi edinmek ve kendileriyle temas kurmak. Bu iş için kardeş partilerin yardımını istemek.
b. Bilinen ileri görüşlü kimselerle derhal temasa geçmek. Bunların yardımıyla oradaki Türkler'i teşkilatlandırmanın yollarını aramak, gruplar kurmaya çalışmak (Bunlar çeşitli legal gruplardan illegal gruplara kadar yayılabilir).
c. Bilhassa Batı Almanya'daki işçilerin haklarını savunmak üzere teşkilatlanmalarına yardım etmek.
d. Batı Almanya'da yapılacak incelemelerden sonra münasip şahısların özel olarak yetiştirilmesi (Türkiye'ye geri dönmek üzere ve dış faaliyetlerde çalışmak üzere).
e. Bütün bunları yerinde görebilmek ve imkanları daha konkre ve kesin olarak tanıyabilmek üzere bir arkadaşın mutlaka Batı Almanya'ya gitmesi.
f. Batı Almanya'da olduğu gibi diğer ülkelerde bulunan, talebe ve diğer Türkler arasında ne şekilde bir faaliyet yapılabileceği imkanlarını araştırmak.
g. Bulgaristan'daki Türkler'den de işe yarar elemanları kabilse Bulgar Partisi'nden devralarak yetiştirme ve işlerimizde kullanabilmenin imkanlarını sağlamak.

Bir Yaşam Öyküsü, Vartan İhmalyan

Cem Yayınevi, 2. Basım, İstanbul 1989
S. 194 ve devamı

"Babamın öldüğünü bildiren telgrafı aldığımızdan iki gün önce (yıl 1962, Mayıs sonu) Nâzım Hikmet radyoya gelmiş ve Leipzig'de parti konferansı yapılacağını, konferansa yurt dışındaki Türk komünistlerinden delegeler katılacağını, bizim Moskova parti grubunun da toplanıp, konferansa göndereceği temsilciyi seçmesini söylemişti [Vartan İhmalyan tarihte yanılmaktadır. Konferans 2-6 Nisan 1962'de yapılmıştır, E.A.]. Grubumuz toplandı, Leipzig konferansına katılmak üzere beni seçtiler. Nâzım bize, düşüncelerimizi tam bir özgürlükle bildirmemizi de salık vermişti. Öyle de yaptık, kısa bir eleştirel rapor hazırladık. Ben Leipzig'e gideceğim için babamın cenaze törenine katılamadım, rahmetli kardeşim gitti.

Berlin hava alanına indiğimde, Doğu Almanya Sosyalist Birlik Partisi Merkez Komitesi'nden bir görevli karşıladı beni. Uzun süre Fransa'da kaldığı için iyi Fransızca biliyordu, kolayca anlaştık. Aynı gün de otomobille Leipzig'e gidip parti oteline indim. Bir süre sonra otele "Bizim Radyo"da çalışan yoldaşlar geldiler, sarıldık ve kısa bir söyleşiden sonra ben Sertelleri görmek istediğimi söyledim ve bir arkadaşla birlikte doğru Sabiha hanımın evine gittik.

Serteller beni görünce şaşırdılar: "Hayrola, bu ne beklenmedik geliş?" diye sonurca, bu kez ben şaşırdım. "Haberiniz yok mu? Parti konferansı olacak", deyince buz kesildi Serteller. "Allah allah, bize hiçbir şey söylenmedi", dediler Sabiha hanım ve kızı Yıldız. Ben yeniden şaşaladım. Bir ara Zekeriya beye baktım, o sarkastik [alaycı, küçümseyici] gülüşüyle kıs kıs gülüyor. "Bunda anlamayacak ne var canım", dedi Zekeriya bey, "size toplantı yapılacağını mahsus bildirmediler ki, eleştiri hazırlamaya vakit bulamayasınız diye" Tam üstüne basmıştı Zekeriya Sertel.

Soldan sağa: Mari İhmalyan, Mehmet Oktay (Veli Gündüz), Hayk Açıkgöz, Zekeriya Sertel, Nâzım Hikmet, Jak İhmalyan

Ertesi gün parti otelinin salonunda toplandık. Hazır bulunanlar şunlardı: Türkiye'den Sovyetler Birliği'ne geçip TKP birinci sekreteri olan Zeki Baştımar (Yakup Demir); hemen söyleyeyim ki, Parti sekreterlerini yalnızca Parti kongreleri seçer, ne zaman kongre yapılmış da Zeki Baştımar birinci sekreter seçilmişti bilmiyorum; Moskova'dan Nâzım Hikmet ve ben; Leipzig'den İ. Bilen (Marat, Erdem, Üstüngel vb...) ve Aram Pehlivanyan (A. Saydan); Bulgaristan'dan Bilal Şen; Macaristan'dan Gün; yine Leipzig'den Sabiha Sertel, kızı Yıldız, Hayk Açıkgöz ve Fahri Erdinç; bir de Paris'ten bir yoldaş ki, sakınca olasılığını düşünerek adını söylemiyorum.

Herkes yerlerine oturunca, Zeki Baştımar (Yakup Demir) raporunu okumaya başlamadan, Sabiha Sertel söz istedi ve özetle şunları söyledi: "Bizim bu toplantıdan dün akşam haberimiz oldu. Böyle önemli bir toplantının yapılacağını "Bizim Radyo"nun redaksiyon şefi olarak benden gizlenmiş olmasına pek üzgünüm. Bu yüzden

toplantıya hiç hazırlıksız olarak gelmiş olmamız çok acı. Oysa hem parti işleri hem de "Bizim Radyo" yayınlarıyla ilgili olarak konuşulacak, görüşülecek ne kadar çok şey var. İ. Bilen'in bu toplantıyı bizden gizlemesinin amacı neydi? Partide demokrasi, demokratik santralizm anlayışı bu mudur?"

Sabiha hanım konuşurken ben Aram'la İ. Bilen'in yüzlerine bakıyordum; ikisininki de kül rengi. Belli ki toplantının yapılacağını gizlemeyi, eleştiriden korkarak ikisi birlikte düzenlemiş, hatta belki de Zeki Baştımar'ın bundan haberi bile olmamıştı.

Sabiha Sertel konuşmasını bitirdikten sonra, İ. Bilen boynunu artistik bir biçimde bükerek ayağa kalkıp: "Boynum kıldan ince", dedi ve başka hiçbir şey söylemeden yerine oturdu.

Konuşulanları not tutma ödevi Fahri Erdinç'e verilmişti, o da özetleyerek not tutuyordu.

Sonra Zeki Baştımar (Yakup Demir) kalkıp bir rapor okudu. Bizler bu raporda, o zamanki Türkiye'nin durumuna değineceğini beklerken, bir de baktık ki, TKP Merkez Komitesi sekreterliği yapmış olan Reşat Fuat Baraner'i parmağına dolamış, adamın ne oportünistliğini, ne likidatörlüğünü, ne poliste ve mahkemelerde verdiği ifadelerle polise ve mahkemeye yarandığını, ne de polisin adamı olduğunu bırakıyor.

Dolayıma bir göz gezdirdiğimde gördüm ki, Zeki Baştımar'ın yanında oturan Paris'ten gelmiş olan yoldaş başını eğmiş üzgün üzgün dinliyor; Bilal Şen ve Sabiha Sertel şaşkın şaşkın bakıyorlar; İ. Bilen'le yanında oturan Aram hiç tepki göstermeden konuşmayı izliyorlar; Hayk Açıkgöz iyice sinirli; yanımda oturan Nâzım Hikmet de küçük bir kağıt üstüne benim resmimi çiziyor, belli ki Zeki Baştımar'ı dinlediği yok (bu resim, benim Cem Yayınevi "Arkadaş Kitaplar" dizisinden çıkan "Güneşe Vurgun Çocuk" adlı ikinci kitabımda basılıdır, 2 Nisan 1962 tarihini ve Nâzım Hikmet imzasını taşımaktadır). Nereden aklıma estiyse, bir kağıt üzerine "ne sağcıyız, ne solcu, futbolcuyuz futbolcu" diye yazıp Nâzım'a uzattım, o da altına "tamam!" sözcüğünü yazdı ve kağıdı geri verdi.

Zeki Baştımar konuşmasını bitirdikten sonra Hayk Açıkgöz söz isteyip: "Ben Zeki yoldaşın düşüncesine katılmıyorum, Reşat Fuat'ı Ankara cezaevinde yatarken tanıdım, ne poliste ne de mahkemede onun polisin adamı olduğunu tanıtlayacak bir eylemine tanık olmadım, tam tersine kendisini onurlu bir komünist olarak tanıdım", dedi. Dedi, ama Hayk Açıkgöz'ün bu sözleri bir süre sonra, Aram'ın ve İ. Bilen'in fitlemeleriyle, onun "Bizim Radyo" kadrosundan atılmasına neden oldu [Vartan İhmalyan'ın verdiği bu bilgi doğru değildir. Hayk Açıkgöz daha Bizim Radyo'nun kuruluşu sırasında kendisine yarım gün parti işi, yarım gün de doktorluk önerilmesine karşı çıkmış, spiker olarak Fahri Erdinç'e ayrılmış tahsisat olmadığı için ona kaynak yaratmak üzere daha Bizim Radyo yayına başlarken kadrodan ayrılarak tam gün doktorluk mesleği yapmıştır. Bizim Radyo'da zaman zaman kadrosuz olarak spikerlik yapmıştır, E.A.]. Bereket versin, Hayk doktor olduğu için bir hastanede çalışmaya başladı ve yaptığı pek çok akciğer ve yürek ameliyatlarıyla birçok insanın yaşamını kurtararak çok daha yararlı işler görmüş oldu.

Yanılmıyorsam, bir de Bilal Şen kısa bir konuşmayla, Reşat Fuat üstüne söylenenlere pek inanmadığını bildirmişti. Ama bunu toplantıda mı, yoksa toplantıdan sonra bana mı söylemişti iyi ansımıyorum.

Reşat Fuat söz konusu olunca çağrışımla bir olayı ansıdım. 1944 tutuklamalarındaydı. Rahmetli kardeşim Jak Ankara cezaevinde cezasını bitirip İstanbul'a dönüşünde anlatmıştı. Bir gün Reşat Fuat'la Aram Pehlivanyan konuşurlarken, Reşat, avukatları sevmediğini, çoğunun şarlatan insanlar olduklarını söyleyince, kendisi de avukat olan Aram: "Ama Lenin de avukattı", demiş. Herifteki megalomanlığa bakın, kendisini kiminle kıyaslıyor!

Zeki Baştımar Reşat Fuat'a çamur sürerken Paris'ten gelen yoldaş niçin susmuştu? İ. Bilen ve A. Saydan neden hiçbir şey söylememişlerdi? Sabiha Zekeriya niçin konuşmadı? Nâzım niye bir tepki göstermedi? Bilemiyorum. Sabiha hanım ve ömrünün 13 küsur yılını cezaevlerinde geçirmiş olan Nâzım Hikmet belki de Reşat Fu-

at'ı hiç tanımıyorlardı. Bilmiyorum. Belki Nâzım, TKP'nin yüksek katlarında, kendisine olduğu gibi başka birçoklarına da sık sık çamur sürüldüğüne alışık olduğu için oralı olmamış, önem vermemişti söylenenlere. Zaten Zeki Baştımar'ın konuşmasını dinlemiyor, benim resmimi çiziyor, önündeki kağıtlar üstüne bir şeyler çiziktiriyordu. (s. 194-197)

[...]

Şimdi dönelim yine 2 Nisan 1962 Leipzig parti konferansına. 2 Nisan toplantısı sona erince, ertesi sabah 3 Nisan'da yeniden toplanılacağı bildirildi ve herkes kendi işine gitti. Konferansa katılacak olanlar 3 Nisan sabahı parti oteline gelmeye başladılar. Toplantı daha açılmamıştı, holde konuşuyorduk. Bir ara ben Aram Pehlivan'a: "Yahu, Nâzım niçin Merkez komitesine alınmıyor", diye sorunca, Aram, hiç umursamayarak: "Nâzım şair, politikadan anlamaz ki..." demez mi?!

O Nâzım ki, politik şiirleri dışında, sevda şiirleriyle bile Türkiye'de onbinlerce kişiyi komünizme çekmişti, politikadan anlamazmış! O Nâzım ki, şiirlerinin politik niteliğinden ötürü yaşamının 13 küsur yılını cezaevlerinde geçirmişti. Bir gün ben Zeki Baştımar'a (Yakup Demir): "Ben komünizme Nâzım'ın şiirleriyle geldim" dediğimde, bana: "Ben de onun şiirleriyle geldim komünizme" demişti. Yani TKP Merkez Komitesi birinci sekreteri olmuş Zeki Baştımar'ı komünizme Nâzım getirmişti, yalnızca onu mu? Daha kimleri getirmemişti Nâzım komünizme! Kaldı ki, Nâzım'ın Parti genel sekreteri olduğu da söylenir.

Leipzig parti konferansının ikinci oturumu sabah saat 10'da açıldı. Bir sıra örgütleme işleri üstüne konuşuldu. Sabiha Sertel "Bizim Radyo"nun çalışmaları üstüne, Budapeşte radyosunda çalışan Gün oradaki çalışmaları, ben de Moskova parti grubunu temsilen kendi çalışmalarımız üstüne raporumuzu okuduk. Ondan sonra Yakup Demir (Zeki Baştımar) söz aldı ve TKP Merkez Komitesine kooptasyon yoluyla üç yoldaşın alındığını; birinin Paris'ten gelen yoldaş, öbürünün Nâzım Hikmet, üçüncüsünün de bir başka yoldaş olduğu-

nu, ama adının bildirilmeyeceğini söyledi. Ne var ki, bunun Aram Pehlivanyan olduğunu herkes de anlamış, fakat tatsızlık çıkarmamak için susulmuştu. Aram'ın Merkez Komitesine alınmasını gizlemenin nedenine gelince: bu kadar yılın denenmiş, yetenekli Sabiha Sertel'i dururken Merkez komitesine Aram'ın alınmasının uyandıracağı tepkiden duyulan endişeydi. Bunu Sabiha hanım da anladı elbette, ama hiç oralı olmadı, hiçbir tepki göstermedi.

Ertesi gün, 4 Nisan 1962'de son toplantı yapıldı. Sanırım Nâzım'ın önerisiyle bir basın yayın bürosu kuruldu. Bu büroya Sabiha Sertel, Bilal Şen, Fahri Erdinç, Gün ve Vartan alındı. Alınıp da ne oldu? Öbürlerini bilmiyorum ama, örneğin bana (Vartan'a) bu büroda hiçbir iş verilmedi, çünkü Aram beni bir türlü çekemez, olumlu bir iş görüp de göze girebileceğimden korkardı.

Böylece üç gün süren Leipzig Parti Konferansı sona erdi, Paris'ten gelen yoldaş Paris'e, Gün Budapeşte'ye ben de Moskova'ya döndüm. [s. 200-201]

Anadolulu Bir Ermeni Komünistinin Hayatından Anılar
Dr. Hayk Açıkgöz
Dördüncü Kısım: Alman Demokratik Cumhuriyetinde

Laypzig'de işler bu şekilde sürüp giderken, polit büro üyelerinden Zeki Baştımar da Türkiye'den kaçıp Moskova'ya gelmişti [Zeki Baştımar Ağustos 1961'de önce Sofya'ya gelmiş, oradan Moskova'ya geçmiştir, E.A.]. Moskova'da bir müddet kaldıktan sonra oradan da Yakup demir takma adıyla Laypziğe geldi. Parti otelinde kaldı. Bu müddet esnasında uzun bir rapor hazırlamıştı. Gelişinden kısa bir müddet sonra da 1962 toplantısı yapıldı.

Memlekette 1951 tevkifatıyla açığa çıkan harekatı Zeki Baştımar teşkilatlandırmıştı. Bu tevkifat esnasındaki ve daha sonra hapishanede parti ileri gelenleri arasındaki kavgalardan, karşılıklı suçlamalardan biz dışarıdaki komünistlerin ve bilhassa benim ve benim tanıdıklarımın sarih bir bilgisi yoktu. Ben bu devrede Lübnan'daydım. Hiçbir Türkçe gazete okumak imkanım olmadığı gibi memleketteki partili yoldaşlarımla da temasım yoktu. Bununla beraber birçok haberler kulağımıza ulaşmıştı. Ama bunlar ne dereceye kadar doğruydu bilmiyorduk. Öyle ki bizim için duyduklarımız dedikodu olarak kalmıştı.

1962 toplantısına Laypzig gurubu tam kadro ile katıldı. Sosyalist memleketlerdeki guruplardan da birer temsilci geldi. Moskova gurubunu Vartan İhmalyan, Budapeşte gurubunu Gün Benderli temsil ettiler. Fransa'dan ressam Abidin Dino geldi. Tabii ki Nâzım Hikmet de katıldı.

Hatırımda kaldığına göre toplantıyı Marat açtı ve memleketten yeni gelen yoldaş olarak sözü yeni parti adıyla Yakup Demir'e ver-

Soldan sağa: Hayk Açıkgöz, Anjel Açıkgöz (Merih), Nâzım Hikmet

di. Demir, uzun raporunda hatırımda kaldığına göre, kısaca 1951 tevkifatından ve ondan sonra memleketteki gelişmelerden bahsetti. Bu ara birçok eski yoldaşlar hakkında ağır ithamlarda bulundu. Mesela Reşat Fuat için "Alman ilaç tekellerinin Türkiye'deki ajanı" şeklinde konuştu. Reşat'ın askerlikten kaçıp İstanbul'a gelmesini ve partiyi yeniden teşkilatlandırmasını, Almanların Stalingrad'da mağlup olmalarına bağlamıştı. Reşat'a "Alman ilaç tekellerinin Türkiye'deki ajanı" şeklindeki vurulan kara damgaya sebep herhalde Reşat'ın geçimini temin için Alman ilaçlarının Almanca olan kullanılış şekillerini Türkçe'ye tercüme etmesi olmalı.

Peki ama Almanlar Stalingrad'da mağlup olduktan sonra askerden kaçıp İstanbul'a gelmesi ve partiyi ancak o zaman yeniden teşkilatlandırmasını düşünmesine ne demeli?

Tarihler, adlar benim kafamda kalmaz. Eve gelince hemen ansiklopedileri açtım, tarihler yani onun askerlikten kaçması ve partiyi

yeniden teşkilatlandırması için harekete geçmesiyle Alman faşistlerinin Stalingrad'da mağlup olup geri kaçmaları tarihleri birbiriyle uyuyordu.

Tarihleriyle zamanın askeri hareketlerini; o zamanlar İstanbul'da ben de günü gününe takip ediyordum. Odamın duvarında hemen büyük bir harita vardı. Her günkü cephe durumunu toplu iğnelere takılı kara ve kırmızı küçük bayraklarla bu harita üzerinde tespit ediyordum. Öyle ki o zaman hem cephe durumunu tarihleriyle ve hem de Reşat'ın askerden kaçmasını ve partiyi yeniden teşkilatlandırmaya başlamasının tarihlerini çok iyi biliyordum. Ama ben ve arkadaşlarım o kadar temiz, o kadar idealist ve hem partiye ve hem de parti büyüklerine karşı itimadımız ve hürmetimiz o kadar fazlaydı ki ne ben ne de arkadaşlarımdan biri 1962'de Zeki'nin dediklerini aklımızdan geçirmedik, geçiremedik.

Bu tarihlerin uyması bir tesadüf müydü, yoksa Zeki Baştımar'ın dediği gibi fırsatçılık mıydı? Bunun cevabını vermek, zannedersem bana değil tarihe düşer. Ama Zeki'den şu sorulabilir: Kendisi ve diğer Polit büro üyeleri Reşat'ın kaçmasını niye beklemişler? Zeki'nin düşünüş tarzına göre demek ki daha evvel harekete geçmekten onlar da korkmuşlar. Hem Zeki 1944 tevkifatında Reşat'la beraber hapisteydi, aralarından hiç su sızmıyordu. Bu fikrini o zaman niye açıklamadı?

Yakup Demir sözlerinin sonuna, herkesin her bildiğini burada açık açık söylemesi gerektiğini, bizi doğru yola götürecek yolun ancak bütün hakikatlerin bilinmesiyle mümkün olabileceğini ekledi.

Gün, Budapeşte'deki parti çalışmaları hakkında orada beraberce hazırladıkları kısa bir raporu okudu. Hiçbir dedikoduya girmedi.

Moskova gurubu namına konuşan Vartan İhmalyan kısaca Moskova gurubunun çalışmalarından bahsetti. Daha sonra da kısaca Çin'deki Sovyet aleyhtarı hareketten, Maoizmden, Çinlilerin oradaki yoldaşlarımızı Sovyet aleyhtarı yazılar yazmaya zorlamalarını an-

lattı. Bu durum altında Pekin'de kalabilme imkanı kalmadığı, kendilerinin geri alınması hakkında Marat yoldaşa defalarca uzun uzun mektup yazmasına rağmen Marat yoldaşın bu mektupları cevaplandırmadığını, bu sebeple de mektuplarının Marat yoldaşın eline geçmediği zannına kapılarak defalarca aynı şeyleri yazmaya mecbur kaldıklarını teferruatıyla anlattı ve bu durumundan dolayı Marat yoldaşı sorumlu bir yoldaş gibi hareket etmemekle suçladı. Bana göre Marat bu konuşmayı hiçbir zaman unutmadı. (Varşova Radyosunun Türkçe yayınları 1958'de kapandıktan sonra her iki İhmalyan ailesini Pekine göndermişti parti. Galiba 1960'da geri döndüler ve Moskova radyosunda çalışmaya başladılar.)

Benim konuşmaya niyetim yoktu. Çünkü ben Laypzig gurubunda aktif olarak çalışmıyordum. Burada konuşmak bana düşmezdi. Hayatının 17 yılını hapiste geçiren Reşat Fuat'a yapılan ve bana göre hakikate uymayan adi ithamı kimsenin protesto etmemesi ve ayrıca da Sabiha Sertel'in konuşması beni söz almaya mecbur etti. Bu konuşmanın hemen orada kısa dinlenme aralığında yaptığım müsveddesini saklamışım aynen buraya koyuyorum:

Sayın yoldaşlar. Biliyorum ki herkesin söyleyecek çok sözleri var. Vakit kıt, sabır az. Ben konuşmamı daha çok pratik prensipler üzerine teksif etmek istiyorum.

Yoldaşlar, burada yapılan konuşmalardan anladığıma göre, böyle bir toplantının yapılacağı çok evvelden biliniyormuş. Bizler gelişi güzel toplanmayız. Her toplantının bir esbabı mucibesi vardır. İşte bu ilk kaba taslak gündemdir de. Demek istediğim şu: Toplantının yapılacağından haberimiz olsaydı, aşağı yukarı nelerin konuşulacağını bilseydik, daha hazırlıklı gelir, toplantı da daha verimli olurdu. Ben şahsen bir toplantının yapılacağını arkadaşlar buraya geldikten sonra öğrendim. Benim de bu toplantıya katılabileceğimse ancak benim sorum üzerine Pazar günü tebellür etti. Anlaşılan arkadaşların belki de itimadını tam kazanamamışım. Sonra Budapeş-

te'deki ve Moskova'daki arkadaşlarımız ellerinde birer raporla geldiler. Müşterek bir rapor; muayyen bir konu üzerine bir ön çalışmayı ifade eder, muayyen meselelerin beraberce incelenip bir müşterek neticeye varıldığını gösterir. Bu bakımdan biz de, yani Laypzig'dekiler de böyle bir rapor hazırlasaydık toplantı daha kısa sürer, konuşmaların da daha derli toplu olmasına yardım ederdi. Yoldaşlar bu giriş konuşmam sizlerin kafanızda haklı olarak hemen şöyle bir soru doğurur: "Bunları şimdi burada söyleyeceğine daha evvelden söyleseydin, yani yapaydınız."

Laypzig'dekilerin hepsinin bu toplantıya katılmaları da böyle bir raporun hazırlanmamasına sebep teşkil edemez. Tabii ki herkes müstakil olarak münakaşalara katılacaktır. Rapora geçiremediği fikirleri de eğer kendince mühimse burada savunabilir.

Yoldaşlar, ben bu toplantıdan çok şey bekliyorum. Hem bu toplantının parti çalışmalarımıza yenilik getireceğine, hem de parti tarihimizde bir dönüm noktası olacağına inanıyorum. İnanıyorum ama toplantının kendinden beklenen bu hususları sağlayabilmesi, ümitlerin boşa gitmemesi için bize de birçok mesuliyet ve vazife düşer. Bizler bu ödevlerimizi bir yoldaş şuuruyla yerine getirmezsek, toplantı da beklenen mutlu neticeyi sağlayamaz. Muhakkak ki ilk şart; toplantıya katılan yoldaşların yoldaşça hareket etmesi. Yani bu toplantıda söylenmesini lüzumlu gördüğü hususları korkmadan, çekinmeden söylemesidir. Bu hususları Zeki yoldaş da gayet sarih olarak belirtti. Ancak fikir ve görüşlerimizi belirtirken şahsi sempati ve antipatilerimizden sıyrılmasını bilelim. Olayları tahrif etmeyelim, dedikoduya kaçmayalım. Hele yalan söylemeyelim, iftira etmeyelim, bilhassa da şıp diye bir damga vurmayalım, yoldaşlarımızı yaftalamayalım. Öyle sanıyorum ki içimizde alnına damga vurulmayan, boynuna yafta asılmayan arkadaş yok. Geçmişin üzerine bir sünger çekelim. Yirminci kongre diyoruz, 22ci kongre diyoruz, biz de içimizde Stalin devri metotlarına bir son verelim. Benim bu sözleri söylememe, herkesin bildiği bu hakikatleri bir daha tekrarlama-

ma Sabiha yoldaşın konuşması sebep oldu. Bahsettiği hususların hepsi değilse de birçoğu kuru vaka olarak doğru. Mesela yazıların hazırlanmasında gerektiği kadar planlı hareket edilmemesi dolayısıyla yazıların hemen orada o gün alınıp iki saat içinde tabir caizse şişirilmesi mecburiyeti. Çıkan yazıları gereği kadar herkesin okumaması, yazısını bitirenin çıkıp gitmesi, yazıların tenkitlerinin yapılmaması v.s.v.s. gibi. Ancak bunları koyuş şekli, takdim şekli hoşuma gitmedi. Sabiha yoldaş redaksiyon başkanı. Yani bu hususların tanzimiyle en başta gelen sorumlu. Kendince bu yanlış gördüğü hususları düzeltmek istedi de herkes itiraz mı etti? Ve böylece ekalliyette [azınlıkta] mi kaldı? Kendi dediğine göre bunlar daha evvel yapılırmış sonra yapılmaz olmuş. Niye? Kim mani olmuş? Sabahları yapılan redaksiyon toplantılarına çalışma saatlerim uymadığından ben katılamıyorum. Bu hususta orada neler konuşulduğunu bilmiyorum. Ama bizim ayda bir de olsa bir parti gurubu toplantımız var. Ona ben de muntazaman katılıyorum. Orada radyo meselelerini de konuşuyoruz. Şimdi Sabiha yoldaşın tenkit ettiği bu hususları parti toplantısına ne o, ne de başkası getirdi. Hal böyleyken ve baş sorumlu da Sabiha yoldaşın bizzat kendisi iken meseleyi, hataları endirekt [dolaylı] başkasına yüklemek arzusu daha doğrusu öyle bir dil kullanması işi şahsiyete döker, yapıcı bir münakaşanın yapılmasına engel olur. (Burada kastedilen Aram'dı. Bu notu şimdi yazarken ekliyorum)

Neyse bunlar teferruat. Bunlar üzerinde vakit kaybetmeyelim. Esas yapılması gereken pratik meselelerin halline, bunların hallini sağlayacak teorik hususların münakaşasına geçelim. Önümüzde duran davalar kısaca şunlar: Memlekette iyi teşkilatlanmış, otoriter, merkezi bir parti teşkilatı yok. Birçok guruplar var. Bu grupların da bir kısmı birbirleriyle mücadele halinde. Yani sınıf düşmanlarımız; bütün terör, hile ve teşkilatlarıyla bize saldırırken bizler birbirimizle birleşeceğimize birbirimizi yiyoruz. Tabii ki provokatörlere, likidatörlere ve gurupçulara karşı savaş yapılmalıdır ve yapılacaktır.

Ama rica ederim Stalin devri gözlüklerini gözümüzden, zihniyetini kafamızdan atalım. Yirminci ve yirmi ikinci kongrelerin ruhunu benimseyelim, mümkün mertebe alınlara az damga vurarak birleştirici bir rol oynayalım.

Bence Reşat'ın en büyük zaafı tenkide fazla tahammül edememesi, etrafına hık deyicileri (yoldaşlara dalkavuk demek zoruma gidiyor) toplaması veya onların etrafında toplanmasına müsaade etmesidir. Reşat'ı tanıdığım müddetçe sevdim ve saydım. Ama onun bu zaafını da belirtmekten çekinmedim. Arkadaşlar ben hiçbir insan tahmin etmiyorum ki aleyhte bir tenkitten hoşlansın. Bana göre dünyamızda böyle bir insan yok. Hadi daha mütevazı olayım ben böyle bir insan tanımadım. Bütün mesele; herkesin bir başka türlü düşüneceğini, aynı konuda muhtelif insanların, aynı teşkilatta çalışan yoldaşlar da olsalar, muhtelif fikirlerinin olabileceğini, hatta başka türlü olamayacağını, evvelden kabul etmektedir. İnsanlar yan yana gelirler, konuşurlar, birbirlerini ikna etmeye çalışırlar. Bu konuşmalardan sonra ya birinin fikri kabul edilir veya yeni bir sentez meydana çıkar. Bu da müşterek görüş olur. Bazen görüş ayrılıkları çok esaslı meselelerdedir, derindir, bazen de küçük teferruattadır. Herhalde her noktada tam tamına aynı olmasına imkan yoktur. Binaenaleyh bir toplantıya giderken bambaşka görüşlerle karşılaşacağımızı göz önüne almalıyız. Bilhassa mesul yoldaş kendi fikirlerinin de başkaları tarafından tenkit edilebileceğini evvelden bilmeli, kendini ona göre hazırlamalıdır. Yoksa toplantıya engel olma veya damgalayarak susturma yoluna sapmamalıdır. Bu bakımdan idareci durumda bir arkadaşın tenkide tahammülsüzlüğü çok daha tehlikelidir. Çok zararlı olabilir. Böylece etrafına hık deyici toplarlar, hık deyici olmayanlar gurupçu damgasıyla ekarte edilir. Böylece de hareket; fikir ve dinamizmini kaybeder, duraklar.

Yoldaşlar, tenkitten korkmayalım. Sevmezsek de bir vazife olarak tenkidi kabullenelim. Ancak tenkit yapanların da dikkat etmesi, tenkit ediyorum diye işi şahsiyata dökmemesi, hakaret etmemesi,

bilhassa da prensipler dışına çıkmaması gerekir. Bir sözle, yapılan tenkitler; yıkıcı değil yapıcı olmalı. Şimdi tekrar ana konuya gelelim: Partinin durumu yukarıda söylendiği gibiyken, bizlere, memleket dışında yaşayanlara, bu durumda nasıl bir hattı hareket takip etmek düşer. Elimizdeki radyo ve diğer yayınlarda partinin bu öğrenilen durumuna göre bir değişiklik yapılmalı mı? Yoksa şimdiye kadar olduğu gibi bilmez görünüp eskisi gibi devam edilmeli mi? Değişiklik yapılacaksa ne gibi bir değişiklik yapılmalı?

Toplantının önünde duran ikinci ana konu, radyo yayınları ve yapılacak neşriyat. Radyolar bugüne kadar devam ettikleri prensiplerinde yayınlarına devam etmeli mi? Yoksa onları gençleştirecek, onlara da ilgi çekecek yeni prensip ve şekiller bulunabilir mi? Mesela ne gibi?

Partinin yeniden teşkilatlanması meselesine radyolar ve neşriyatlar nasıl yardım edebilirler? Benim teklifim şu: Diğer tali konuları şimdilik bir tarafa bırakalım, kafalarımızı bu ana meseleler üzerine yoralım.

Bir de sorum var: Dış Büronun nasıl kurulduğu, kimlerden ibaret olduğu beni şimdilik ilgilendirmiyor. Ama bu büronun vazife ve salahiyetleri nelerdir bunu bilmek istiyorum.

Bunların dışında bir teklif daha: Bu radyo ve yapılacak neşriyatın ne kadar mühim olduğu meydanda. Buralardaki yazılar ne kadar kuvvetli olursa tesirleri de o kadar kuvvetli olur. Bu ise teknik şartların yanında her şeyden evvel yazı kadrosuna bağlı. Budapeşte yeni eleman ister. Bizim Radyo yeni eleman ister. Diğer taraftan memlekette öyle elemanlar var ki veya belki de var ki; teröre dayanamamaları, korkaklıkları veya daha başka sebeplerle illegal faaliyet yapamazlar. Ama intellektüeldirler, dilleri ağızlarında döner, elleri kalem tutar. Hayatı kazanmak mecburiyeti veya sol tanındıkları için yazılarının basılmaması intellektüel faaliyet göstermelerine engeldir. Bu gibi insanlar bu taraflara getirilemez mi? Bence bu husus çok mühim. Dış Büro bu hususla da ciddi olarak meşgul olmalı.

Son teklifim de şu: İçimizde memleketçe ve dünyaca çok iyi tanınmış bir yoldaşımız var. Nâzım Hikmet. Sovyetler o kadar geniş kadrosu olduğu halde Nâzım'dan faydalanma yollarını arar ve faydalanır. Barış hareketi ha keza. Hatta Mısır, sosyalist memleketler, Küba Nâzım'dan faydalanır. Bizse ne parti olarak, ne de radyo olarak Nâzım'dan faydalanmayız. Bu benim için hem çok tuhaf, tuhaf olduğu kadar da acı, her iki taraf için de. Bunun sebepleri aranmalı, bu hale bir son verilmeli. Mesela Nâzım "İbiş Memiş" gibi "Bizim Mehmet" gibi her hafta muayyen günlerde verilmek üzere kendisinin yaratacağı bir rubriği üzerine alamaz mı?

Salonda Nâzım'la yan yana oturuyorduk. Nâzım hemen beni tebrik etti ve aferin iyi konuştun doktor dedi. Halbuki ben hiç olmazsa Marat'ın, Reşat Fuat'ı müdafaa edeceğini sanmıştım. 1962 toplantısından bir sene evvel bir şahsi konuşmamız sırasında Marat bana "Doktor, ya Reşat Fuat'ı veya Zeki Baştımar'ı kaçırtıp buraya alacağım" demişti. Ve bilhassa da Reşat'ı bana çok övmüştü. Kimbilir belki de benim Reşat Fuat'ı sevdiğimi, tuttuğumu, onunla aramın iyi olduğunu bildiğinden böyle söylemişti. Her ne ise, nasıl Marat Vartan'ın konuşmasını unutmamışsa, Zeki Baştımar da benim konuşmamı hiçbir zaman unutamamıştı.

Yukarıda bahsi geçen 1962 toplantısıyla alakalı bir konu hakkında kısa bir izahat vermeyi burada lüzumlu görüyorum. Benim konuşmamda sözü edilen "Bizim Mehmet"i Abidin dino yazardı ve Fransa'dan bize gönderirdi. Ne zaman başladı bu yazılara şimdi hatırlamıyorum. Her hafta muntazaman bir yazı alıyorduk Abidin'den ve haftanın muayyen bir gününde antene veriyorduk. Sonra Abidin Dino 1962 toplantısına katıldı. Dış Büro'ya da seçildi. Ama geri döndükten sonra Abidin'den bir daha yazı gelmedi. Niye? Niyesini ben bilmiyorum. Ama belki de şöyle tefsir edilebilir: Uzaktan Bizim Radyo'nun varlığını duydu veya Türkçe gazetelerde okudu. Zaten Nâzım'ın da yakın arkadaşı, onun adresi de herhalde kendinde var. Nâzım'dan bizim Berlin'deki posta kutusunun numarasını almış ve

yazılarını bu yolla göndermiş olabilir. Ama 1962'de buraya gelince, burada çalışanların seviyesini, belki de dönen dolapları gördü. Olabilir ki umumi tutumumuzu, burada çalışanları beğenmedi, belki daha başka hoş olmayan şeyler de öğrendi. Bu sebeplerle bize yazı göndermeyi ya doğru bulmadı veya istemedi. Bir ihtimal daha var; bir Dış Büro üyesi olarak onun bize yazılar göndermesini Dış Büro sakıncalı buldu. Netice: Abidin Dino buradan ayrıldıktan sonra ondan bir daha yazı gelmedi, bu bir hakikat.

İleriki yıllarda (artık Nâzım ölmüştü) ne sebeple olduğunu bilmiyorum, Abidin'i yalnız partiden atmakla kalmadılar, duyduğuma göre, onunla konuşmayı da yasaklamışlar. Eğer buradaki teşkilat normal çalışan bir teşkilatsa Abidin'in partiden kovulma tarihi ve sebebi parti kasasında olmalıdır.

Gene 1962 toplantısına geri dönelim: Bu toplantıda bir Dış Büro kurulduğunu, bunun idare heyetinin; Yakup Demir, Marat, Nâzım Hikmet, Abidin Dino ve bir de şimdilik adının açıklanmasına lüzum görülmeyen beşinci bir üyeden oluştuğunu, Yakup Demir'in bu büronun başkanlığına seçildiğini bildirdiler. Toplantıdan bu kararın tasdikini istediler. Bizler de hep birden el kaldırıp tasdik ettik. Bu gibi geniş toplantıların her yıl yapılması, imkan olmazsa en aşağı iki yılda bir yapılması da kararlaştırılmış, bu karar da oradaki delegelerin hepsinin müspet oylarıyla tasdik olunmuştu. Bizler o zaman beşinci üyenin tamamen illegal yaşayan biri olduğunu ve bizler için bilinmemesi gerektiğini sanmıştık. Ta sonraları, galiba 1966'da veya daha da geç bu beşinci üyenin Aram olduğu açıklandı. Aram o gün orada olduğuna ve hepimizin de tanıdığı biri olduğuna göre böyle bir tutum tamamen kulis arkası oyunundan başka bir şey değildir, TKP'ye yakışmaz. Bunun nasıl olduğunu tahmin etmeye çalışalım: Nâzım'ı da, Abidin Dino'yu da Dış Büro'ya alan Zeki Baştımar'dı bana göre. Marat da bir dereceye kadar muvazeneyi temin etmek maksadıyla bunlara karşılık yamağı Aram Pehlivanyan'ı Dış Büro üyeliğine almış olmalı. Aram'ın üyeliğinin toplantıda açıklanmama-

sı herhalde tasdik edilmeyeceğinden korktukları içindir. Belki de Aram bizzat kendisi şimdilik isminin açıklanmamasını istemiş veya beşinci üyenin adının şimdilik açıklanmamasını Aram ve Marat beraberce karara koydurmuş olmalıdırlar. Yine yukarıda söylediğim sebebe dayanarak.

* * *

Ben Zeki Baştımar'ı (Yakup Demir'i) Türkiye'den tanıyordum. 1944 tevkifatında o da Ankara gurubu içinde tevkif olunmuş, benim gibi o da bir sene Ankara askeri cezaevinde kalmıştı. Zeki, Ankara Vilayet komitesi başkanı ve Polit büro üyesi idi. Ama o tevkifatta bu hakikatler ortaya çıkmadığından beraat etmişti. Zeki, o devreye kadarki parti hayatı çok temiz olan kabiliyetli bir yoldaştı. 1944 tevkifatında ben onu böyle tanıdım ve iyi bir partili geçmişini de yine hapishanedeki eski yoldaşlardan öğrendim. Buna mukabil biz eskiler Marat'ın (Laz İsmail) çok da iyi olmayan geçmişini daha memleketten biliyorduk. Sosyalist memleketlere geldikten, bilhassa da Laypzig'de beraber çalışmaya başladıktan sonra Marat'ı daha yakından tanımak ve öğrenmek imkanını buldum. Ayrıca Stalin devrinde Sibirya'ya sürülen komünistlerin Hruşçof devrinde rehabilite edilmeleri sonucu Sibirye'da ölmeyip de geri dönenlerin Marat hakkında anlattıkları çok acı olaylar gözlerimizin daha da açılmasına yardımcı oldu. İşte böyle bir devrede Zeki Baştımar'ın Laypzig'e gelmesi ve ilk iş olarak bir Dış Büro kurması, başına da kendisinin geçmesi, Nâzım'ı da Dış Büro'ya alması, biz sosyalist memleketlerde yaşayan komünistler arasında büyük bir ümit yarattı. Memlekette olduğu gibi buralarda da salon komünisti şeklinde tanıtılmaya uğraşılan Nâzım nihayet Dış Büro'ya girmişti. [Daktilo edilmiş orijinal metinde s. 54-63a]

Bir Sözlü Tanıklık
Bilal Şen

1962 Nisan başında, Zeki ile Nâzım, Bizim Radyo'ya, Leipzig parti oteline geldiler. Anlaşılan Konferans hazırlığı için onlara haber vermişler, onlar da orada kendilerine göre yer ayırmışlar bu toplantı için. Ondan sonra Budapeşte'den Gün geldi, başka Abidin Dino geldi, zannediyorum fazla kimse yok başka. Bizim Radyo'dan da Sabiha Sertel çağrılıyor, beni o günü çağırmadılar. Ertesi gün galiba Aram, Marat'a da haber verdi. Marat da geldi, Marat'ın haberi yokmuş bunların konferans yapacağından. Aram'dan aldığı haber üzerine geldi. Marat, Bulgarlar bana söylemişti dedi ama ben önem vermedim, Aram'ın telefonu üzerine ben de bilet ısmarladım geldim.

Velhasıl böylece konferansa hazırlık için toplantı başlıyor. Birkaç gün hazırlıktan sonra Konferans başladı, 4 Nisan 1962'de. İlk günü ben yoktum Konferans'ta. Ben ikinci günü gittim. İlk günü rapor okunmuş. Konferansta Zeki, Abidin Dino, Marat, Aram, Nâzım, Sabiha Sertel, Gün Togay ve Fahri Erdinç. İlk gün beni Radyo'da nöbetçi bıraktılar. İkinci gün ben de katıldım. İlk gün rapor okunmuş, ben ikinci günü gittim, bana verdiler raporu, yani yazılı raporu, ben de sabah erkenden raporu okudum. Raporu Zeki sunmuş, ötekiler dinlemişler ve başka bir şey de konuşulmamış ilk gün. Tartışılmış mı tartışılmamış mı orasını bilmem. İkinci günü bunu tartışmaya açıyorlar sabahleyin ben gittikten sonra. Tartışmaya açıldı hiç kimse söz almıyor, belki de dedim bunlar dün tartışmışlar, belki de bilmiyorum, şimdi orası biraz belirsiz benim için. Ben dedim bu raporu tartışacağız, ama rapor çok tek yanlı yapılmış ve bu raporun gerçekle ne kadar ilgisi olduğunu da elbette ki başkası, hiç kimse bilmeyecek. Çünkü rapor Zeki, Türkiye Komünist Partisi'ni nasıl kurmuş, nasıl toparlamış, nasıl yönetmiş ve ne gibi sorunlarla karşılaş-

mış bu sıra içinde arkadaşlarının, yani Dr. Şefik Hüsnü, Reşat Fuat ve diğerlerinin tutumu neymiş, o nasıl güçlüklerle karşılaşmış ve bu işi nasıl sonuca getirmiş ve mahkemede neler olmuş, bunları anlatıyor. Orada Dr. Şefik Hüsnü ve arkadaşlarını anti-Sovyetik diye suçluyor. Bunlar anti-Sovyetikti, bunlar bizim partinin toparlanmasına, yeniden canlanmasına gönül birliğiyle katılmadılar, engeller çıkardılar, bu güçlükleri ben nasıl aştım, bir nevi öyle bir hava veriyor ki, yani o Türkiye Emekçi ve Köylü Sosyalist Partisi kapandıktan sonra boşlukta kalan partiyi yeniden ayağa kaldırmış.

Kimse söz almayınca, ben birkaç söz söyleyeyim diye ben söz aldım ve dedim ben şahsen bu raporu tek yanlı görüyorum ve rapor objektif, nesnel bilgi vermiyor parti hakkında ve çok iddialı ve raporda belirtilen adamların anti-Sovyetikliğine ben inanmıyorum, böyle bir şey yok, ben onlarla bulundum, hatta anti-Sovyetik olsaydı bunlar, Sovyetler Kars ve Ardahan'ı istedikleri zaman, biz Emekçi Partisindeydik; Emekçi Partisi kadrosu Kars ve Ardahan isteği haberi üzerine (benim bulunduğum Defterdar kolunda, şubesinde hemen hemen üyelerin çoğu biz istifa edeceğiz eğer böyleyse bu iş diye) Parti içinde büyük bir dalgalanma oldu ve Nail Vahdeti hemen Parti örgütlerine koştu, arkasına Dr. Şefik Hüsnü'yü aldı. Dr. Şefik Hüsnü bütün gece İstanbul Parti örgütlerinde nutuklar verdi, açıklamalar yaptı, söyleşiler yaptı ve yatıştırdı Parti içindeki memnuniyetsizliği. Sovyetler'in Kars ve Ardahan'ı istediği haberinin yalan olduğunu, bunun bir Gürcü ve Ermeni profesörünün ortaya attığı bir makaleden kaynaklandığını söyledi Dr Şefik Hüsnü ve Boğazlar ile ilgili sorunda orada Sovyetler haklıdır, 2. Dünya Harbi'nde yapılan kimi hatalar Sovyetler'i buna mecbur etmiştir, dedi. Bu konunun yeniden Montrö mukavelesi çerçevesinde görüşülmesinde yarar olduğunu savundu. Bu adamın anti-Sovyetikliğine hiç şahit olmadım ve bu tamamen yanlıştır ve Zeki'nin bu iddiaları, onların Zeki'yle olan kavgalarının sonucudur, Zeki'yi onlar dışladılar. Hapishanede olanları, ayrılığı daha kimse bilmiyor. Hapishanedeki ayrılığı bilmeden

bu raporu değerlendirmek doğru değildir, dedim. Zeki kıpkırmızı oldu ve "o zaman sen yap bu raporu"dedi. Her isteyen kalkıp rapor yazamaz, ben bir üye olarak konuşuyorum, benden başka kimse yoktu orada ve ben de mecburum bunu söylemeye, çünkü bu verilecek karar şu veya bu şekilde hepimizi bağlayacak. Böyle bağlayıcı bir karar almadan önce, arkadaşların hiç olmazsa durumu ana hatlarıyla bilmesi lazım Bu adamlar burada olsalar, onları da dinlemek lazım. Ondan sonra karar alalım. Bu rapor ise, buraya karara bağlanmak için sunuluyor. Velhasıl Zeki, bana karşı çok iyi davranıyordu, bozuldu birden bire. Daha sonra bu tartışmalar da çığırından çıktı orada, tartışılmadı, konuşulmadı, üzerinde herhangi bir karar alınmadı, kaldı askıda. Raporda okunmuş olarak kaldı.

Sonra bundan sonra yapılacak işlere geçtik. Yapılacak işler arasında *Yeni Çağ* dergisini çıkarma, onu çıkaracak, ona yardım edecek, onu tercüme edecek kadroyu tespit etmek, ona baş redaktör bulmak ele alındı. *Yeni Çağ* Prag'da çıkıyor, ama bizden kadro istiyorlar. Dergiyi gönderiyorlar tercüme edilecek yazıları biz belirleyip tercümanlara veriyoruz. Tercüme işlerinde Münevver yardımcı oluyordu. Nâzım olduğu için Münevver Konferans'ta yok. Ama biz Konferans'tan sonra Münevver'i bulacağız. Fransızca'dan tercümeyi o yapacak, Fahri Erdinç yapacak, ayrıca Bizim Radyo'da çalışanlar yapacak. Nâzım o zaman şöyle bir teklif yaptı: Biz burada bir basın-yayın komitesi kuralım, Sabiha Sertel, Fahri Erdinç ve Bilal Şen'den oluşsun bu komite, Bilal Şen'i de buna sorumlu Sekreter yapalım, yapılacak yayınları *Yeni Çağ* ve *Yurdun Sesi*'ni planlamıştık, onu ve Radyo'da yapılacak yayınları, dergiyle yapılacak yayınları bu komite gözetsin, onun sorumluluğunu üzerine alsın. Bu öneriye kimse bir şey demeden olduğu gibi kabul edildi.

Abidin Dino hiç konuşmuyor, hiçbir öneride bulunmuyor, çünkü herhangi bir öneride bulunursa ona da iş yüklenecek. O Paris'ten haftada bir yazı yazıyor, gönderiyor Bizim Radyo'ya. Gönderdiği yazılar Radyo'da yayınlanıyor.

O gün Konferans'ta bir tek Marat söz aldı benden sonra ve, dedi ki, bu bizim bugünkü toplantımız, mahiyeti itibariyle, bu raporda, Bilal'in söylediği gibi, önerilen kararları alacak düzeyde bir konferans değil. Biz kalkıp da Merkez Komitesi'nin şu veya bu üyesini kınamak veya atmak kararını alamayız. Bunlar bu konferans düzeyinde alınacak kararlar değildir. Yani Marat da benim tekliflerime bir nevi destek oldu. Başka kimse itiraz etmedi, başka kimse konuşmadı.

Bak unuttum Konferans'ta Vartan İhmalyan da vardı. Vartan da bir konuşma yaptı ama pek anlaşılamadı, Nâzım dedi ki ben o konuyu biliyorum, burada açmana gerek yok. Nâzım, Dr. Şefik Hüsnü'nün, Reşat Fuat'ın Parti'den atılması konusunu Zeki'nin gündeme getirmediğini söyledi. Toplantı protokollarını Fahri Erdinç ve Gün Togay yazıyordu. Protokolları Zeki dikte ediyordu. Böylece kapandı Konferans. Dış Büro seçimi yapılmadı. Dış Büro seçimi ilk günü yapılmış, ben yokken yapılmış. Onlar bana ikinci günü, birinci günü seçilen Dış Büro'yu takdim ettiler, ikinci günün açış konuşmasında: Dünkü toplantıda Dış Büro'ya Zeki Baştımar, Marat, Aram, Abidin Dino, Nâzım Hikmet'in seçildiğini söylediler. Dış Büro kendi arasında işbölümü yapacak. Nâzım'ı Dış İlişkiler Sorumlusu olarak belirledik dediler. Sözde Nâzım ondan sonra Türkiye'den dışarıya çıkan herhangi bir kimseyle görüşme olanağı arayacak. Nâzım'a yüklenilmişti bu iş.

[Bilal Şen ile İstanbul'da 30 Eylül 2000 tarihinde yapılan Sözlü Tarih çalışması, Bant 13-14]

Bütün Dünya İşçileri Birleşiniz!

Tüzük (Yasa)

(Türkiye Komünist Partisi)
(Komünist Enternasyonalinin Seksiyonu)
1936
(Projedir)

Türkiye Komünist Partisi, Türkiye amele sınıfının teşkilâtlı ön müfrezesidir, onun sınıf teşkilatlarının en yüksek şeklidir. O, amele sınıfına, emekçi köylülüğe ve Türkiyede yaşayan bütün emekçi kitlelere önderlik eder; onları burjuvaziye, büyük toprak sahiplerine, derebeylerine ve emperyalistlere karşı ve muzaffer zirai inkılâp, Sovyet idaresi şekli altında AMELE KÖYLÜ HÜKÜMETİ kurmak, tam bir siyasi ve iktisadi istiklâliyet elde etmek ve ilerde proletarya diktatörlüğü ve sosyalizmin tamamiyle üstün gelmesi için yapılan mücadelede teşkilatlandırır.

T.K.P., şuurlu çelik disiplini ile bağlı savaşçı bir teşkilattır. Parti, kendisinin topluluğu ile bağlı savaşçı bir teşkilattır. Yani o, programından uzaklaşmak, parti disiplinini bozmak ve parti içersinde fraksiyoncu gurupçuluk gibi hallere yer vermez.

T.K.P., proletaryanın savaşçı erkânı harbiyesidir. O, amele sınıfının siyasi önderidir; kendi azalarından, Komünist Enternasyonalinin programının ve T.K.P.-nin çalışma programının hayata geçirilmesi yolunda aktif ve fedakâr çalışmayı talep eder. O, kendi azalarından, parti yasasının (tüzüğünün) ve bütün parti teşkilatları kararlarının sağlam olarak yerine getirilmesini ve gerek Türkiyenin muhtelif milli azınlıklarının emekçileri arasında ve gerekse bütün memleketler proleterleri arasında beynelmilel kardeşlik bağlarının kuvvetlendirilmesini ister.

* * *

-I-
PARTİ AZALARI VE VAZİFELERİ

1- Partinin çalışma programını ve yasasını kabul eden, onun teşkilatlarının hertangi birinde çalışan, parti kararlarına uyan ve azalık aidiyesini sektirmeden veren herkez parti azasıdır.

2- Parti azasının vazifeleri:

a) Sıkı parti disiplinine riayet etmek, partinin ve memleketin siyasi hayatına aktif olarak iştirak etmek, partinin ve parti teşkilatlarının kararlarını hayata geçirmek.

b) Sıkı gizliliğe riayet etmek, ve amele sınıfı düşmanlarının her daim takip ettikleri provokasyonlarla keskin mücadele etmek.

c) Partinin siyasi ve teşkilat kararlarını daimi surette öğrenmek ve onları noktası noktasına hayata geçirmek.

ç) Amele sınıfının kitlevi teşkilatlarında ve emekçilerin diğer teşkilatlarında, partinin siyasi ve teşkilat nufuzunu yorulmaksızın kuvvetlendirerek çalışmak.

3- Partiye ancak teker teker ve hücreler vasıtasıyla âzâ alınır. Evvelce partiden çıkarılmış kimselerin yeniden partiye alınmaları, Merkez Komitesinin tasdiki ile yapılır.

4- Partiye yeni âzâ alınırken, hücrenin, o kimsenin kendisini, onun evini, çalıştığı yerdeki vaziyetini, (onun çıktığı aileyi) iyice bilmesi lâzımdır. Hücre, partiye aldığı herkez için mesuliyet taşır.

5- Parti âzâsının bir yerden diğer bir yere geçmesi, yerli teşkilatın müsadesiyle yapılır. Yerli komite bunu Merkez Komitesine bildirir. Başka bir memlekete gitmek, ancak Merkez Komitesinin müsadesiyle yapılır.

6- Partiden çıkarmak işi, çıkarılacak kimsenin bulunduğu hücrede yapılır ve MK. veya VK. tarafından tasdik edilir.

7- Partiden şunlar çıkarılır: Partiye düşman muhalefetlere açık veya kapalı taraftarlık edenler; sağlar, "sollar", gurupçular ve fraksiyoncular; bozguncular ve amele sınıfı ve köylünün savaşını sa-

tanlar; partinin çelik disiplinini açık veya kapalı bozanlar; gizliliği ihlâl edenler, provokatörler ve provokatörlerle dostluk yapan ve onlarla bağlı olanlar, polis provokasyonu ile aktif mücadele etmeyenler, sınıf uyanıklığını kaybedenler; ahlâken bozulanlar, kötü hareketleriyle parti haysiyetini lekeleyenler.

-II-
PARTİNİN TEŞKİLAT KURULUŞU

8- Parti, demokratik merkezcilik temelleri üzerine kuruludur.
Bu demektir ki:

a. Baştan aşağıya kadar Partinin bütün organları seçilirler ve kendi parti teşkilatları önünde hesap verirler.
b. Sıkı parti disiplini ve azlığın çokluğa tabi olması.
c. Yukarı parti teşkilatları kararlarının aşağı parti teşkilatları ve parti azaları için kayıtsız ve şartsız mecburi olması.

9- Buna uygun olarak da partinin teşkilatları şöyle kurulur:
Herhangi bir memleket, vilayet ve mıntıka hudutları içinde çalışan bir teşkilat, bu yerlerin başka başka kısımlarında çalışan bütün teşkilatların en yükseğidir. Şöyle ki: Bütün Türkiye mikyasında, Umum Parti Kongresi – TKP. MK; Vilayetler mikyasında, Vilayet Konferansları - Parti Vilayet Komitesi; Mıntıkalar mikyasında, Parti Mıntıka Konferansları – Parti Mıntıka Komitesi; işletme, köy ve mektepler mikyasında, Hücre İçtiması – Hücre Katibi.

10- Her teşkilatın yüksek önder organı, umumi toplantılar, konferanslar veya kongrelerdir. Umumi toplantılar, konferanslar veya kongreler, kendilerinin icra organları olan ve teşkilatın günlük işlerini sevk ve idare eden komiteleri seçerler. UMUM TÜRKİYE PARTİ KONGRESİ bütün memleketin en yüksek idareci parti organıdır. O, iki kongre arasında partinin en yüksek icra organlığını yapan ve memleket mikyasında bütün parti işlerini idare eden Merkez Komitesi'ni seçer.

Hamiş: Derin gizlilik şartları içinde, konspirasyon dolayısıyla, aşağı parti komiteleri şöylece de teşekkül ettirilebilirler: Bu komitenin bir kısmı seçilmiş ise, diğer kısmı tayinle doldurulur, yahut bütün komite doğrudan doğruya tayin edilir.

-III-
PARTİNİN MERKEZ TEŞKİLATLARI

11- Umum Türkiye Parti Kongresi iki senede bir toplanır. Parti kongresi, Merkez Komitesi'nin hesaplarını dinler ve tasdik eder; parti programını ve yasasını gözden geçirir ve değiştirir; gelecek devre için parti siyasetinin ana meselelerine ait taktik çizgileri tayin eder ve Merkez Komitesi'ni seçer. Polisin takibi yüzünden parti kongrelerini toplamak kabil olmazsa, Merkez Komitesi, Vilayet Komitesi mümessillerinin katıldığı, MK.nin geniş plenumlarını toplar.

12- Merkez Komitesi, Kongre tarafından gösterilen miktarda seçilir. Merkez Komitesi âzâları kadrosunda boşluk hasıl olunca o boşluk, kongre tarafından seçilmiş yedeklerle doldurulur.

13- M.K., günlük operasyon işlerinin idaresi için kendi içinden bir Polit-Büro seçer. Polit Büro, MK. aparatının bütün çalışmasını idare etmek vazifesiyle bir Kâtip seçer. Kâtip, Polit Büronun, parti işçilerine iş vermek ve kongrenin ve MK.nin kararlarının hayata geçirilmesini kontrol etmek hususundaki kararlarını hayata geçirir.

14- MK., parti kararlarının hayata geçirilmesini kontrol etmek ve münazaalı meseleleri halletmek için, bazı ahvalde, MK.nin âzâlarından bazılarına Kontrol Komisyonu vazifesini görmeyi yükler.

-IV-
PARTİNİN VİLAYET TEŞKİLATLARI

15- Vilayet parti teşkilatının en yüksek organı Vilayet parti Konferansları ile iki konferans arasında da Vilayet Parti Komitesidir. VK. çalışırken, partinin Umum Türkiye Kongresini ve MK.nin kararlarını kendisine rehber tutar.

16- VK., vilayetin idari sınırları çerçevesi içindeki sahada çalışır. VK., Şehir, Mıntıka, Kaza Komitelerini; Hücreler ve kitlevi teşkilatlar içerisinde fraksiyonlar kurar. O, Mıntıka, Şehir, Kaza Komitelerinin çalışmalarını ve kendi vilayet hududları içindeki kitle kavgalarını idare eder.

a. Şehir Komiteleri büyük sanayi merkezlerinde kurulurlar; VK.ne tâbi olurlar ve o şehrin Mıntıka Komiteleri'ni idare ederler.

b. Kaza Komiteleri, kaza merkezlerinde kurulurlar; VK.ne tâbi olurlar ve kaza merkezlerindeki parti teşkilatlarını, Nahiye Komitelerini ve ayrı Köy Hücrelerini idare ederler.

c. Bazı ahvalda, eyaletler mıkyasında daha müstakil iş yapmayı teşkilatlandırmak için MK. Eyalet Komiteleri kurmak hakkına maliktir ki, bu komiteler birkaç vilayeti bir araya toplar ve onları idare eder.

17- VK.nin önünde duran vazifeleri daha iyi yerine getirmek ve mahalli teşkilatların çalışmalarına operatif bir önderlik temin etmek için VK. âzâları VK. cihazının en mühim parti işlerini bölüşürler:

a. Kâtip, teşkilatçı ve kasadardır.

b. Gizli teknik idarecisi ve neşriyat dağıtma teşkilatçısı.

c. Propaganda, ajitasyon ve neşriyat idarecisi.

ç. Kütle teşkilatları içindeki faaliyetlerin idarecisi.

18- ?

19- Mıntıka Komiteleri'nin bulunmadığı yerlerde, VK. onların işlerini görür ve Hücrelere önderlik eder.

-V-
PARTİNİN MINTIKA TEŞKİLATLARI

20- Şehirlerde ve Köy mıntıkalarında, VK. tarafından tasdik edilen partinin mıntıka teşkilatları kurulur. Mıntıka teşkilatlarında en yüksek cihaz, parti Mıntıka Konferansıdır; iki konferans arasında ise en yüksek cihaz parti Mıntıka Komitesi'dir. Mıntıka Konferansı, Mıntıka Komitesi'nin hesabını dinler ve tasdik eder; çalışacağı yolu gösterir ve üç âzâdan mürekkep Mıntıka Komitesi'ni seçer. Mıntıka Komitesi, VK.nin tasdikinden geçen Katibini seçer. Mıntıka Komitesi, kitle teşkilatları içinde partinin fraksiyonlarını ve parti hücrelerini kurar ve tasdik eder; parti aylığının toplanmasını kontrol eder; hücrelerin ve kitle içindeki aşağı teşkilat kollarının faaliyetlerine önderlik eder, mıntıka hudutları içinde parti kuvvetlerini düzene koyar, Mıntıka kasasını idare eder.

21- Mıntıka Komitesinin önünde duran işleri güzelce yerine getirmek için Mıntıka Komitesi azaları muayyen hücrelere ve kitle teşkilatlarına enstrüktör olarak bağlanırlar, aynı zamanda da aralarında, parti Mıntıka Komitesi cihazının mühim fonksiyonları işini şu suretle bölüşürler:

a. Mt.K. Kâtibi- teşkilatçı ve kasadardır.
b. Kitle teşkilatları işinin idarecisi.
c. Propaganda ve neşriyat idarecisi.

22. Mıntıka Komitesi, Vilayet Komitesinin önünde muntazaman hesap verir.

-VI-
HÜCRELER

23- Partinin temelini İstihsal Hücreleri teşkil eder. Hücreler, fabrikalarda, işletmelerde, çiftliklerde, köylerde, askeri kıtalar içersin-

de, idari müesseselerde, mekteplerde ve ilâ... kurulur. Hücreler, partinin derin gizlilik şeraitinde, en aşağı 3 ve en yukarı 5 kişiden mürekkep olarak kurulurlar. İstihsal Hücrelerinden başka, istihsal hücrelerinde toplanmayan parti azalarından, -zanaatkarlar, kadınlar ve küçük satıcılardan- Sokak veya Semt Hücreleri kurulur. Hücreler, MK. veya VK. tarafından tasdik olunur.

24- Sınıf şuurunu almış partisiz amele, köylü ve diğer emekçiler guruplarından herbiri kendi arzuları ile teşkilatlandırılabilirler ve kitleler içersinde komünist fikriyatına girişebilirler. Bu ahval dahilinde, bu guruptan her arkadaş partiye tek tek alınır ve çalışmak üzere lazım gelen hücreye verilir.

25- Fabrika ve işletmelerde birkaç hücre kurulabilir. Böyle olunca, o işletmenin hücrelerine önderlik eden bir Parti Komitesi kurulur.

26- HÜCRENİN GÖRECEĞİ İŞLER:

a. Komünit partisinin şiarları etrafında emekçi kitleleri sınıf kavgasında teşkilatlandırmak; o müessese kitlelerini kendi iktisadi ve siyasi istekleri uğrunda yapılan savaş için teşkilatlandırmak.

b. Partinin karar ve şiarları uğrunda kitleler içersinde ajitasyon ve teşkilat çalışması yapmak.

c. Yeni azalar ve sempatizanlar kazanmak, onların siyasi terbiyeleriyle uğraşmak.

ç. Hücre parti gazetesi çıkarmak, beyanname yapmak ve saire.

d. Kendi bulunduğu müessesenin ve aynı zamanda bütün memleketin siyasi ve ekonomik hayatına; umumi parti meselelerinin müzakeresine ve halline ait faaliyetlerde aktif olarak işleri yürütmek için Hücre, Mıntıka Komitesi'nin veya Vilayet Komitesi'nin tasdik ettiği katibini seçer. Hücre azaları, o işletmedeki mühim parti çalışması işlerini aralarında şu suretle bölüşürler:

   a. Ameleler arasında propaganda ve ajitasyon yapmak.

   b. Hücre gazetesi çıkarmak, onu ve bütün parti edebiyatını yaymak.

c. İşletme kitle teşkilatı (meslek birliği, spor kulübü v.s.) içinde yapılan çalışmaya önderlik etmek.

ç. Aza aylıklarını toplamak.

27- ?

-VII-
KİTLE ALANLARINDA ÇALIŞMAK

28- Partinin rehberliği altında gizli meslek birlikleri ve açık kitle teşkilatları kurmak için Komünist Partisi bütün azalarını, hatta bize düşman olan bütün kitle teşkilatlarına, bilhassa Kemalist meslek birliklerine, emekçi kitlelerin bulunduğu her yene girmeye mecbur tutar. Bütün meslek birliklerinde, kooperatiflerde, spor kulüplerinde, en aşağı üç parti azasının bulunduğu her yerde, "Halk evlerinde" gizli parti fraksiyonları yapılır. Bu fraksiyonların vazifesi: bu teşkilatlarda partinin nüfuzunu kuvvetlendirmek, Kemalistlerin siyasetinin içyüzünü açığa vurmak, bu teşkilatlarda partinin cephesini kuvvetlendirmek. Açık imkanlardan istifade ederek komünistler geniş kitleleri sınıf kavgasına çekmelidirler; bundan maksat da, Kemalist kitle teşkilatı içersinde çokluğu kazandığımız zaman, o teşkilatı, amele sınıfının sınıf savaşı yolunda çarpışan inkılapçı bir teşkilat haline getirmektir.

29- Fraksiyon, günlük işleri yürütmek için kâtibini seçer. Fraksiyon, lazım gelen teşkilatlara (MK., VK., MI.K.-ne) tamamiyle tâbidir ve her meselede kendini idare eden organın kararlarını tamamen yerine getirir.

30- Fraksiyon toplantısında çokluk tarafından tespit edilen hattı, fraksiyona giren bütün parti azaları sapmaksızın hayata geçirirler. Bu suretle o, düşmanla daha iyi döğüşür, topluluğu ve demir disiplini ile düşmanları daha iyi ezer, taraftarlar ve kitle teşkilatlarında nüfuz uyandırır.

-VIII-
İÇ DEMOKRASİ VE PARTİ DİSİPLİNİ

31- Partinin ayrı ayrı teşkilatlarında veya bütün partide, parti siyaseti meselelerini serbestçe ve konkre olarak görüşmek ve münakaşa etmek, her parti azasının, partinin iç demokrasisinden çıkan açık bir hakkıdır. Ancak, iç parti demokrasisine dayanmakla, Bolşevikçe kendi kendini tenkid de yürütülür ve parti disiplini sağlamlaştırılır. Fakat, partinin siyasi meseleleri hakkında açılacak geniş münakaşalar, gizli parti teşkilatlarını ve parti işçilerini açığa çıkarmayacak veyahut partinin büyük bir çokluğunun arzularını bir avuç azlığın arzusuna bağlı bırakmayacak şekilde; parti birliğini kıran fraksiyoncu gurupçuklara ve amele sınıfının düşmanlarını sevindirecek ikiliklere meydan vermeyecek şekilde yürütülür. Bunun için de geniş parti münakaşaları ancak şu gibi ahvalde zaruri sayılabilir. Eğer,

a. Münakaşanın zaruri olduğuna aşağı yukarı birkaç vilayet teşkilatı taraftarsa,
b. Parti siyasetinin mühim meseleleri hakkında MK. İçersinde kâfi derecede sağlam bir çokluk yoksa,
c. Muayyen görüş noktası üzerinde MK.-nde sağlam bir çokluk olmasına bakmayarak yine MK., kendi doğru hattını partide münakaşa açtırmak yolu ile yoklama etmek isterse.

Bu gibi münakaşalar MK.-nin, ve mülhakatta ise V.K. ile Mı.K.-lerinin önderliği altında geçirilir.

32- Partinin vahdetini korumak; partiyi parçalamak ve fraksiyon kapışmalarına kalkmak meyillerine karşı şiddetle döğüşmek ve sıkı parti disiplinini yürütmek, bütün parti azaları ve bütün parti teşkilatlarının en başlı vazifesidir. Sıkı parti disiplini ile her türlü parti fraksiyonculuklarını ezerek, en yüksek parti birliğinin korunması için MK., -disiplin bozulur veya fraksiyonculuk yürütülürse- partiden çıkarmak da dahil olduğu halde, her türlü parti cezası tedbirlerini almak hakkına maliktir.

33- Önder parti teşkilatlarının kararları harfi harfine ve hızla yerine getirilir. Yukarı organların kararlarının yerine getirilmemesi ve parti efkarı umumiyesinin suç saydığı kabahatler aşağıdaki cezaları verdirir:

Azarlanmak; teşkilatı yeni baştan kayda geçirmek (teşkilatı dağıtmak); tek tek parti azalarına ise: Tenbih vermek, ihtar etmek, bir zamanlık partiden çıkarmak, partiden büsbütün çıkarmak. Ta hücreden başlayarak bütün parti teşkilatları, parti cezaları vermek hakkına maliktirler.

-IX-
PARTİNİN PARA GELİRLERİ

34- Partinin ve parti teşkilatlarının para geliri, azalık aylıklarından, ianelerden, teberrulardan, hibelerden v.s. toplanır. Azalık aylıklarından ne kadarının MıK., VK., ve MK.-lerine gideceğini MK. tesbit eder.

35- Bütün parti azaları için azalık aylıkları aşağıdaki miktardadır:

Aylığı 20 liraya kadar olanlardan 5 kuruş.
Aylığı 50 liraya kadar olanlardan 15 kuruş.
Aylığı 50 liradan artık olanlardan 50 kuruş.
İşsiz kalan parti azaları aylıktan azattırlar.

[Asıl metindeki yazım korunmuştur]

Bütün Dünya İşçileri Birleşiniz!

Faaliyet Programı

(Türkiye Komünist Partisi)
(Komünist Enternasyonalinin Seksiyonu)
1936

BİRİNCİ KISIM

1- Türkiye Komünist Partisi, Komünist Enternasyonalinin bir şubesi sıfatiyle, mücadelelerini –Türkiyenin hususi şartları içinde- emperyalizme karşı ve milli burjuvazinin, büyük emlâk ve arazi sahiplerinin hakimiyetine karşı tevcih eder. Sovyetler Birliği, cihan proletarya inkılabı ve Komünizm lehinde bulunur. Mevcut burjuva diktatörlüğü yerine amele ve köylünün hakimiyetine müstenit bir Sovyet idaresi kurmak gayesini güder. Türkiyenin emperyalizm tarafından tekrar esir edilmesinin önüne geçebilecek biricik müessir kaleyi teşkil eden Komünist Partisi, bu tehlikeye karşı ameleleri, gündelikçileri, şehirlerin ve köylerin yarı proleterlerini usullu bir tarzda teşkilatlandırır. Her çeşit ezgiye ve soyguna karşı sınıf mücadelelerini inkişaf ettirir. Köylülüğün belli başlı kitlelerini proletaryanın önderliği altında toplar; böylece ve aynı zamanda, amele ve köylülüğün, bir Sovyet idaresi şeklinde kendi diktatörlüklerini tahakkuk ettirmek için icab eden şeraiti hazırlar. Ancak böyle bir diktatörlük, halkçı burjuva inkılabı vazifelerini ifa ve bu inkılabın kazandığı şeyleri tanzim edebilir. Aynı zamanda, ancak böyle bir inkılap burjuva idaresinden, S.S.C.B. ile müttefikane doğrudan doğruya sosyalizm kuruluşuna geçişi temin ve tesri edebilir.

2- Türkiye Komünist Partisi iktidarda bulunan "Halk fırkası"na karşı barışmaz azimkârane bir tarzda mücadele eder. Milli kurtuluş inkılâbına başlangıç devresinde bu fırkayı doğuran "Mü-

dafaayı hukuk grubu", Burjuva elebaşılığının mümessili olarak, kendini göstermişti; fakat bilahare, inkılabın müktesebatını bir yeni Türk burjuvazisinin hakimiyetine ve zenginleşmesine bir temel yapmağa koyuldu. Bu yeni burjuvazi, emperyalizme bağlı eski büyük ticaret burjuvazisinin ve milli azlıklar burjuvazilerinin yerine kaim olan, Anadolunun tam manasiyle müstahsil ve tüccar burjuvazisidir. Halk fırkasına karşı mücadelede ilk vazife: onun halk aleyhtarı mahiyetlerini, emperyalizm ile uzlaşmağa doğru istihalesini; sınıf ziddiyetlerinin artmasının önüne geçmekten aciz olan burjuva diktatörlüğü menfaatları hesabına amele ve köylülerin sınıf mücadelesini bastırmak hususundaki mürteciane teşebbüslerini açığa vurmaktır.

3- Halk fırkasına karşı olan mücadeleyi, inkılâpçı mücadelelerle elde edilmiş olan Türkiyenin devlet istiklâlini yeniden gömmeye yeltenen ve Türkiyeyi S.S.C.B. ne karşı bir tecavüz aleti vaziyetine koymağa çalışan emperyalizme karşı yürütülen mücadeleden ayırmanın yolu yoktur. Bu emellerinde emperyalizm, Türkiyede oldukça sağlam bir istinatgâh bulmaktadır. Zira o, bu memlekette halk fırkası hükümetinin tasfiye etmeği becerememediği iktisadi sevkülceyş noktalarına maliktir. Çünkü, kemalist burjuvazinin kendine karşı mücadeleyi sonuna kadar yürütmek istemediği; kuvvetlerini kırıp dağıtmadığı büyük emlâk ve arazi sahiplerinden, eski büyük ticaret burjuvazisinden ve eski yüksek memurlardan mürekkep mürteci tabakalar doğrudan doğruya emperyalizme bağlıdırlar. Zira, bizzat iktidarda bulunan burjuvazi bile oportünist temayülleriyle ve kitleler tarafından takip edilen sınıf mücadelesini bastırmaktaki mürteciane siyasasile emperyalizme müzaheret etmektedir. T.K.P. emperyalizmin memleketi esir etmek teşebbüslerine karşı koymak için aşağıdan kitlelerin mukavemetlerini teşkilâtlandırır; proletaryanın ve köylülüğün lafa değil fakat bilfiil inkılâpçı diktatörlüğü lehinde mücadele etmek üzere amele ve köylü kitlelerini

toplar, birleştirir ve yetiştirir. T.K.P. bu kitlelerin belli başlı sınıf menfaatlerine, emperyalizme ve onun Türkiyedeki ajanlığına karşı besledikleri kine ve sosyalizm kuruluşu memleketi hakkındaki dostluk bağlarına dayanarak onları bu kati mücadeleye sevk eder.

4- T.K.P. esas vazife olarak, Türkiye amele sınıfını, günlük iktisadi ve siyasi menfaatlarını müdafaaya muktedir bir siyasal kuvvet halinde birleştirmek ve bütün kitlevi mücadelelerin sevk ve idare edicisi vaziyetine yükseltmek için teşkilatlandırmağı iş edinir. Sınıf mücadelesinin bütün tezahürlerini bastırmağı üzerine almış olan Halk fırkası en şiddetli darbelerini proletaryaya ve onun Komünist Partisine tevcih etmektedir. "Milli vahdet" yalanını siper ederek o, amele teşkilâtlarını zalimane bir tarzda hırpalıyor; grevlere karşı mücadele ediyor, Komünistleri mütemadiyen tevkif ediyor, onlara işkenceler yapıyor, ortaya provokasyonlar saçıyor. T.K.P. büyük amele kitlelerini, menfaatlarının müdafaası seyri içinde teşkilâtlandırmak vazifesini faaliyetlerinin en esaslı mukaddimesi sayar. Emperyalizm aleyhine ve Sovyetler Birliği lehinde amele sınıfının ve köylülüğün diktatörlüğü için olan mücadeleler, proletaryanın böyle bir kitlevi teşkilâtı olmadıkça hiçbir muvaffakiyet elde edilemez. Bu kitlevi proletarya teşkilâtı hepsinden evvel fabrika ve imalâthane komiteleri vasıtasiyle işletmeler dahilinde ve sendikalarda, ve sonra da T.K.P. nin saflarında işletme hücrelerinde olmalıdır. T.K.P. amele ve gündelikçilerin istismarcılara karşı bütün mücadelelerini sevk ve idare eder; kadın ve çocuk işçileri teşkilatlandırır, işçileri harekete getirir. T.K.P. nin tekmil faaliyet programı, her şeyden evvel sınıf mücadelesinin tam bir serbestisi lehinde ve bu serbestinin aşağıdan gelme kitlevi bir hareket ile elde edilmesi lehinde mücadele işi üzerine tekasüf etmelidir.

5- T.K.P. köylerde her türlü derebeylik artıklarının ve tefeciliği tamamiyle ve derhal tasfiye için mücadele eder, köylü kitlelerini

toplu bir hale getirir. İnkılâpçı köylü hareketinin tazyiki altında aşarı ilga etmeğe mecbur olan Halk fırkası, bugün bütün müzaheretini, büyük arazi sahiplerinin ve zengin köylülerin (köy ağaları) yarı derebeylik tarzındaki işletmelerini sermayedarlık işletmelerine çevirmeleri uğrunda sarfetmekte ve böylece kendisinin köylerdeki istinat noktalarını sağlamlaştırmağa uğraşmaktadır. Ve bu maksatla hazine vergileri, murabaha sermayesi ve emperyalist sermaye taraflarından ezilen köylü kitlelerinin ellerinden topraklarının alınmasını ve kendilerinin istismar edilmesini teşvik etmektedirler. T.K.P. kodaman zengin köylülerin arazileri de dahil olmak üzere, bütün büyük arazi ve çiftlik mülkiyetlerinin tazminatsız müsaderesi ve tekmil toprakların, hayvanat ve makineler ve ebniyenin [binaların] köylü ve ziraat esiri ve rençperlerinden mürekkep komitelerin emri altına konulması şartlarının tahakkuku için çalışır. T.K.P. ziraat amelelerinin mücadele ve grevlerini, ortakçı ve kiracı köylülerin grevlerini, köylülerin doğrudan doğruya büyük arazi mülkiyetine el koymak için olan mücadelelerini teşkilâtlandırır. T.K.P. büyük emlak ve arazi sahipleriyle uzlaşmakta Halk fırkasının oynadığı oportünistçe ve hainane rolü çıplak olarak teşhir eder. Ve amelelerle köylü arasında bir mücadele ittifakı yaratmak üzere, proletaryanın mücadelesinin köylülükünkine yaklaştırmağa gayret eder.

6- Şehirli küçük burjuvaziye gelince, o, daima ve hatta kendi istiklâl mücadelesinde bile en büyük tereddütler içinde sallanmıştır. Onun, milli ve ecnebi büyük sanayi ve ticaretin rekabeti neticesi yerli zanaatkârların ve küçük esnafların mahvolmasından ileri gelen hoşnutsuzluğu ekseriya irtica istikametinde kendini göstermektedir. T.K.P. bilhassa küçük burjuvazinin yarı proleter unsurları arasında işlemek, onların menfaatlarını –işçi menfaatları oldukları nispette- müdafaa etmek suretiyle kendilerini amelelerin ve köylülerin yanına çekmeğe gayret eder.

7- T.K.P. kitleleri kendi menfaatlarının müdafaası için doğrudan doğruya inkılapçı mücadelelere sevk etmek, amele sınıfı ve köylülük kitlelerine ancak teşkilâtlı bir mücadeleye hazır oldukları takdirde, Türkiyeyi yeniden emperyalizmin esir etmesine mani olabileceklerini, diğer taraftan inkılâbın kazandığı şeyleri inhisar altına almış olan burjuvazinin yüksek tabakası tarafından idame edilen kesatlıktan memleketi çekip kurtarabileceklerini göstermek maksadiyle, bir sıra muvakkat siyasi metalip [talepler] ileri sürer.

8- T.K.P. 18 yaşını bitirmiş olan amelelere, köylülere, askerlere, cins, din ve milliyet gözetmeksizin, Büyük Millet Meclisine, Belediye idari, vilayet, kaza, nahiye ve ila... meclislerine aza intihap etmek ve edilmek ve mebus ve mümessillerini azletmek hakkının tanınmasını, ve din ulema ve ruhbanının, büyük emlâk ve arazi sahiplerinin, tefecilerin, muhtekirlerin v.s. tufeylilerin intihap hakkından mahrum edilmelerini talep eder. Aynı zamanda, fakir kitleler önünde parlamentoyu, kemalist burjuvazi diktatörlüğünün bir aleti olarak teşhir eder. Onlara, ameli tecrübelerden alınmış misallerle, proletaryanın ve köylülüğün bellibaşlı kitlelerinin önlerinde duran meselelerin parlamento mücadelesiyle değil, fakat münhasıran amele ve köylülerin halkçı inkılapçı diktatörlüğü ile halledilebileceğini izah eder.

9- T.K.P. hakimlerin ve bütün mesul memurların intihapla tayin ve azlolunmalarını temin etmek için mücadele eder.

10- T.K.P. milli istiklali ve inkılabın kazançlarını korumanın en emin vasıtası olarak amele ve köylülerin silahlandırılmasını burjuva muhafızlığını meslek edinmiş orduların ilgasını ve onların yerine Amele ve Köylü milisinin ikame olunmasını, ve neferlere zabitlerini seçmek hakkının verilmesini talep eder.

11- T.K.P. milli azlıkların, Türkiyeden ayrılmak hakkı da dahil olmak üzere, mukadderatlarını bizzat tayin etmek haklarını kayıtsız ve şartsız tanır. Halk fırkasının müslüman azlıkları zorla

Türkleştirmek, hristiyan ve musevi azlıkları da ezmek siyasetine her vasıta ile karşı koyar. Bundan maada, bu azlıkların emekçi kitlelerine, bey ve ağalarının ve burjuvazilerinin kısmen Halk fırkasına yaklaşmak ve kısmen de emperyalizme satılmak şekillerini alan hıyanetlerini izahla onları Türk emekçileriyle birlikte, istismarcı sınıflara ve emperyalizme karşı mücadeleye sevk eder. T.K.P. onlar için hukukta tam bir müsavat; lisanlarını kullanmak, tedvin ve tedris etmek hususunda tam bir serbesti; köylülerin ve küçük aşiret efendisinin yarı-derebeyi, efendilerine ve reislerine esir olmaktan kurtulmalarını; bu bey ve ağalara ait arazinin ve hayvanların köylülere ve aşiret efradına parasız dağılmasını talep eder.

12- T.K.P. hükümdarlığa bağlı eski devlet erkânına ve saltanatın idaresi lehinde her hangi bir siyasi faaliyet sarfeden tekmil siyaset adamlarına ait menkul ve gayrı menkul varlıkların tazminatsız müsaderesini talep eder.

13- T.K.P. Halk fırkası hükümeti zindanlarında çürüyen tekmil komünistler, inkılapçı hareketlere iştiraklerinden dolayı mahkum edilmiş amele ve sair emekçiler için; vergi vermek [vermemek], emre itaatsizlik ve firar gibi cürümlerden dolayı cezaya çarpılmış köylüler ve askerler için umumi bir af lehinde mücadele eder.

EMPERYALİZME KARŞI MÜCADELE

14- T.K.P. emperyalizmin ve emperyalizmin tekmil yerli uşaklarının (büyük emlâk ve arazi sahipleri, tekmil milletlerin büyük ticaret burjuvazileri, bütün dinlerin ruhbanı ve uleması, hali faaliyette veya mütekait aksi-inkılapçı memur ve zabit tabakaları ve ila...) barışmaz düşmanıdır. Parti, eski devirdeki tarzda emperyalizme tabiiyeti ve kapitülasyon, şeraitine avdeti tevcih eden bu içtimai kuvvetlere karşı çevrilen bütün mücadelelerin başına geçer.

15- T.K.P. ne şekilde olursa, olsun, emperyalizmin hûlüli için icabeden harsi [kültürel] şeraiti hazırlıyan klerikalizme (dincilik siyasetine) karşı mücadele eder. Katolik ve protestan misyonerlerin memleketten kovulmalarını ve idare ettikleri tedrisat müesseselerinin kapatılmasını ve emlâklerinin müsaderesini talep eder.

16- T.K.P. emperyalist sermayeye ait veya onun kontroluna tabi tekmil işletmelerin (madenlerin, demir yollarının, büyük sanayi ve nafıa tesisatlarının, bankaların ve sairenin) tazminatsız müsaderesini ister.

17- T.K.P. ecnebi sermayenin, yeni imtiyazlar ele geçirmek suretiyle Türkiyeyi siyaseten yeni baştan bir yarı müstemleke haline icra etmek teşebbüslerine bütün azmi ile ve her vasıta ile mani olmağa çalışır.

18- T.K.P. Osmanlı düyunu umumiyesinin, beynelmilel mali sermayeye olan sair eski borçların ve bazı gümrüklerin varidatı üzerinde emperyalist alacaklılara teminat olarak bahşedilmiş olan hukukun kayıtsız ve şartsız ilgasını talep eder.

19- Sovyetler Birliğini her an daha ziyade tehdit eden emperyalist harp tehlikesine karşı her günlük şiddetli bir propaganda yapar. Ve, böyle bir harp vukuunda cihan proletaryasının Kızıl ordularıyla omuz omuza cihan sermayedarlarının aksi inkılapçı ordularına karşı döğüşmek, Türk milleti için vazgeçilmez bir zaruret olduğunu çok azimkâr bir tahrikâtla, halk kitlelerine ispat eder. Bu zarureti inkârdan ve aynı zamanda milli istiklâle karşı ve şehir ve köylerin emekçi kitlelerinin en can alacak menfaatları aleyhine caniyane bir cinayet teşkil eden temayüllere karşı Komünist Partisi bütün kuvvetiyle çarpışır.

20- T.K.P. emperyalist devletlere yakınlaşmağa matuf her türlü harici siyasete amansız bir tarzda karşı koyar. Ve Sovyetler Birliği ile sıkı bir siyasi ve iktisadi ittifak halinde mücadele eder. Zira, yalnız Sovyetler Birliği ile Türkiye işçileri arasında en sami-

mi bir teşriki mesai, Türkiyenin istiklâlini ve iktisaden serbestçe inkişaf etmesini temin edebilir. Aynı zamanda, Komünist partisi, müstemleke ve yarı müstemlekelerin emperyalizme karşı milli kurtuluş hareketleriyle sıkı bir ittifak ve bu hareketlere fiili müzaheret lehinde çalışır.

AMELE SINIFI

21- T.K.P. sermayedarlık çerçevesi dahilinde hiçbir ıslahatın işçilerin derin sefaletini zerre kadar tahfif etmeyeceğine kani olmakla beraber, onların, maddi vaziyetlerini iyileştirmek için girişdikleri tekmil mücadelelerin başında yürür ve böylece kendilerini burjuva diktatörlüğünü devirmek için olan son savaşa hazırlar.

22- T.K.P. derhal tatbiki matlup atideki metalibi tahakkuk ettirmek için mücadele eder:

a. Fabrika ve imalathane komiteleri, sendikalar, sendika birlikleri ve federasyonları, bir Türkiye Umum İş Federasyonları İttihadı, inkılapçı Amele partileri ve amele sınıfının sınıfi menfaatlarını müdafaaya yarar diğer her türlü inkılapçı teşkilatlar yaratmak hususunda tam bir serbesti, sendikalara, amele cemiyetlerine ve fabrika imalathane komitelerine, ameleleri patronlar ve hükümet mekamatı nezdinde temsil etmek ve kollektif İş mukaveleleri aktetmek haklarının tanınması. Türkiye milli amele teşkilâtlarının beynelmilel amele teşkilatlarına girmek hakkına malikiyetleri.

b. Amele ve köylüler ve umum emekçi kitleler için, tam bir matbuat, içtima, nümayiş ve müştereken işlerini durdurmak (grev) serbestisi.

c. 8 saatlik iş günü, (yer altında ve sıhhat bozan işçilerde 6 saat). 44 saatlik iş haftası, ilave iş için ve gece işi için iki kat ücret, ücretli hafta tatili, senede 4 hafta ücretli mezuniyet v.s.

d. Sıhhi iş şeraiti, analığın, kadın ve çocuk işinin himayesi.

Doğumdan evvel ve sonra dörder hafta ücretli mezuniyet; emzirme ve çocuk bakım evleri tesisi; 14 yaşından küçük çocukların fabrikalarda ve madenlerde çalıştırılmalarının meni; 18 yaşından küçük gençlerin günde 6 saatten fazla işlettirilmemesi; kadınların ve gençlerin gece işinde çalıştırılmalarının meni; aynı iş için aynı ücret, v.s...

e. Tehlikeye karşı koruyan tedbirler: Hastalık ve kaza sigortaları, iş kurbanlarına ve ailelerine tazminat, içtimai sigorta, hasta kasaları, ücretlerden tevkifat yapılmaksızın amele tekaüdü, patronlar hesabına işsizlere devlet yardımı. Amele teşkilâtlarının kontrolu altında işin teftişi. Fabrikalar, madenler ve ila... civarında sıhhi amele evleri inşası v.s...

23- T.K.P. halk fırkası hükümetinin devletleştirmeğe lüzum gördüğü işletmelerde (demir yolları, imalatı harbiye, seyrüsefain, Tütün inhisarı, devlet matbaaları v.s...) işliyen amelelere ve küçük memurlara, her vasıta ile sermayedar burjuva devletlerine karşı grev hakkı da dahil olmak üzere menfaatlarını müdafaa etmek serbestisini temin için mücadele eder.

KÖYLÜLÜK

24- T.K.P. hiç olmazsa her rençberi, ailesi efradının beraber geçinmesine kifayet edecek kadar bir araziye sahip kılmak üzere, köylülerin toprak için olan mücadelelerine müzaheret eder; köylüleri büyük emlâk ve arazi sahiplerinin ve nüfuzlu köy zenginlerinin istismarlarından ve zulmünden kurtarmak için mücadele eder. Bu maksatla büyük arazi sahiplerinin ve zengin köylülerin çiftliklerinin ve büyük arazilerinin, ziraat alet ve makinaları, çift ve sürü hayvanları v.s. demirbaş eşyalarıyla beraber, tazminatsız müsadere edilmelerini ve bu toprakların ve hayvanların ve aletlerin bedava olarak, ziraat amelelerinden, gündelikçi rençperlerden, yoksul ve orta halli köylülerden teşekkül edecek komitelerin emri altına konmasını talep eder.

Bundan maada Parti devlete ve evkafa ait toprakların da üzerlerinde çalışan yoksul ve orta halli köylüler arasında bedavadan paylaştırılmasını talep eder.

25- T.K.P. köylüyü kasıp kavuran murabaha borçlarının ve borç karşılığı olarak yapılmış muvakkat ferağ muamelelerinin ilgasını ve köylüye ait toprakların, demirbaş eşyanın ve hayvanatın hiçbir vesile ile icra daireleri vasıtası ile cebren satılmamasını talep eder.

26- T.K.P. gündelikçi ziraat ırgatlarının ve umumiyetle varlıklı sınıfların istismarına tabi topraksız köylülerin sendikalar etrafında teşkilâtlanmalarını temin için faaliyette bulunur: Onların, büyük arazi sahiplerine ve zengin köylülere karşı olan gündelik metalip mücadelelerini sevk ve idare eder. Bu maksatla, T.K.P. bizzat köylüler tarafından köylü komiteleri teşkil ve kitlevi hareketler hızlandığı takdirde bu komitelerin köylü birliklerine tahvil edilmesi lehinde tahrikatta bulunur. T.K.P. , ziraat meselesini, amele sınıfının bir cüzü olarak, sınıfi müstakil sendikalarda teşkilatlandırır ve şehir işçileri tarafından elde edilmiş ve edilecek olan tekmil haklardan istifadelerini temin eder; bütün bu köy teşkilâtları ile şehirlerdeki amele teşkilâtları arasında irtibat tesisine çalışır.

27- T.K.P. şehirlerde olduğu gibi köylerde ve çiftliklerde de emekçi kitlelerin sermayedarlara, büyük arazi ve çiftlik sahiplerine ve burjuva devletlerine karşı menfaatlarını müdafaaya elverişli her türlü inkılapçı cemiyetler tarafından teşkilatlanmak hususunda tam bir serbestiye malik olmasını talep eder.

İKTİSADİ VE MALİ MESELELER

28- T.K.P. Halk fırkası diktatörlüğü tarafından tatbik edilen yerli sermayedarların büyük iktisadi teşebbüslerine ve Türk ecnebi muhtelit şirketlere (büyük arazi, ticaret, sanayi işletme ve inşaat şirketleri) devlet bütçesinden müfrez avanslar ve nakdi yardımlar, vergi istisnaiyetleri, inhisarlar v.s..

29- T.K.P. ancak S.S.C.B. ile, yani içinde muzaffer proletaryanın beş senelik planını tahakkuk ettirmekte olduğu sosyalist kuruluşu memleketi ile, en sıkı bir iktisadi ittifakın, ve yalnız bunun, Türkiyenin müstakil iktisadi inkişafını ve emperyalistlerin elinde bulunanm iktisadi sevkülceyş merkezlerinin tasfiyesini mümkün kılabileceği kanaatındadır. Ancak S.S.C.B. ile sıkı bir siyasi ve iktisadi teşriki mesai, esnaf ve sanatkârları, küçük müteşebbisleri ve ila... kendilerini mahveden emperyalist memleketlerin rekabetine karşı koyabilir.

30- T.K.P. amele kooperatifleri vücuda getirilmesi için faaliyette bulunur. Mevcut olmayanları da Komünist Partisi teşkil eder ve her vasıta ile mücadele ederek, bu kooperatifleri milli sermayedarlık taazuvunun birer cüzü haline gelmekten men etmeğe uğraşır. Halihazırda, büyük arazi sahipleri ve zengin köylüler için istinat noktaları teşkil eden köylü kooperatiflerine gelince, T.K.P. köylü kitlelerini ihtiva ettiğini göz önünde bulundurarak, bunların içinde faaliyette bulunmaktan da istinkâf etmez.

31- T.K.P. bilvasıta vergileri çoğaltmak suretiyle bütçe mükellefiyetlerinin en büyük kısmını gittikçe daha ziyade geniş yoksul müstehlik kitlelere yükletmek istikametinde inkişaf eden Halk fırkası hükümetinin maliye sistemine karşı azimkârane mücadele eder ve bu bilvasıta vergiler yerine doğrudan doğruya en müreffeh içtimai tabakaları istihdaf eden bilvasıta vergilerin konmasını talep eder.

32- T.K.P. Halk fırkası hükümetinin aşarın yerini tutmak üzere vazettiği ve yoksul ve orta halli köylüleri tamamiyle ezen arazi, musakkafat ve çift ve sürü hayvanatı üzerinden alınan mütenevvi vergilere ve rüsuma karşı mücadele eder. Bütün bu tekâlifin ve yol mükellefiyeti, angaryaları, cebri iş gördürmeler v.s. gibi köylü kümelerini canlarından bezdiren derebeylikten kalma ağır vergilerin ilga edilmelerini, yerlerine yalnız arazi sahiplerinin ve zengin köylülerin umumi iratları yekûnu üzerinden alınan bir tek müterakki vergi tarh edilmesini ve yoksul ve orta

halli köylülerin her türlü vergi mükellefiyetinden istisnasını talep eder.

33- T.K.P. zanaatkârları, küçük esnaf ve satıcıları, küçük memurları ve ameleri ve ila.. ezen kazanç ve ücret vergilerine karşı mücadele eder. Bunun ilgasiyle yine sermayedarların ve büyük irat sahiplerinin umum gelirleri ve servetleri üzerinden alınan bir müterakki vergi tarh edilmesini; ve amele ücretlerini ve küçük esnaf, dükkâncı ve satıcıların her türlü vergiden istisna edilmelerini talep eder.

34- T.K.P. irsen intikal eden servet üzerinden gayet müterakki bir vergi alınmasını talep eder.

35- T.K.P. zaruri ihtiyaçlara tekabül eden eşya fiyatları üzerine binen oktruva ve saire gibi tekmil bilvasıta ve beledi rüsumun ve amelelerin ve şehirli yoksul halkın mesken kiralarını artıran belediye vergilerinin ilgası için mücadele eder.

UMUMİ MAARİF

36- T.K.P. amelelerin, köylülerin ve bütün yoksul halkın çocukları için, amele ve köylü komitelerinin kontroluna tabi, bedava halk mektepleri açılmasını ve bu yoksul çocuklara derslere devamın maddi imkânlarının (elbise, kundura, kitap, yiyecek v.s.) temin edilmesini talep eder.

37- T.K.P. her türlü harsi faaliyetlerin sevk ve idaresini Halk fırkasının inhisarı altına koyan bugünkü teamüle karşı ve amele ve köylünün müstakilen her türlü burjuva kontrolünden azade gece dersleri açmalarına Marksist inkılapçı bir edebiyat neşredilmesine ve işçi gençliğine inkılapçı bir terbiye verilmesine imkân bırakmayan fiili memnuiyetlere karşı şiddetle mücadele eder.

38- T.K.P. ilk ve tali mektepleri bitiren proletarya ve köylülüğe mensup gençlere ilmi ve mesleki bilgilerini genişletmek ve tamamlamak imkânlarını verecek bir tarzda meslek mekteplerinin ıslahını ve çoğaltılmasını ve âli tahsilin halkçılaştırılmasını talep eder.

GENÇLİK

39- T.K.P. amele, köylü ve münevver gençlik arasında ve umumiyetle yoksul sınıflara mensup tekmil genç anasır arasında hususi bir itina ile ve azm ile faaliyette bulunur. Amele gençliğini komünistçe yetiştirmek için bilhassa dikkat eder. Ve Türkiye Komünist Gençler Federasyonu'nu bilfiil sevk ve idare etmek suretiyle kuvvetlendirmeğe ve inkişaf ettirmeğe çalışır. Böylece Komünist-Leninist fikriyatı emekçi gençlik üzerindeki nüfuz ve tesirini derinleştirerek, amele hareketlerine yeni taze inkılapçı mücahitler hazırlar.

40- T.K.P. nin direktifi ve rehberliği altında yürüyen Türkiye Komünist Gençler Birliği, Parti'nin şiarlarını yaymak ve proletaryanın inkılapçı hareketlerine iltihak etmelerini muhtemel tekmil muhitlerde (küçük burjuvazi, küçük ve orta halli köylülük, millî ekaliyetlerin yoksul kitleleri, umumiyetle spor, harsi ve ila... gençlik teşkilatları) onları tahakkuk ettirmek ve gençliğin yüreğinde, emperyalizme ve sermayedarlık istikrarına karşı sönmez bir kin köklendirmek hedefleri etrafında fasılasız, yılmaz bir mücadele devam ettirir. T.K.G.B. işçi gençliğinin kısmi metalibi için olan mücadelelerini bunları kâhillerin (yaşlıların) mücadeleleriyle ve amele hareketlerinin nihai gayeleriyle bağlamak suretiyle sevk ve idare eder.

41- T.K.P. ordu ve donanmada sistemli bir Komünist propagandası yapar; ve genç Komünistler Birliği'nin asker ve gençlik arasındaki faaliyetini sevk ve idare eder.

KADINLARIN HAREKETİ

42- T.K.P. ön safta işçi ve yoksul köylü kadın kitlelerine hülûl etmeğe ve aralarında nüfuzunu sağlamlaştırmağa gayret ederek, emekçi kadınlar arasında sistemli progpaganda yapar. T.K.P. emekçi kadınların menfaatlarına uyan, mesela, emekçi kadının tam bir siyasi kurtuluşu, onun içtimai hayatta tamamiyle kurtu-

luşu müsavi iş için müsavi ücret, kadın işçiliğinin himayesi için hususi bir kanun, kadınların geceleyin ve gayrı sıhhi işletmelerde işletilmelerinin yasak edilmesi, anneliğin ve çocukluğun himayesi v.s. gibi iktisadi ve siyasi şiarlar ortaya atar ve bunlar lehine tahrikatta bulunur. Parti, emekçi kadın kitleleri içinde nüfuzu kuvvetlendikçe onlardan en iyilerini kendi saflarına çeker. Ve diğerlerini inkılapçı meslek birlikleri şiarı altında T.K.P. ni seven (sempatizan) teşkilatlarda teşkilatlandırmağa ve proletaryanın ve köylülüğün inkılabi mücadelelerine daha faal bir tarzda iştirak ettirmeğe gayret eder.

43- T.K.P. kadınlığın emekçi kitleleri üzerinde nüfuzunu yaymağa uğraşan küçük burjuva siyasi millici ve sair kadın teşkilatlarına karşı mücadele eder, onların şiarlarının, sermayedarlık idaresinde kadının sözde müsavatına ait metaliplerinin içtimai muhtevasını kitleler huzurunda meydana çıkarır ve o şiarlara ve metalibe karşı proletarya ve yoksul köylü kadınlığının menfaatlarını müdafaa eden kendi sınıfî şiarlarını ileri sürer.

İKİNCİ KISIM
AMELE VE KÖYLÜ HÜKÜMETİNİN VAZİFELERİ

44- T.K.P. tarafından sevk ve idare edilen Türkiye proletaryasının hegemonisi altında amele ve köylü bloku tarafından devlet iktidarı zapt olunur olunmaz, Sovyet tertibi üzerine kurulacak olan AMELE VE KÖYLÜ HÜKÜMETİ'nin önüne dikilecek en müstacel vazife, sınıfî düşmanlarının aksi inkılapçı hücumlarına karşı yeni nizamın müdafaasını tanzim etmek olacaktır. A.K.H., derhal büyük emlak ve arazi sahiplerini, büyük burjuvazi ve bu istismarcı sınıfların taraftarlarını silahtan tecrit etmeğe, aksi-inkılapçı orduların artıklarını tahrip etmeğe ve amele ve köylüleri silahlandırmağa mecbur olacaktır. Böylece bir Kızıl ordunun ve inkılapçı milisin ilk nüveleri tebellür etmiş olacaktır.

45- T.K.P. emekçi halk kitleleri arasında halkçı burjuva inkılabının tamamiyle tahakkukunu çabuklaştırmak, amele ve köylünün halkçı diktatörlüğünden proletarya diktatörlüğüne intikal devresini kabil olduğu kadar kısaltmak ve amele sınıfını fikriyat ve teşkilat noktai nazarlarından bu tarihi vazifeyi deruhte etmeğe hazırlamak maksatları ile yorulmak bilmez devamlı bir teşkilat, tenvir ve terbiye faaliyetini takip eder.

46- Amele ve köylü diktatörlüğü, öldürücü darbelerini ilk önce en tehlikeli düşmanlarına, emperyalistlerin ve yarı derebeyi mürtecilerin kafalarına indirir; o, ecnebi mali sermayenin malı olan büyük işletmeleri (deniz ve kara nakliyatını, liman ve rıhtım şirketlerini, madenleri, sınai müesseseleri, umumi hidemata müteallik işletmeleri, bankaları v.s.) ve büyük emlak ve arazi sahiplerinin ve Evkafın malı olan çiftlikleri (demirbaş eşyası, makine ve hayvanlariyle birlikte) tazminatsız müsadere eder ve millileştirir; düyunu umumiyeyi ilga eder ve ila...

47- Milli burjuvazinin A.K.H. nin programını tahakkuk ettirmesine karşı her mukavemeti ve milli sanayideki her sabotaj teşebbüsünü, ona ait olan işletmelerin de müsaderesini ve millileştirilmesi icap ettirecektir. Her halde A.K.H. büyük işletmeler üzerinde amele kontrolu tesis eder ve bu kontrolu fabrika ve imalathane komiteleri vasıtasiyle tahakkuk ettirir.

48- Millileştirilen veya esasen devlet ve belediyelere ait olan tekmil işletmeler, inkılabi esaslar dahilinde yeniden kurulmak ve amele sendikalarının iştirakiyle idare olunmak üzere Sovyetler'e devr olunur. Müsadere edilen zırai malikaneler ve arazi Köy Sovyetlerinin emri altına konulur.

49- Eski idare zamanında da devlete ait olan topraklar, çiftlikler, ormanlar, sular ve madenler de Sovyetlere devr olunur ve onlar tarafından işletilir.

50- Ziraat bankası bütün menabiini ve kredi imkanlarını münhasıran yoksul ve orta halli köylülere tahsis etmeğe mecburdur. Bu bankanın himayesi altında geniş bir itibar kooperatifleri şebeke-

si köylülüğü tefecilerin istismarından korumak vazifesiyle mükellef olacaktır. A.K.H. köylülerin tefecilere olan eski borçlarını ilga, yoksul köylüleri tekmil vergilerden istisna eder. Bizzat kendi tecrübeleriyle, köylülüğün ana kitleleri dağınık küçük işletmelerin sefaletlerine nihayet veremiyeceğine kanaat getirdikleri nisbette T.K.P. kollektif (müşterek) işletmeler yaratılması yolundaki hareketi genişletmeğe matuf olan faaliyetlerini inkişaf ettirir. A.K.H. her vasıta ile, köylü işletmelerinin tekmil kollektifleştirilme ve kooperatifleştirilme şekillerini teşvik ve himaye eder. T.K.P. köylülüğün geniş kitlelerini seferber eder ve onları kooperatif hareketine ve kooperatiflerin idare cihazlarına çeker.

51- Millileştirilmiş ecnebi bankaları ve bilhassa Osmanlı Bankası A.K.H. ne teslim olunur ve harici ticaret devlet inhisarı altına konulur.

52- İstihlak kooperatiflerini her vasıta ile teşvik eden T.K.P. emekçi kitlelerin, kooperatiflerin kuruluşuna ve idaresine faal bir tarzda iştiraklerini temin eder.

53- İş hukuk ve menafii azami derecede himaye olunur. T.K.P., S.S.C.B. işçilerinin mazhar oldukları menafiden Türkiye işçilerini de istifade ettirmeye gayret edecektir.

54- Başlıca sanayi şehirlerindeki saraylar, büyük emlak ve arazi sahiplerinin köşk ve konakları, apartıman ve akarları, oteller, büyük mağaza ve depolar tazminatsız müsadere edilir ve mahalli Sovyetlere devir ve teslim ve Sovyetler tarafından idare olunur. Bu ebniyenin müzelere, devlet idarelerine, mekteplere, tahvil olunacaklarından geriye kalanları, işçilerin iskanına tahsis edilmek üzere amele cemiyetlerinin emrine verilir.

55- A.K.H. kesif halk kitleleri halinde yaşayan milli azlıklara (Kürtler, Lazlar) mukadderatlarını serbestçe tayin etmek ve arzu ederlerse devletten ayrılmak hakkını bahş eder. Milli azlıklara mensup komünistler milletdaşları arasında işçilerin beynelmilel tesanüdü lehinde propaganda yapmak, kendilerini maddi ve hususi menfaatler mukabilinde kısmen emperyalistlere satan

varlıkları hakim sınıfının nasıl emekçi kitlelerine emperyalizm boyunduruğunu geçirmeğe uğraştıklarını anlatmak suretiyle milli azlıklara mensup işçiler ve köylülere Türk işçi ve köylülerinin kardeşçe ittihadı lehinde mücadelede bulunmak mecburiyetindedirler; aynı zamanda bir Sovyet Cumhuriyeti şeklinde teşekkül eden Türkiye Amele ve Köylü Hükümeti, emperyalizme ve derebeylerine karşı elbirliği ile mücadele için, mazlum milli azlıkların emekçi kitleleriyle Sovyet Cumhuriyetler Federasyonu şeklinde bir ittifak aktine matuf bir siyaset takip eder.

56- T.K.P. her türlü mutaassıp milliyetperverlik (şovenizm) ve milli münaferet artıklarına karşı ve emekçi halkın tam bir ittifak dahilinde yaşamalarına engel olan batıl itikatlara karşı mücadele eder.

57- A.K.H. tekmîl matbaaları, yevmi ve mevkut gazeteleri ve mecmuaları ve sair neşriyatı, büyük sinema, tiyatro, radyo ve ila... işletmelerini millileştirir. Onları Sovyetler'in idaresi altına koyar, geniş emekçi kitlelerin umumi ve siyasi terbiyeleri hususunda onlardan istifade eder ve böylece Marksizm ve Leninizmin devlet propagandasını tertip ederek sosyalizm kuruluşunun harsi şeraitini hazırlar.

58- A.K.H. halk kitlelerinin, istismarcı sınıflar tarafından içinde tutulmuş oldukları kara cehaletle mücadeleye ve onların derinliklerinden proletarya diktatörlüğünün müstakbel kadrolarını çıkarmağa müsait bir tarzda, yeni inkılapçı esaslara göre, umumi maarif müesseselerini baştan aşağıya tensik eder. T.K.P. eski devirden miras kalan talim ve tedris heyetlerini daimi bir kontrol altında tutar, şovenizm fikriyatını propaganda etmeğe matuf her teşebbüsü merhametsizce amele efkarı umumiyesi önünde teşhir eder ve şiddetle tecziye ettirir.

[Asıl metindeki yazım korunmuştur]

TÜSTAV

Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

Türkiye Komünist Partisi, 1937'de uygulamaya konan desantralizasyon kararı çerçevesinde, Dış Bürosu'nu da dağıttı ve Marat (Laz İsmail, İ. Bilen) uzun yıllar yurtdışında TKP mümessili olarak bulundu. Türkiye Komünist Partisi'nin yurtdışında bir büro oluşturarak yeniden organlı parti çalışmasına başlaması, Türkiye Komünist Partisi MK Dış Bürosu ile memleket dışındaki parti grupları aktiflerinin müşterek toplantısıyla, kısaca 1962 Konferansı'yla oldu.

Bu kitapla, TKP'nin 1962 Nisanı'nda Leipzig'de toplanan Dış Büro ve yurtdışı aktifi temsilcilerinin konferansının belgeleri, Türkiye işçi ve sol hareket tarihiyle ilgilenenlerin gündemine ilk kez sunuluyor.

Bu kitapta 1962 Konferansı tutanaklarının yanı sıra, Yakup Demir'in sunduğu Rapor'u ve SBKP 22. Kongresi Raporu'nu, Yakup Demir'in Konferans'taki son sözünü, Konferans'ın kabul etmiş olduğu kararı, *Ekler* bölümünde Budapeşte grubunun Kısa Çalışma Raporu'nu ve Budapeşte grubunun Teklifleri'ni, Vartan İhmalyan'ın, Dr. Hayk Açıkgöz'ün anılarında ve Bilal Şen ile 30 Eylül 2000'de İstanbul'da yapılan sözlü tarih çalışmasında bu Konferans'la ilgili olarak yer alan bölümleri bulacaksınız.

ISBN 975-8683-09-8
9 789758 683093

Belge